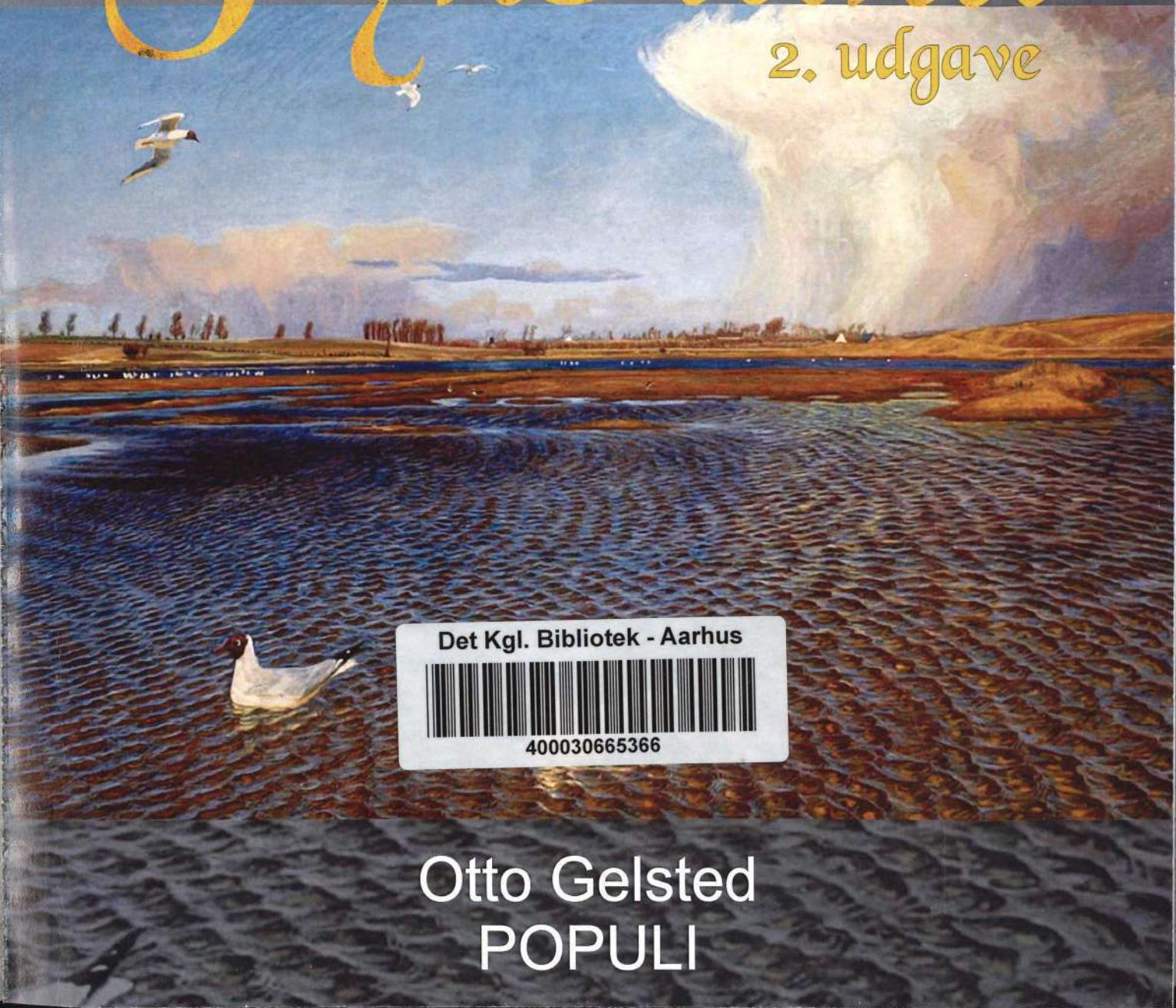

Fyns Land

2. udgave

Det Kgl. Bibliotek - Aarhus

400030665366

Otto Gelsted
POPULI

Indholdsfortegnelse:

FORORD // 6

FORMÅL MED REJSEN // 8

DET GENFUNDNE FYN // 15

Fænø // 15

Fiskertøsen // 19

Middelfart // 26

Jens Juel og hans barndomsegn // 32

Rejsen til min onkels hus // 37

Feriebarn // 47

Til Vissenbjerg // 50

Den lille grå // 59

I rutebilen // 59

Lille lovsang til Bogense // 74

DET FYNSKE SIND // 76

STREJFTOG I ODENSE // 85

H. C. Andersen og Larsen Stevns // 85

Dankvart Dreyer //

En træskærer // 110

På landbrugsskole

MÆRKELIGE DAN

SYDPÅ // 129

Mødet med den he

En fynsk folkedigt

Værdiernes omvu

I Fåborg // 144

På Svendborgkant

I PILEGÅRDEN OG

AFSKED MED FYN

Fyns land // 185

Epilog // 187

Kort // 189

Litteratur // 190

Dankvart Dreyer // 100

En træskærer // 110

På landbrugsskole // 111

MÆRKELIGE DANMARK // 118

SYDPÅ // 129

Mødet med den hellige Helene // 129

En fynsk folkedigter // 135

Værdiernes omvurdering // 142

I Fåborg // 144

På Svendborgkanten // 160

I PILEGÅRDEN OG På MØLLEBAKKEN // 168

AFSKED MED FYN //185

Fyns land // 185

Epilog // 187

Kort // 189

Litteratur // 190

Forord

Den første udgave af *Fyns land* udkom under krigen i 1942. Den skildrede Otto Gelstseds rejse rundt på øen. Han havde et særligt forhold til Fyn, fordi han tilbragte drengeårene hos sin onkel i Gelsted, den landsby som han senere tog navn efter.

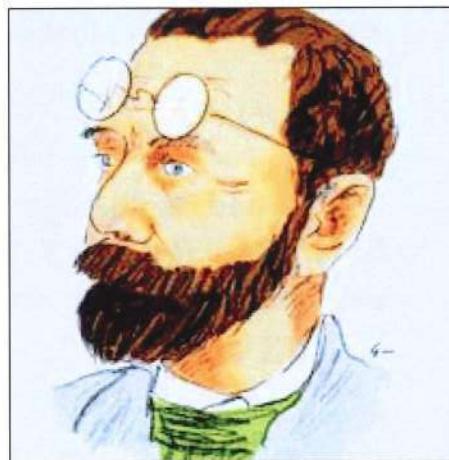
I digte og prosa har Otto Gelsted en særlig evne til male billeder for læseren, landskaber og indtryk kommer der ved til at fremtræde lyslevende. Det er særlig karakteristisk i beskrivelserne af besøget på Fænø og drengeårenes landskab ved Gelsted.

Denne evne, som kan opleves i mange af hans arbejder, gør dem til noget enestående i dansk litteratur.

Det er også værd at nævne, at Otto Gelsted stod som et samlende midtpunkt i Nordens kulturliv i første halvdel og midten af det 20. århundrede.

Denne 2. udgave er forsynet med billeder af de malere som Gelsted omtaler i bogen. Han skriver i bogens indledning: "Fynsk malerkunst blev for mig en af vejene til den fynske virkelighed".

Og fynboerne har virkelig noget at være stolte af, det er som om blomsten af dansk malerkunst er samlet i Fynboerne. Det gælder malere som Alhed Larsen, Peter Hansen, Anna Syberg, Ernst Syberg, Fritz Syberg og Johannes Lar-

Otto Gelsted, tegnet af Gert Ejton.

sen. Det gælder også for t
Dankvart Dreyer, Jens Juel og
Den fynske natur indbyder o
landskaber og sin frodighed,
I den første udgave var det
bogen, noget han gjorde me
ninger der vil blive stående so
besættelsen.

Formålet med bogen var at
vidsthed og stolthed. Vi skyld
fordi han i denne svære tid fo
Danmark gennemlever i diss
tåler sammenligning med bes
dag underlagt fremmede ma
hed og suverænitet er sat ov
troppers indmarch, men ved s
Der er al mulig grund til at sty
bevidstheden, som en modva
danske sprogs anglicisme. De
Otto Gelstseds prosa og fynsk
oplevelse og fremme interessa
på Fyn.

Lars Ulrik Thomsen, Esbjerg i fe

Otto Gelsted, tegnet af Gert Ejton.

sen. Det gælder også for tidligere kendte malere som Dankvart Dreyer, Jens Juel og andre.

Den fynske natur indbyder også til det med sine bakkede landskaber og sin frodighed, omgivet af bælter og hav.

I den første udgave var det Ernst Syberg, der tegnede til bogen, noget han gjorde med stor dygtighed. Det er tegninger der vil blive stående som et tidsbillede af Fyn under besættelsen.

Formålet med bogen var at styrke den nationale selvbevidsthed og stolthed. Vi skylder Otto Gelsted en stor tak, fordi han i denne svære tid formåede at løse opgaven.

Danmark gennemlever i disse år store forandringer, der tåler sammenligning med besættelsestiden. Danmark er i dag underlagt fremmede magter og vores selvstændighed og suverænitet er sat over styr, ikke ved fremmede troppers indmarch, men ved stemmesedlen.

Der er al mulig grund til at styrke nationalfølelsen og selvbevidstheden, som en modvægt til underdanighed og det danske sprogs anglicisme. Det er mit håb at foreningen af Otto Gelsteds prosa og fynsk malerkunst, kan give denne oplevelse og fremme interessen for mennesker og natur på Fyn.

Lars Ulrik Thomsen, Esbjerg i februar 2020.

FORMÅL MED REJSEN

Som skoledreng var jeg optaget af at rive mig løs fra min familie og gøre mig selvstændig — en bestræbelse, som de fleste vil finde forståelig, hvis de betænker, at jeg blev opdraget i et konservativt middelstandshjem og samtidig gik i skole på et Jesuitterkollegium. Det var et naturløst liv jeg levede, og der lå i mit sind en heftig, men undertrykt kærlighed til naturen, jeg vil hellere kalde det en hjemve efter naturen.

Og psykologer og kriminalister ved, hvad hjemve kan drive mennesker til — desperate gerninger, brandstiftelse, mord. Mig drev den til et fredeligt oprørsforsøg, der medførte, at jeg slap for at blive konfirmeret og begyndte at tænke tingene igennem på egen hånd. hos min lærer i zoologi og botanik skulle jeg ingen hjælp kunne finde.

Det var den kendte Pater Amandus Breitung, der vist aldrig selv havde drevet selvstændig forskning i naturen, og i alt fald ikke viste nogen interesse for at føre sine elever ud i den.

Nej, hvad han interesserede sig for, var at bevise abeteoriens bankerot, et emne hvorom han havde skrevet en bog, som jeg ikke betvivler var ganske skarpsindig. For mig blev hans undervisning af stor betydning, selv om han ikke direkte førte mig ud i naturen.

Jeg husker ham endnu ganske levende — en smuk, ildfuld rabbinertype, som han trådte ind i klassen og smed en dynge hø og halvvisne blomster på katedret. Den skulle vi analysere og bestemme på akkurat samme måde, som vi i latintimen analyserede Ciceros Skrift »Om alderdommen«.

Eller han trak op af lommen glas med spiritus, hvori der præparat, som ved nærmere et stødeligt logisk bevis på, at vi i Jo, han var mig alligevel en god være blevet student uden at tanken, der selv i hans fjendtlige lidere indtryk end de skolastiske var grundpillerne i hans eg På mig virkede opdragelsen og stik imod sin hensigt. Det var han læste de første vers af Hor katedret med skærpen af en med ville slå porten op til en overstråle og fordunkle kristendom, det gav både han og pater Breitungen i høj grad føltes som en vej derved gjorde de det meget ledende religiøse forestillinger, hvori på et vist tidspunkt ville have Hvor levende kan jeg endnu så skolestuen derude i Skt. Andre er gået sin opløsning i møde! Jeg husker den dag, hvor jeg i midt i en time og sprang ud af en flok stære var suset forbi uden på deres vej ud i retning af mosen, hvis saftige græs stod

Eller han trak op af lommen på sin flagrende, sorte kutte et glas med spiritus, hvori der hang et eller andet halvt opløst præparat, som ved nærmere eftersyn viste sig at være et uomstødeligt logisk bevis på, at vi ikke stammede fra aberne.

Jo, han var mig alligevel en god hjælp, for uden ham kunne jeg være blevet student uden at have hørt noget om udviklings tanken, der selv i hans fjendtlige fremstilling gjorde et langt solidere indtryk end de skolastiske beviser for guds tilværelse, der var grundpillerne i hans egen visdom.

På mig virkede opdragelsen og undervisningen i det hele taget stik imod sin hensigt. Det var ikke pater Pergers hensigt, da han læste de første vers af Homer for mig, mens han slog takt i katedret med skærpen af en benet oldingehånd, at han dermed ville slå porten op til en hedensk verden, der snart skulle overstråle og fordunkle kristendommen for mig. Uden at ville det gav både han og pater Breitung mig noget positivt, noget der i høj grad føltes som en vej til virkeligheden og naturen, og derved gjorde de det meget lettere for mig at frigøre mig for de religiøse forestillinger, hvori jeg var vokset op, og som jeg på et vist tidspunkt ville have lagt mit hoved på blokken for. Hvor levende kan jeg endnu så mange år efter hensætte mig til skolestuen derude i Skt. Andreas Kollegium, der nu for længst er gået sin opløsning i møde!

Jeg husker den dag, hvor jeg i desperation pludselig rejste mig midt i en time og sprang ud af det åbentstående vindue, fordi en flok stære var suset forbi udenfor som et kast af mange ste ne på deres vej ud i retning af Ordrup mose. Jeg løb selv ud i mosen, hvis saftige græs stod fuldt af mægtige, gule kabbele-

*Mod øen af middelalder
og mørket, vi mugnede i
skyllede Hellas, din fire,
strålende havharmoni.*

Otto Gelsted, Munkene og Homer

jer, og det er et godt eksempel på den liberalitet, der også er et træk i det jesuitiske opdragelsessystem, at jeg ikke fik så meget som en røffel for min eskapade, men kun blev modtaget med en hovedrysten og en bemærkning om, at jeg var en underlig fyr.

Og jeg ser Pater Breitung standse undervisningen og slå hænderne for ansigtet, den dag da jeg tog mod til mig og erklærede, at jeg fandt udviklingslæren mere fornuftig og tiltalende end hans seks-syv invalide beviser, der ikke kunne stå på deres egne ben og derfor heller ikke var i stand til at støtte hinanden.

Han hensank i bøn, der varede vel et halvt minut, og en meget principfast klassekammerat, der senere er havnet som generalkonsul i Amerika, bearbejdede hele tiden imens min magre drengeryg med en rasende kno. Til sidst tog pateren hænderne fra ansigtet:

— Du har krænket mine helligste følelser! Sagde han, og dermed forlod han skolestuen. Men jeg havde vel også følelser, der kunne krænkes . . .

F. eks. en spirende forståelse af, hvad tankens klarhed og sammenhæng er for et kosteligt gode, som det nok er værd at risikere en smule for, selvom risikoen kun består i at man bliver smidt ud af en skole.

Jeg blev nu ikke smidt ud af skolen. næste dag kom en anden af mine lærere, islænderen pater Jon Sveinsson, hen til mig og halede mig ind i en krog, hvor han hviskende og under hemmelighedsfulde gebærder betroede mig, at man havde besluttet at tage mig med lempe.

Sagen var nok den simple, at skolens ret, og jeg var den eneste helt op til artium, som kunne give karakter — og den første karakter undvære. Men den hjemme efterstammede den fra? Jeg tror fra som feriebarn i lange sommeruge ved min onkels hus ovre på Ål Rørup eller gik og bedede med langs den blomstervrimlende græs herlige grønærter af blandsæde igennem er min natursans blevet inderste rod.

Jeg har sejlet ned ad Volga fra Niagaren om Stenka Rasin synge fra siddet under tartarernes kastelparti og set småsøerne ude i steppegangen, så det var som om himmel som to violiner.

Og jeg har boet en vinter ved Gudjern med den grønne bræ, der glider ned. Jeg har tilbragt en sommer på Tjernene ligge som, en art rødkindede og har indsnuset duften af de ville Skrålavikas sten.

Jeg har boet i mange fjerne og godt tilpas ved det, men midt i dage blive grebet af en ubetvingelig læ

Sagen var nok den simple, at skolen havde ansøgt om demissionsret, og jeg var den eneste af de få elever, der skulle gå helt op til artium, som kunne gøre sig håb om at opnå første karakter — og den første karakter kunne skolen altså ikke undvære. Men den hjemve efter naturen, jeg talte om — hvor stammede den fra? Jeg tror fra de år i min barndom, da jeg som feriebarn i lange sommeruger løb og legede i grusgraven ved min onkels hus ovre på Ålsbo Mark mellem Gelsted og Rørup eller gik og bedede med en rød ko der hed barløse, langs den blomstervrimlende grøftekant, mens jeg nippede herlige grønærter af blandsæden inde på marken. Hele mit liv igennem er min natursans blevet ved med at være fynsk i sin inderste rod.

Jeg har sejlet ned ad Volga fra Nisjni til Saratof og har hørt Sangen om Stenka Rasin synge fra damperens stavn, og jeg har siddet under tartarerernes kastel på den høje lerskrænt ved Nisjni og set småsøerne ude i steppen forgyltes og gløde i solnedgangen, så det var som om himmel og jord fulgte hinanden som to violiner.

Og jeg har boet en vinter ved Genfersøen og mættet mit øje med den grønne bræ, der glider ned af Dent du Midis side.

Jeg har tilbragt en sommer på Tjømø i Oslo Fjord og set skærene ligge som, en art rødkindede hvaler i det glasgrønne vand og har indsnuset duften af de ville roser, der blomstrer mellem Skrålavikas sten.

Jeg har boet i mange fjerne og fremmede byer og følt mig godt tilpas ved det, men midt i den russiske steppe kunne jeg blive grebet af en ubetvingelig længsel efter at se det blå sund

Krydstogtskib på Volga

glimte frem bag bøgeløvet på en skrænt ved Middelfart eller Kerteminde, og i Schweiz hvor jeg ikke kunne gå et skridt, uden at det enten var op eller ned, kunne jeg tilsidst næsten græde ved synet af de altid hysterisk stejlende bjerge og føle det som en lise dybt ned i sindet, da jeg på hjemrejsen kørte over det mecklenburgske sletteland, der lå fladt, fladt under en oversvømmelse med nogle små træer, der rakte deres kroner op over vandspejlet.

Det fynske, blidt bølgende bakke- og agerland med de støvhvide veje og svulmende blomstergrøfter, som jeg oplevede det i min barndom, vil altid for mig stå som den egentlige, den naturligste natur. Jeg behøver ikke længere at føre nogen kamp for at frigøre mig fra et tryk, der blev lagt på mig i en alder, hvor det ikke var let at samle sine kræfter til forsvar.

Stort andet end den natur, der var mig selv medfødt, havde jeg ikke at støtte mig til, og når jeg ser tilbage, synes jeg undertiden, at det er et under, at det ikke gik værre end det gik. Er det underligt, at jeg nu har lyst til at søge tilbage til mine egne første forudsætninger, og at jeg en dag besluttede, at jeg ville se den ø, hvor min moder er født og har leget som barn? Derfor tog jeg til Fyn, og derfor blev Fænø det første mål for min rejse.

At jeg første Gang korn til Fyn som feriebarn gik sådan til. Min fader var blevet repræsentant for et firma i Esbjerg, og der kom vi altså til at bo. Esbjerg har fra sin nybyggertid haft ord for at være en rask by, men den er også en barsk by. Har man stået en stormdag på havnemolen, våd til skindet af regnstyrt og bølgesprøjt, og rundt omkring på kajen set vrugstumper af

sønderslæde kuttere som dynger noget om, hvor hård naturen kan være. Jeg var vel otte år, da jeg begyndte at huske. Jeg husker, at jeg for at være i frisk cementaltan i det kasernehus, hvori jeg hængte, til jeg en dag sank sammen og fået lungebetændelse.

Jeg blev bragt i seng, og lægen spurgte særligt, jeg ønskede at spise. — Endnu havde jeg fået et stykke smørrebrød med café-besøg og fandt smagen mere desværre ikke få — hvorfor ved jeg ikke. Jeg havde læst, at der blev tilstået os ønske. Men sardin gik altså ikke ud af hovedet og hengav mig i skæbnen. Sygdommen fik stor betydning for mig, komme lidt til hægterne, fik jeg ekspeditionen sendt på rekreation på landet. Sådanne til at stå som en sundhedskilde for os. Der vil på de følgende blade blive tale om fynsk billedkunst. Sagen er dog, at i den skrig kom jeg til at bo nogle års teminde og lærte de fynske malere, bl.a. hannes Larsens billeder at se hænge i bølger, der danner et mønster af oversvømmede Tårbystrand, hvor sollygterne blinker i solen.

sønderslæede kuttere som dynger af splintret træ, så ved man noget om, hvor hård naturen kan være ved Esbjerg ...

Jeg var vel otte år, da jeg begyndte at skrante.

Jeg husker, at jeg for at være i frisk Luft blev anbragt på en lille cementaltan i det kasernehus, hvori vi boede. Her sad jeg og hang, til jeg en dag sank sammen. Det viste sig, at jeg havde fået lungebetændelse.

Jeg blev bragt i seng, og lægen spurgte mig, om der var noget særligt, jeg ønskede at spise. — En sardin, sagde jeg. Jeg havde fået et stykke smørrebrød med sardin under mit eneste café-besøg og fandt smagen mere end god. Det kunne jeg desværre ikke få — hvorfor ved jeg ikke den dag i dag.

Jeg havde læst, at der blev tilstået den dødsdømte et sidste ønske. Men sardin gik altså ikke an. Jeg trak tæppet op over hovedet og hengav mig i skæbnen.

Sygdommen fik stor betydning for mig. da jeg var begyndt at komme lidt til hægterne, fik jeg ekstraferie fra skolen og blev sendt på rekreation på landet. Sådan kom Fyn fra første færd til at stå som en sundhedskilde for mig.

Der vil på de følgende blade blive talt en del om fynske malere og fynsk billedkunst. Sagen er den, at under forrige verdenskrig kom jeg til at bo nogle år hos Johannes Larsen i Kerteminde og lærte de fynske malere at kende. Jeg lærte af Johannes Larsens billeder at se hættemågerne vippe i de krappe bølger, der danner et mønster af brunt og blåt udenfor den oversvømmede Tårbystrand, hvor regnbyggerne trækker og pytterne blinker i solen.

Og jeg lærte at se med Sybergs øjne på de nedsneede pløjemarker med blålig tøsne mellem de brune muldknolde og gule pilehegnskoste op over de buede gærdevolde under lys, blå himmel med lette, røgfarvede skyer! Fynsk malerkunst blev for mig en af vejene til den fynske virkelighed.

Fritz Syberg, Selvportræt, 1910

DET GENFUNDNE FYN

*Fyn, hvor jeg fødtes til tankens lyn
mellem ville roser og humleduft
velsignet dit solskin, velsignet din lu*

(H. C. Andersen på dødslejet)

FÆNØ

Det koster ingen herregård at blive skedne sum af 50 øre kan de komme båd fra Hindsgavl over til Fænø. Hincat kommer til at tænke på en hjort, sende, men rigtigt er det ikke. Navn int, ligesom Hindsholm betyder den. Og de fynske klinter ligner virkelig både af skov og af levende hegning og pigtråd, hvor kvæget går og græsser, at se tråd uden pigge men med en, men det er vel ikke i brug for tider elektriciteten som på alt andet und håbet.

Vi sejler mellem bøgeklædte skrænter hans frue. Maleren hører med til m Fyn, for jeg har kendt ham fra de

DET GENFUNDNE FYN

*Fyn, hvor jeg fødtes til tankens lyn
mellem ville roser og humleduft
velsignet dit solskin, velsignet din luft!*

(H. C. Andersen på dødslejet)

FÆNØ

Det koster ingen herregård at blive sat derover — for den beskedne sum af 50 øre kan de komme med robåd eller motorbåd fra Hindsgavl over til Fænø. Hindsgavl — man undgår ikke at komme til at tænke på en hjort, og det er heller ikke upassende, men rigtigt er det ikke. Navnet betyder den hegnde klint, ligesom Hindsholm betyder den hegnde holm.

Og de fynske klinter ligner virkelig skrå gavle og er hegnde både af skov og af levende hegning og af det mindre poetiske pigtråd, hvor kvæget går og græsser. Man kan også slumpe til at se tråd uden pigge men med en elektrisk strøm igennem, men det er vel ikke i brug for tiden, hvor der skal spares på elektriciteten som på alt andet undtagen udholdenheden og håbet.

Vi sejler mellem bøgeklædte skrænter — jeg, en ung maler og hans frue. Maleren hører med til mit forsøg på at genfinde Fyn, for jeg har kendt ham fra dengang, hans lystoppede

hoved viste sig i vrimlen af de andre Sybergbørn i den gamle pilegård ved Kerteminde, og nu er det meningen, han skal tegne en række fynske billeder til mig.

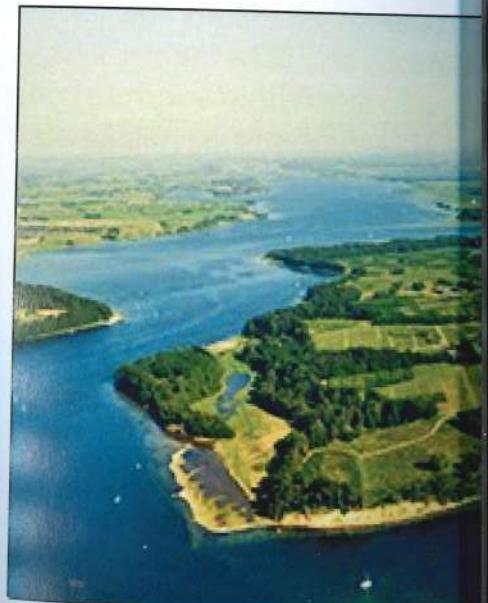
Når de holder denne bog i hånden, kan de få resultatet at se. Det er blændende, bagende solskin — den første rigtige sommerdag i denne kolde og regnfulde, altid skydækkede sommer. De tre hårde vintre har vakt en vild længsel efter sol i ens sind og ens skind, en sult efter varme og solvitaminer, der også har sin del i den rejse, jeg befinder mig på. Jeg ved ikke, hvor mørk mørketiden er på grønland, men en ven af mig har fortalt mig om grønlændernes glæde, når den er omme, og de små grønlænderinder ler imod solen, der hæver sig på himlen, og tørrer deres mave med sneen, så der kommer en stor, rund, lys plet på den ligesom en måne eller et spejlbillede af den rigtige sol.

Jeg tror, jeg forstår noget af, hvad der foregår i en grønlænder i et sådant øjeblik, og hvis nogen vil sætte det i forbindelse med religion, så er det en form for religion, jeg ikke vil stille mig afvisende overfor. I strømmen driver lange, gulgrå tjavser af tang, som om havhesten har redt hår. Vi lægger ind til skovklædte brinker, en falden bøg strækker sin grønne krone langt ud i vandet.

Det er første gang, jeg sætter foden på min moders fødeø. Oppe fra skrænter lyser Fænø sund iriserende i glasgrønne, blegblå og gyldne perlemorsfarver. vejen går gennem solpletet bøgeskov, en sort skovsnegl maver sig over stien med en slimstribe efter sig, nogle store myrer er på færde, to af dem slæber af sted med en snudebil-

le, og det er netop i snuden, der anden, så vidt jeg kan se, nær den anden vej i den anden ende, skyggefulde skov, og hededi skovbunden. Men vi er snart ud med roer og fynsk tobak.

Tobakken skal ikke være meget dyrket den i adskillige år, men m eller vi kender ikke den rigtige f er mindre fordringsfulde end vi.

Fænø i fuglepe

le, og det er netop i snuden, den ene af dem har fat, mens den anden, så vidt jeg kan se, nærmest bestræber sig for at hale den anden vej i den anden ende. Fuglene synger inde i den svalle, skyggefulde skov, og hededesien står blå som cigarrøg over skovbunden. Men vi er snart ude igen på store, åbne marker med roer og fynsk tobak.

Tobakken skal ikke være meget værd, i Finland har man dog dyrket den i adskillige år, men måske egner vort klima sig ikke, eller vi kender ikke den rigtige fremgangsmåde, eller finnerne er mindre fordringsfulde end vi.

Fænø i fugleperspektiv.

Med roerne ser det småt ud, de er åbenbart blevet sået om,
hvad enten det nu er kulden eller et skadeinsekt, der har været
for slem ved dem. Men rugen står høj og silkebølgende, og på
græsmarkerne står køer, hvis flanker skinner som silke.

Jeg begynder et digt:

Rugmarker bølger så silkeblanke,
og blank som silke er koens flanke...

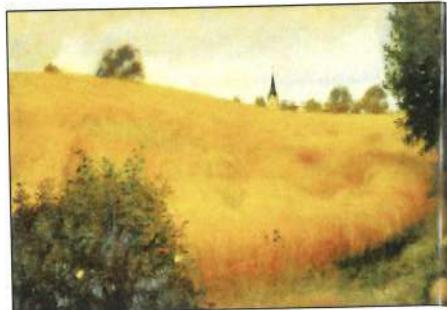
Det er fuld middagshøjde, oppe fra Fænøgård ser vi Gamborg
fjord ligge grålysende som smeltet bly. Her var det, de berøm-
te marsvinsjægere drev deres blodige håndtering, men det var
ikke i lys af en sommerlig sol — jagten begyndte altid den 2.
november og varede til den 2. februar, d. v. s. Fra allehelgens-
dag til kyndelmissie.

Begge dage samledes brødrene til store ølgilder, som det nok
havde været umagen værd at deltage i. Fra ældgammel tid —
den ældste skrå eller lov for lavet stammer fra 1593 — bestod
lavet af 30 brødre, og indtægten deltes i 31 parter: kirken, der
jo altid har været om sig, fik en mands lod og gav til gengæld
sin velsignelse, hvad den så har været værd. På en tegning af
Knud Gamborg, der ofte har været reproduceret, f. eks. i Gals-
chiøts »Danmark« (tegneren må efter navnet at dømme høre
hjemme på egenen), ser man, hvordan jagten gik for sig. Svine-
ne, der om vinteren trak op gennem bæltet fra østersøen til
kattegat, var en lille tandhval, lille i forhold til kæmpehvalerne
— den kan blive to meter lang. Den er sort på ryggen, hvidgrå
på siderne og hvidlig på bugen.

Fritz Syberg; Rugmark.

Sit egentlige hjem har den i det nor-
den altså ikke, og den, der kaldte
blev idømt en bøde på to rigsdal-
gyldigt om han var medlem af lavet
de bæltet med en kæde af både, m-
stænger, vojer med bark på, smæl-
Gamborg fjord var der udspændt
mandskab og dirigerede jagten og
vand i vejret eller til siden med øse-
vide, hvilken retning stimen tog, og
ne. Når flokken var gået i garnene,
støvler ud i vandet og trak dyrene v-
På billedet ser man dem sprælle i n-
nende kroppe med finnen, der ligner
Inde på den sneklædte strand begynd-
Dydrene stikkes i halsen med lange k-
det flyder og sneen farves rød. ved
plads, stejleplads og marsvinshus. A-
hundrede kroppe — der er blevet fæ-
dyr om året — gik for sig i tungt, tå-
ne drives fangst. Der blev skrålet o-
devin og hjemmebrygget øl. Spækk-
tedes i jernpander og fyldtes på
skroget brugte man til gødning, og
vestjyske fiskere, der brugte dem ti-
der korn en grindehval i garnene.
Den bedøvedes med et slag oven i h-
gøres nødigt, for den er så stærk, at

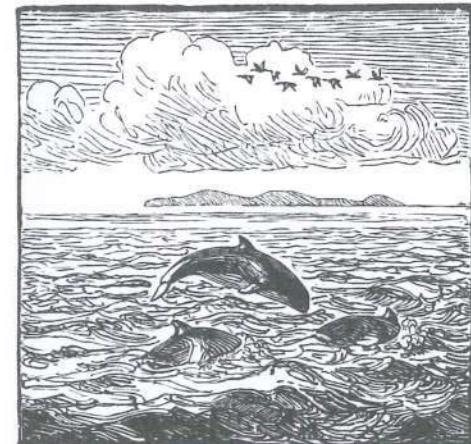

Fritz Syberg; Rugmark.

Sit egentlige hjem har den i det nordlige Atlanterhav. Et svin er den altså ikke, og den, der kaldte jægerne for »svinedrivere«, blev idømt en bøde på to rigsdaler, der skulle betales, lige gyldigt om han var medlem af lavet eller ikke. Jægerne spærrede bæltet med en kæde af både, man slog i vandet med lange stænger, vojer med bark på, smækker kaldte man dem. Inde i Gamborg fjord var der udspændt våd, og her stod et vagtmanskab og dirigerede jagten og signaliserede ved at kaste vand i vejret eller til siden med øsekoppen, så jægerne kunne vide, hvilken retning stimen tog, og hvor stærkt de måtte genne. Når flokken var gået i garnene, sprang jægerne i deres søstøvler ud i vandet og trak dyrene ved halerne op på stranden. På billedet ser man dem sprælle i nettet og bugte deres skinnende kroppe med finnen, der ligner en guillotineøkse, i vejret. Inde på den sneklædte strand begynder myrderiet.

Dyrene stikkes i halsen med lange knive, sandet piskes op, blodet flyder og sneen farves rød. ved teglgård var der opflæskeplads, stejleplads og marsvinshus. Afflæskningen af de mange hundrede kroppe — der er blevet fanget til op imod tre tusind dyr om året — gik for sig i tungt, tåget vejr, hvor der ikke kunne drives fangst. Der blev skrålet og sunget og drukket brændevin og hjemmebrygget øl. Spækket hakkedes småt og smeltesedes i jernpander og fyldtes på tønder. Alt blev udnyttet, skroget brugte man til gødning, og tarmene solgtes til fattige, vestjyske fiskere, der brugte dem til agn. Det hændte også, at der kørte en grindehval i garnene.

Den bedøvedes med et slag oven i hovedet, og det kunne nok gøres nødigt, for den er så stærk, at den med et slag af sin hale

Spingende marsvin, træsnit af Johannes Larsen, 1926.

kan brække benet på en fuldvoksen mand. Jeg husker endnu et lille vers af en vise, der var i folkemunde i min barndomstid i Middelfart, og som handlede om sådan en grindehval, som det ikke lykkedes at få slæbt i land med hele dens korpus:

*Og ting tingeling for hvalen,
den kom kun op med halen,
og ting tingeling tingting,
Peter Murer sprang omkring.*

Jeg tænker mig, at Peter Murer er den mand, der har stået for at indkræve betalingen af dem, der ville have adgang til at beskue kadaveret. Hjemme havde vi stereoskop billeder af det store havdyr. Efterhånden ophørte fangsten — dyrene tog af, og trannets pris var dalende, fordi de norske hvalfangere gik over til at bruge dampskibe, og fordi mineralolier begyndte at blive udbudt til billige priser. I 1898 blev det besluttet med alle stemmer mod ingen at opnæve lavet, efter at det havde bestået i 400 år.

Et minde i litteraturen har lavet sat sig i en roman af Jo Jacobsen, der er barnefødt i Middelfart og af fiskerfamilie. romanen hedder simpelthen »marsvinsjægerne« og er gennemført i en kraftig træsnitstil, der passer meget godt til det primitive emne, min moder var datter af en fisker på Fænø, så jeg har lov til at tænke mig, at min bedstefader har været med til at svinge de lange stænger i vandet og huje om kap med de andre, når marsvinene dreves ind i garnene i Gamborg fjord.

Selv fik jeg aldrig en marsvinsjagt at se, skønt jeg for alderens skyld godt kunne ligevel høre den med i det billede, jeg fødegn, ligesom røverne i Vissenbjergs spændende kapitel i de fortællinger, jeg Nu under krigen er imidlertid marsvinsjægerne optaget film af den, og til vinter kom marsvinsjægerne i fuldt sving. Vi går og jeg, langs et gammelt levende heg sået sig selv tjørn, slåen, hyld og ville roskære som eventyrprinsesser. Ingen sko På det nedfaldne løv Skinner hvidt fugle slæede, turkisblå æggeskaller. Og nu blæser alarm gennem løvet helt højt oppe. I toppen af bøgene er der rede ved rede En hejrekoloni! Da vi kommer ud på strandkredse over trætoppene. Og af og til galsindet inde fra hejrebyen. Faktisk er der end en hønes, men på grund af den vinger gør den indtryk af at være så stor, at efteråret søger den ned til Vesttyskland. Det er en god, gammel dansk fugl, for knogler af den i køkkenmøddingernas kulsorte ornamenter på brystet, nedhængt det strågule øje og næb er det en af Hvor gerne ville man ikke kunne flyve ti indkig i hejrens familieliv?

Selv fik jeg aldrig en marsvinsjagt at se, før lavet ophævedes, skønt jeg for alderens skyld godt kunne have fået det, men aligevel hører den med i det billede, jeg har dannet mig af min fødegn, ligesom røverne i Vissenbjerg, som var et andet spændende kapitel i de fortællinger, jeg hørte som barn.

Nu under krigen er imidlertid marsvinsjagten begyndt igen, der er optaget film af den, og til vinter kan jeg tage over og se marsvinsjægerne i fuldt sving. Vi går videre, mine rejsefæller og jeg, langs et gammelt levende hegnet, der ser ud til at have sået sig selv tjørn, slåen, hyld og ville roser, der er blegrøde og skære som eventyrprinsesser. Igen skov.

På det nedfaldne løv skinner hvidt fugleskarn, og der ligger ituslæde, turkisblå æggeskaller. Og nu braser en stor fugl med alarm gennem løvet helt højt oppe.

I toppen af bøgene er der rede ved rede som store totter hø. En hejrekoloni! Da vi kommer ud på stranden, kan vi se fuglene kredse over trætoppene. Og af og til skriger og knebrer det galsindet inde fra hejrebyen. Faktisk er fuglens krop ikke større end en hønes, men på grund af den lange hals og de store vinger gør den indtryk af at være så stor som en lille stork. Om efteråret søger den ned til Vesttyskland, Frankrig og Spanien.

Det er en god, gammel dansk fugl, for der findes kranier og knogler af den i køkkenmøddingerne. Sølvglinsende med kulsorte ornamenter på brystet, nedhængende nakkefjer og det strågule øje og næb er det en af vore stateligste fugle. Hvor gerne ville man ikke kunne flyve til tops i bøgene og få et indkig i hejrens familieliv?

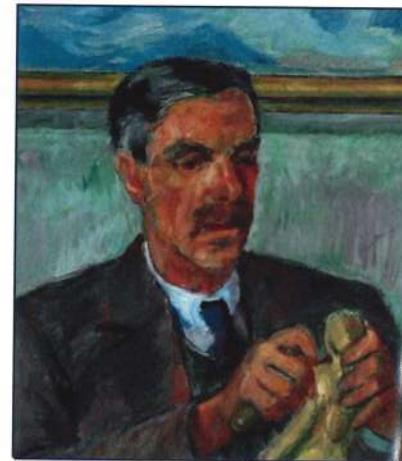
Kære læser, vi kan det, nemlig ved hjælp af Vagn Holstein, der har viet fiskehejren en bog og studeret den på nært hold.

Han skildrer, hvordan de sultne unger kæpper op og hidser hinanden op, de skriger og hviner og hugger efter hinanden. Så ebber hele rabalderet ud i ingenting, de falder atter tilbage i dvask ro. Nu vender en af de voksne fugle hjem, og der kommer igen liv over ungerne, de basker med vingerne, hvor slagfjerene er ved at bryde frem, og springer med vildt opspærret gab op på redekanten, idet de forsøger at stå oprejst på deres lange, leddeløse ben.

Issefjerene stritter vildt i vejret, og der er et spektakel og en tummel uden lige. ustandselig springer snart den ene, snart den anden af ungerne i vejret for med næbbet at omklamre den gammels næb. Endelig får en af dem ordentlig fat, den gamle bøjer sig ned ned over den for at gylpe op, og i næste øjeblik bliver alt et kaos af baskende vinger. Hejren er ingen ufarlig fugl at have at gøre med.

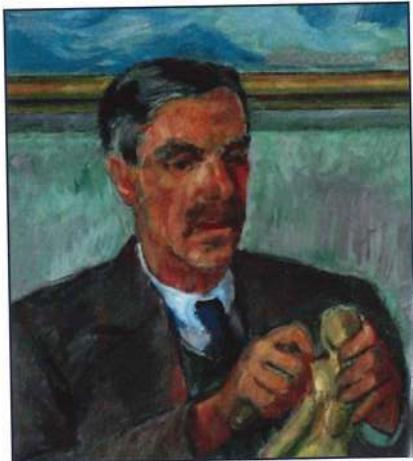
Hos Johannes Larsen i Kerteminde, hvor der færdedes så mange fugle, kom der engang en fisker med en syg hejre, han havde fanget. Nu har hejren i halsen et hængsel, der gør det muligt for den at lægge den sammen i et fladtrykt s og rette den ud igen med forfærdelig kraft. En af Johannes Larsens drenge böjede sig ned over den syge fugl for at se, om han kunne hjælpe den.

Og i det samme opgav hejren sin døende holdning og jog ham sin lange dolk af et næb lige i panden, så han fik et blødende sår. Havde næbbet ramt øjet, som hejren sigtede efter, var

Johannes Larsen, portræt af Albert Naur.

drengen utvivlsomt blevet enøjet ind i hjernen på ham og havde gen græsser køer, en flok heste sundet og skyggen under en grup vi gør det samme og får madku lemost frem. I et vandhul gror h lægger til ved en bro, og børn so bredden er fuld af muslingeskalle under fødderne, og af vindtørrede — — Og her indfører jeg et digit længe siden, men som jeg ikke syr

Johannes Larsen, portræt af
Albert Naur.

drengen utvivlsomt blevet enøjet, hvis det ikke var trængt helt ind i hjernen på ham og havde dræbt ham. Ude på stranden gen græsser kør, en flok heste søger kølighed i blæsten fra sundet og skyggen under en gruppe store egetræer.

vi gør det samme og får madkurven og flaskerne med æblemost frem. I et vandhul gror høje, gule iris. Nogle kaproere lægger til ved en bro, og børn sopper i det flade vand. Strandbredden er fuld af muslingeskaller og sneglehus, der knaser under fødderne, og af vindtørrede, lyserøde krabber.

— — Og her indfører jeg et digt, der er skrevet og trykt for længe siden, men som jeg ikke synes, jeg kan undvære her:

Fiskertøsen

på Fænø strand har min moder rendt
om kap med de andre fiskerunger.
Hun lærte at sy og brodere tunger,
og så blev hun gift med en handelsbetjent.
og sønnen kom i den sorte skole
og blev skribent.

Jeg tænker tit på den lille tøs
med sorte lokker og såd at skue!
I doktor Seligmanns dagligstue
syr hun og klipper på livet løs.
En venlig jøde med lægehænder
og blik for mennesker, blik for stjerner!

Når nyet tænder
sit trolddomslys over Middelfart,
så drejer doktoren kikkertrøret
mod måneranden og stjernesløret.
Og moder sidder så fin og sart
med flinke fingre og syr på tøjet.
Og drømmestjerner står tændt i øjet,
og alle tanker de bliver så ømme
i aftenens fred.
Da har jeg dæmret i hendes drømme
som mulighed.

P.S. Krøyer: Fiskerpige fra Hornbæk

Hun retter sin tykke fletning,
og kinderne brænder af rødme,
for når hun er færdig med kjolen,
skal hun atter møde ved molen
den kunne kommis med det blonde sk
fra Andersens store forretning.
nu mangler der kun et eneste læg,
og aftenen er lutter sådme.

Hun blev en halvgammel,
udsildt kone med tandløs mund.
Mig har hun drømt om i lykkens time
og dødens stund.

I feberdøsen var det min fremtid
hun fablede om.
Det var om mig, hun i angst råbte,
da døden kom.

Din pigeskønhed og dine drømme
blev trampet ned.
Men hjertet kunne de ikke tømme
for kærlighed.

S. Krøyer: Fiskerpige fra Hornbæk

Hun retter sin tykke fletning,
og kinderne brænder af rødme,
for når hun er færdig med kjolen,
skal hun atter møde ved molen
den kunne kommis med det blonde skæg
fra Andersens store forretning.
nu mangler der kun et eneste læg,
og aftenen er lutter sødme.

Hun blev en halvgammel,
udslidt kone med tandløs mund.
Mig har hun drømt om i lykkens time
og dødens stund.

I feberdøsen var det min fremtid
hun fablede om.
Det var om mig, hun i angst råbte,
da døden kom.

Din pigeskønhed og dine drømme
blev trampet ned.
Men hjertet kunne de ikke tømme
for kærlighed.

Middelfart

De gamle stræder og smøger i de små byer! husene er kun i een etage, højst i to og måske med en kvist. undertiden hælder de sig skrøbeligt op ad hinanden, som om et stormpusk kunne blæse hele rækken omkuld. Der gror roser op ad muren, og i en forhave står der en mølle, dannet af muslingeskaller og sneglehus. I vindueskarmene står røde pelargonier, og hvor det er rigtigt overdådigt, er der anbragt en viftepalme på stativ bagved karmen.

Man kan ikke undgå at se ind i stuen, dersom man vender blikket den vej, og da mødes man af et vagtsomt gammelkoneblik og ser et hvidt, rynket ansigt og skimter en sort dragt. Eller en mand sidder og læser sin avis. Der er gadespejl foran ruderne, et sted er det forgylt og formet som en sommerfugl, der er ved at sprede vingerne. Men den gamle kone bag spejlet spredt ingen vinger mere.

En mand, der interviewede mig, skrev, at man mærkede på min produktion, at jeg var vokset op i sindssygehospitalets skygge. Det er rigtigt nok, at jeg er født i Middelfart, men jeg var da kun tre-fire år, da byen begyndte at kede mig og jeg rystede dens støv af mine fødder. Jeg skrev til manden og takkede for interviewet og udtrykte min glæde over, at jeg ikke er født i Horsens. Nu keder Middelfart mig ikke det mindste. Jeg har en fornemmelse af at høre hjemme i den og indbilder mig, at jeg kan huske huse og gadehjørner.

Fra alle de små smøger og gyder ned til havnen ser man det blå sund, sløret i morgendis eller blankt og spejlende i mid-

Middelfarts byvåben i 1500-tallet.

dagsklarhed. Hvide sejl glider forbi, de strøm en smakkerigget båd ind rler.

Jeg går langs havnen med dens skib og skibe på bedding. vældige, kranstammer ligger stablet op. Tjæsalte luft fra Lillebælt og med krydstrækker sig i etager op ad skrænte. Det er Middelfarts hængende have for småt? Så se, hvor frit og mægti, ud langs det blå sund! Kysten sty skrænter mod vandet. Her ligger birk, der endnu er levende og grøn stamme vandret ud over bæltet, de og trærødder. Et homerisk, et heroisk. Man ser det blå vand gennem bøgskede græsser, gennem fine, vabrogede blomster. Og i skovens bu padderokker som på de billede, magibog.

Lillebælt strækker sig som en bre dækkes af skov og af mange røde man uden vanskelighed kan spads øjet. Kirkens tunge, mørkerøde ma men det er broen, der behersker al der den over vandet med hvidgrå pi overbygningens ståldragere.

Middelfarts byvåben i
1500-tallet.

er kun i
iden hæl-
tormpst
ad muren,
skaller og
, og hvor
ne på sta-

ender blik-
elkoneblik
gt. Eller en
n ruderne,
ugl, der er
ejlet spre-

erkede på
ospitalets
t, men jeg
nig og jeg
en og tak-
jeg ikke er
ndste. Jeg
bilder mig,

r man det
nde i mid-

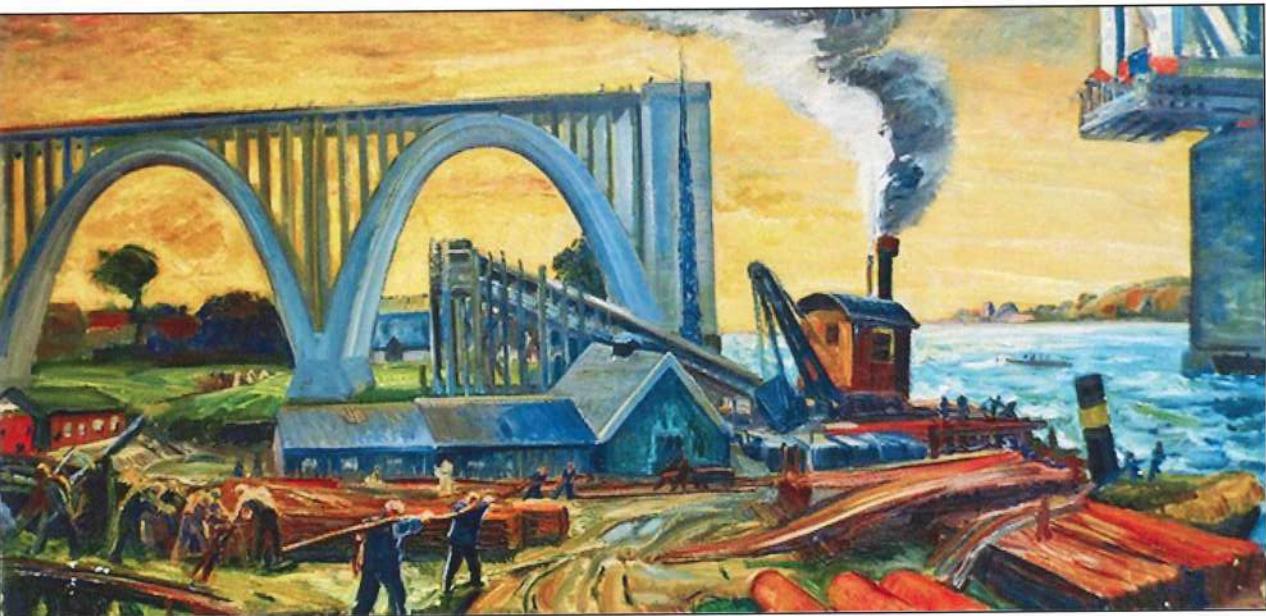
dagsklarhed. Hvide sejl glider forbi, langt ude driver med riven-
de strøm en smakkerigget båd ind mellem Lillebæltsgroens pil-
ler.

Jeg går langs havnen med dens skibsværfter og bådebyggerier
og skibe på bedding. Vældige, knastede egebulle og lange
granstammer ligger stablet op. Tjærelugt blander sig med den
salte luft fra Lillebælt og med krydderduften fra haverne, der
strækker sig i etager op ad skrænterne over havnepladsen.

Det er Middelfarts hængende haver. Er det for idyllisk, er det
for småt? Så se, hvor frit og mægtigt bøgekronerne folder sig
ud langs det blå sund! Kysten styrter i bratte, sandede ler-
skrænter mod vandet. Her ligger vindfælder, her rækker en
birk, der endnu er levende og grøn over det hele, sin væltede
stamme vandret ud over bæltet, der skvulper mod strandsten
og trærødder. Et homerisk, et heroisk landskab!

Man ser det blå vand gennem bøgeløv og gennem høje, du-
skede græsser, gennem fine, vajende brændenælder og
brogede blomster. Og i skovens bund står hele buskadser af
padderokker som på de billede, man så i sin barndoms geolo-
gibog.

Lillebælt strækker sig som en bred flod mellem kyster, der
dækkes af skov og af mange røde huse. Jylland er så nær, at
man uden vanskelighed kan spadsere omkring derovre med
øjet. Kirkens tunge, mørkerøde masse behersker hele byen,
men det er broen, der behersker alt. I et vældigt stræk spæn-
der den over vandet med hvidgrå piller og en grågrøn farve på
overbygningens ståldragere.

Lillebæltsbroen under opførelse, maleri af A. Trier Hansen

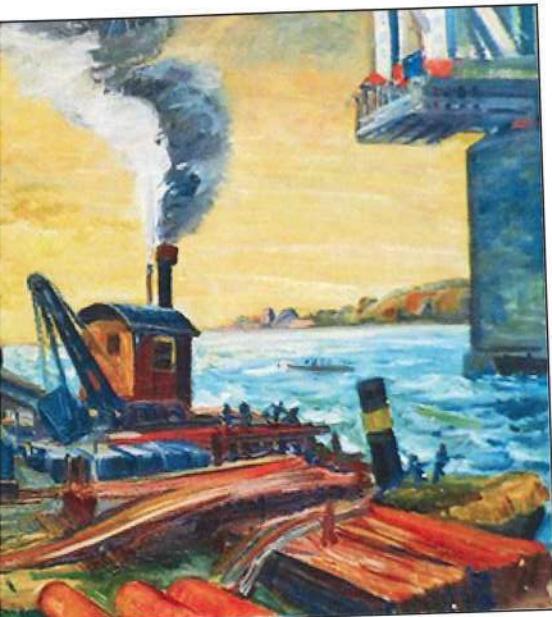
Og her må nogle tal hjælpe med til at give et begreb om størrelsen. Lillebæltsbroen blev påbegyndt i 1929 og indviedes den 14. maj 1935. Den er 1175 meter lang og bæres af fire strømpiller og ti landpiller. Selve brobanen går 33 meter over vandspejlet, og vanddybden for de midterste strømpiller er 30 meter. De er altså 63 meter høje, og dertil kommer de ca. 6 meter, som er boret ned i havbunden.

Overbygningens ståldragere er på midten 24 meter høje, så at broens største højde i alt er 93 meter, eller som rådhustårnet i København. Broen har kostet 24 millioner kroner, og det er endnu kun til selve broen — til banearbejdet i forbindelse med

broen gik 16 millioner. Kigger man togene, der kører over broen, ligner de lige ind bag bøgenes toppe. Særlig skønt er det sted, hvor broebue spænder ind over Kongeboveje. Gennem den enorme, gråhvide portnes at gøre selve rummet større, ses lysdisede vand, af soldirrende bøge lysning fortærer solen endogså den ler den til et næsten usynligt, glitrende

* * *

Middelfart er en gammel by — Mælemste færgefart, nemlig mellem to allerede i 1086, da vendelboerne var blevet færget over fra Snoghøj til Måså lidt hen over Middelfart i tiderne brændt af Erik Glippings mordere, der lagde den befæstninger for at hindre fra Jylland, og i 1848 blev den beskudt. Der er også en historie om tre jyske mænd over til Snoghøj, efter at de tre til en konference med Valdemar atter ed fralægge sig at have tilskyndet til skæbne forlyder der desværre ikke i

Leri af A. Trier Hansen

greb om stør-
indviedes den
fire strømpil-
over vandspej-
er 30 meter.
ca. 6 meter,

eter høje, så at
rådhustårnet i
ner, og det er
rbindelse med

broen gik 16 millioner. Kigger man fra Kongebrovejen op på togene, der kører over broen, ligner de legetøj. Fra broen kører de lige ind bag bøgenes toppe.

Særlig skønt er det sted, hvor broen i en mægtig, svimlende bue spænder ind over Kongebrovejen.

Gennem den enorme, gråhvide portal, der er så høj, at den synes at gøre selve rummet større, ser man et udsnit af det blå, lysdise vand, af soldirrende bøge og birke. Og i en vis belysning fortærer solen endogså den mægtige bro og forvandler den til et næsten usynligt, glitrende spindelvæv.

* * *

Middelfart er en gammel by — Mæthalfar betyder den mellemste færgefart, nemlig mellem to ældre færgesteder — og allerede i 1086, da vendelboerne var efter Knud den Hellige, blev de færget over fra Snoghøj til Middelfart. Der er ikke gået så lidt hen over Middelfart i tidernes løb, byen er blevet afbrændt af Erik Glippings mordere, under svenskekrigene anlagde den befæstninger for at hindre fjenden i at komme over fra Jylland, og i 1848 blev den beskudt af preusserne.

Der er også en historie om tre jyske adelsmænd, Niels Bugge på Hald, Ove Stisøn til Eskebjerg og Peder Andersen hvide til Margård, der blev dræbt af de fiskere, som skulle have færget dem over til Snoghøj, efter at de tre høje herrer havde været til en konference med Valdemar atter dag. Kongen måtte ved ed fralægge sig at have tilskyndet til mordet. Drabsmændenes skæbne forlyder der desværre ikke noget om, men der pålag-

Udsnit af den gamle Lillebæltsbro,
Ernst Syberg.

des drabsmændenes huse i Vestergade hver en årlig blodskyld på 49 skilling, og denne blodskat opkrævedes så sent som i 1874.

Men den mest dramatiske begivenhed i Middelfarts historie er Christian den andens sejlads »*20 gange frem ok tilbage over Medelfarsund*« natten mellem den 23. Og den 24. Januar 1523, efter at han i vejle havde modtaget den jyske adels opsigelsesbrev. Han besluttede sig endelig til at tage tilbage til København, men gjorde et længere ophold i Middelfart, hvor han sikkert har boet i borgmestergården på hjørnet af Algade og den nuværende Grønnegade.

Den 4. februar skrev han et brev til dronningen, der viser, at han var fuldt på det rene med, i hvilken frygtelig farefuld situation han befandt sig:

»Min kere husfrue mo vide, at her er et underligt regimente, ok skynde the engen therfore uden mor Sybret. Thi bede vi ether kerlingen, at i tager hinne thill ether og siger hinne, at hun holler munnen, ok lader hinne bliffue på slottet tili vi komme, ellers kand ske the farer verre met hinne end the førre haffuer.

Forsømmer ikke thet, såfremt i ville, vi skal komme hjem med hele hudt .. Formerker i, at the knurrer om then told, da suar, at vi vil lege theni aff« Ved sin afrejse efterlod kongen I Middelfart en del tyske ryttere under befaling af Grev Hoya.

Der opstod brand i en række gårde, der nedbrændte, og byens borgere påstod, at det var tyskernes uforsigtighed, der var skyld

Christian den 2. maleri på Frederiksborg Slot, kunstneren er ukendt.

i ulykken. Det korn til svære uroligheder »fek hugh, ja en slog the neder«. Bagefter påstod borgerne, at soldaten, og at noget tømmer var faldet slev kirke samlede sig en hel lille hærdage til Middelfart og hugge rytterne marcherede videre til Bogense og gader var indkvarteret der.

Det var kun med stort besvær kongens bønder til at opgive deres plan, skeligheder ikke til ende. Herom hører kongen underretning om, at Middelfart var overvundet og at han selv for at redde livet havde oprørske by:

” . . . Og siden red jeg på samme vej, havde borgmester-rådet og almuen i landet begæredede af dem, at de skulle være hjælpelige og bestandige mod eders ryttere, færger og »aftenen både forvare os og jyderne ikke fik dem derfra, førend vi svarede de mig, ligesom menige borgere i landet, at det skulle ikke blive der. Siden jeg gik ned på rådhuset, blev de fjenderne overfaldt, og at halvandet tredjedel af byen var ødelagt her.

Da red jeg straks ned udenfor byen, og tog mig af rytterne, og vi efterså, om så

Christian den 2. maleri på Frederiksborg Slot, kunstneren er ukendt.

i ulykken. Det korn til svære uroligheder, de fremmede lejetropper »fek hugh, ja en slog the neder«.

Bagefter påstod borterne, at soldaten selv var løbet ind i il- den, og at noget tømmer var faldet ned over ham. Ude ved In- slev kirke samlede sig en hel lille hær på 1600 bønder, der ville drage til Middelfart og hugge rytterne ned og derfra ville. De marcherede videre til Bogense og gøre kål på de landsknægte, der var indkvarteret der.

Det var kun med stort besvær kongens lensmand fik de oprør- ske bønder til at opgive deres plan, og dermed var hans van- skeligheder ikke til ende. Herom hører vi i et brev, hvori han gi- ver kongen underretning om, at Middelfart har svigtet ham, og at han selv for at redde livet har måttet, skynde sig ud af den oprørskne by:

” . . . Og siden red jeg på samme vej til Meylfar om aftenen og havde borgmester-rådet og almuen på rådhuset næste dag og begærede af dem, at de skulle være på eders nådes vegne behjælpelige og bestandige mod eders nåds fjende og lade alle ski- be, færger og »aftenen både forvare og drage op på landet, så at jyderne ikke fik dem derfra, førend borgerne vidste deraf. Da svarede de mig, ligesom menige borgere svarede eders nåde selv her i landet, at det skulle ikke blive deres skyld i nogen måde. Nu siden jeg gik ned på rådhuset, blev der stort anskrig i byen, at fjenderne overfaldt, og at halvandet tusinde allerede var landet her.

Da red jeg straks ned udenfor byen, og en riddersmand var med mig af rytterne, og vi efterså, om så var eller ikke, da var det

intet andet end snak. Men da måtte vi se, at alle færgerne, skuder og både roede etter her fra landet og til Jylland. Og det an- skrig gjorde »Anders Perthe Kierling« der i byen. Og da ved jeg vel, at havde jeg tøvet en halv time længere i byen, da havde borgerne i Meylfar grebet mig og ført mig over til jyderne . . .”

JENS JUEL OG HANS BARNDOMSEGN

Ikke langt fra Middelfart, vistnok i balslev, fødtes i 1745 som søn af byens degn den første af de fynske landskabsmalere Jens Juel. — det er sikkert, at han under sit ophold i Schweiz har modtaget stærke naturindtryk og fået en tilskyndelse til at arbejde efter naturen. Også hollandsk kunst fra det foregående århundrede har inspireret ham.

Men gennem det traditionsbestemte og romantiske i opfat- telsen er det ikke svært at få øje på hans direkte forhold til na- turen — frilufts billeder direkte efter naturen malede man først i en langt senere tid.

Er det lokalpatriotismen, der løber af med mig, når jeg gerne vil se fynske træk i hans sind, der skildres som åbent, humør- fyldt og muntert, sådan som det også lyser ud af hans selv- portræt på Kunstmuseet, der skildrer ham som 19-20-årig, og hvori der slet ikke er lagt skjul på det bondske i hans udseen- de.

En skuespiller, der skulle fremstille Jacob i "Erasmus Montanus", kunne lægge sin maske efter dette livfulde og poliske portræt. Senere skulle Juel blive verdensmand nok. Her kan også siges, at et rygte om, at Juel skulle være søn af en greve

Portræt af en ung kvinde,
Jens Juel.

fra Wedelsborg, der en tid lang var i kræftelse ved nærmere undersøgelse. Det blev som portrætmaler, Juel fik sine største sejre, men hvad der ikke tilknytning til sin fødebane. Han gjorde blev hofmaler, professor og direktør. Glemte ikke Fyn, som man kan læse i arbo i Kunstmuseets årsskrift 1926-27. I protokol omtales det flere gange nogle uger til Fyn, og et par gange findes vestfynske præsters børn — f. eks. faders død ordnede alt på det bedste. Hun fik ophold i et par værelser i nabohuset, blev udstyret med de få møbler, hun havde, og navnlig en uhyre mængde getøj. Ved hendes død fandt man øverste kærlige brev til hende med 50 rigsdaler ligget urørt til sin begravelse. Få dage før sin død sendte hun ham nabopræsten pastor Bierfreund og sagde, at han havde lidt savn på nogen ting, og "at få fået en elsket søns kærlighed at takke for".

Nogle af hans malerier havde hun ikke hængende. Straks ved meddelelsen kom Jens Juel til provsten i Vejlby, der var så udtalte som sit ønske, at moderens

sku-
t an-
d jeg
avde
.."

som
alere
weiz
til at
gåen-
pfat-
il na-
først
jerne
mør-
selv-
g, og
seen-
onta-
oliske
r kan
greve

Portræt af en ung kvinde,
Jens Juel.

fra Wedelsborg, der en tid lang var i kurs, ikke har fundet bekræftelse ved nærmere undersøgelse.

Det blev som portrætmaler, Juel fik mest at gøre og høstede sine største sejre, men hvad der interesserer mig her er hans tilknytning til sin fødegn. Han gjorde en glimrende karriere, blev hofmaler, professor og direktør for akademiet, men han glemte ikke Fyn, som man kan læse om i en artikel af Henny Glarbo i kunstmuseets årsskrift 1926-28. I akademiets forhandlingsprotokol omtales det flere gange, at professor Juel rejser nogle uger til Fyn, og et par gange finder vi ham som fadder til de vestfynske præsters børn — f. eks. i 1796, da han efter sin faders død ordnede alt på det bedste for moderen.

Hun fik ophold i et par værelser i nabogården til skolen, og de blev udstyret med de få møbler, hun havde brug for, meget messingtøj og navnlig en uhyre mængde dyner og andet sengetøj. Ved hendes død fandt man øverst i dragkisten hans sidste kærlige brev til hende med 50 rigsdaler. I dem havde hun ladet ligge urørt til sin begravelse.

Få dage før sin død sendte hun ham sin sidste hilsen gennem nabopræsten pastor Bierfreund og lod ham sige, at hun ikke havde lidt savn på nogen ting, og "at hun havde dette og meget en elsket sons kærlighed at takke for".

Nogle af hans malerier havde hun ikke brudt sig om at have hængende. Straks ved meddelelsen om moderens død skrev Jens Juel til provsten i Vejlby, der var skifteforvalter i boet, og udtalte som sit ønske, at moderens få ejendele måtte gå til

auktion og den del deraf, der tilfaldt ham, uddeles til Gamborg sogns fattige.

I sommeren 1799 besøgte Juel for sidste gang Gamborg og pastor Bierfreund, hos hvem han havde sat sin seksårig datter Sanne (Susanne) i pleje. Da han anmeldte sit komme, svarede Bierfreund, at hvis han ville tage Sanne fra ham, måtte han gerne blive borte — hvis ikke, skulle han blive modtaget med åbne arme. Juel blev travlt optaget af at male portrætter af egnens honoratiores, men fik også tid til at skildre sin ven præsten, hans kone og hans lille Bine — "alle disse dejlige portrætter," skriver Bierfreund til fru Juel, "gør nu i kort tid min stue til den smukkeste i landet."

Juel tjente gode penge, men han var en large natur og ofte i pengetrang, så præsten skriver:

"Hvad som nok ikke er sket tilforn, vil ske denne gang, at han kommer hjem med lidt mere skillinger i lommen, end han rejste ud med, og dette finder jeg selv så morsomt og følgeværdigt, at når jeg igen kommer til København, vil jeg præke i herrens tempel for lige ledes at lægge mig en liden rejse-skilling ind.

Hvilken renden og løben og gaben der da vil blive, men jeg giver dem alle en god dag og skal præke dem sønder og sammen for kontant betaling . . . Det eneste jeg ellers har på Juel at udsætte, og som vist flere end jeg på denne kristelige egn finder meget forargeligt, er at han ikke læser til bords og går aldrig i kirke. vel fandt jeg ham forrige søndag ved min hjemkomst fra guds hus siddende med huspostillen opslagen, hvor der handledes om bønnens nødvendighed og åndelige anfægtelser, men jeg tror det bare var hykleri; thi han sad ogsov som en sten, og altså har

andagten nok ikke været ret stor. Dog undskynde ham, da — som jeg hører — lottenborg ikke hører til nogen egentlige og betaler ingen præstepenge, son gør mig ret ondt for dem! Gud se i nåd! Juel har malet en hel række landskab, det har været ham en forfriskelse i lingsarbejde og portrætmaleri.

Og denne kærlighed til landskabet flygtigt lune — den strækker sig lige fra kirken og møllen og den vide udsigt fra Snoghøj, som han malede i 1797 i kunstmuseet.

Henny Glarbo fortæller som et bevis fynske billede, at fire af dem hang på med portrætterne af hans forældre. To med et par billede på Thorvaldsens forestiller udsigten fra Hindsgavls højkalv til jyske kyst og det andet udsigt over Middelfart til det smalle, bugtede Juels landskabsbilleder — udsigten over i zigzag som en å, med kirkens tung træets fine løv mod himlen eller optrækende uvejr over bæltet med skygge — mon det ikke er første gange hjemligt landskab er blevet set og man rigtig fornøjelse?

andagten nok ikke været ret stor. Dog må jeg i en vis henseende undskyde ham, da — som jeg hører — de stakkels folk på Charlottenborg ikke hører til nogen egentlig fåresti og har ingen hyrde og betaler ingen præstepenge, som er meget bedrøveligt og gør mig ret ondt for dem! Gud se i nåde til dem! ”

Juel har malet en hel række landskabsbilleder fra Gamborg, det har været ham en forfriskelse mellem det meget bestillingsarbejde og portrætmaleri.

Og denne kærlighed til landskabet ved Lillebælt var ikke et flygtigt lune — den strækker sig lige fra billedet af landsbyen, kirken og møllen og den vide udsigt fra 1764 til måneskinsbilledet fra Snoghøj, som han malede i 1787, og som nu kan ses på kunstmuseet.

Henny Glarbo fortæller som et bevis på Juels glæde over sine fynske billeder, at fire af dem hang på hans væg side om side med portrætterne af hans forældre. To af dem er vist identiske med et par billeder på Thorvaldsens museum, hvoraf det ene forestiller udsigten fra Hindsgavls have mod syd over Fænøkalv til jyske kyst og det andet udsigten fra Hindsgavl skov over Middelfart til det smalle, bugtede strømløb mod nord.

Juels landskabsbilleder — udsigten over Lillebælt, der snor sig i zigzag som en å, med kirkens tunge masse ragende op og træets fine løv mod himlen eller Stiftsmuseets billede af optrækkende uvejr over bæltet med det store spil af lys og skygge — mon det ikke er første gang i dansk kunst, at et hjemligt landskab er blevet set og malet med stort syn og opriktig fornøjelse?

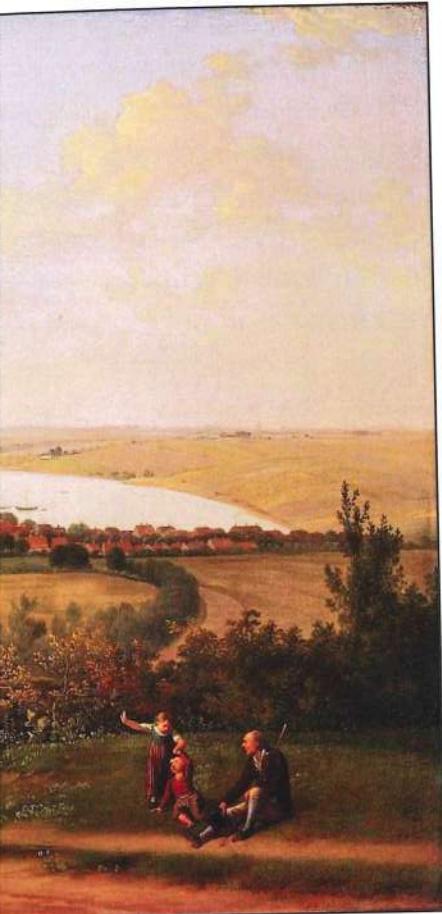
REJSEN TIL MIN ONKELS HUS

Jeg kan ikke sige, Gelsted tog imo
Den lille stationsby lå og surede
slæbte min kuffert og skrivemas
Det viste sig, at de to eneste væ
allerede var beslaglagte af rejsend
slog mig at forsøge, om jeg ikke k
en villa — hun havde værelser til
den mismodige regn.

Det lykkedes mig at finde villaen, n
taget. Og så indtraf der et yderli
længere følgeskab af maleren og h
fra Middelfart sydpå til Kællingebe
natten, mens jeg som ældre og for
telseng. Allerede i Middelfart var d
mine bukser, men jeg havde klare
en lille forretning, hvor man han
spørge om jeg kunne købe et par si
Min hensigt var at bruge sikkerhe
per, indtil jeg kom tilbage til Køber
tinde eller en veninde til at sy nye k
et held i uheld for mig, at damen i f
mig et par sikkerhedsnåle. — Sikk
mig, solgtes kun i brev eller i æske
stykker, og det skulle vise sig, at je
jeg ved virkelig ikke, hvordan jeg s
dem.

Udsigten over Lillebælt, maleri af Jens Juel.

REJSEN TIL MIN ONKELS HUS

Jeg kan ikke sige, Gelsted tog imod mig, som jeg fortjente det. Den lille stationsby lå og surede i trøstesløst regnvejr. Jeg slæbte min kuffert og skrivemaskine fra stationen til kroen. Det viste sig, at de to eneste værelser, kroen disponerer over, allerede var beslaglagte af rejsende, og der stod jeg. Man foreslog mig at forsøge, om jeg ikke kunne få natlogi has en frue i en villa — hun havde værelser til leje. Jeg traskede igen ud i den mismodige regn.

Det lykkedes mig at finde villaen, men også her var al plads optaget. Og så indtraf der et yderligere uheld. Jeg havde ikke længere følgeskab af maleren og hans frue, der var rejst videre fra Middelfart sydpå til Kællingebjerg, og somsov i telt om natten, mens jeg som ældre og fornuftig mand foretrak en hotellseng. Allerede i Middelfart var der sprunget tre knapper af mine bukser, men jeg havde klaret situationen ved at gå ind i en lille forretning, hvor man handler med den slags ting, og spørge om jeg kunne købe et par sikkerhedsnagle.

Min hensigt var at bruge sikkerhedsnålene i stedet for knapper, indtil jeg kom tilbage til København og kunne få min værtinde eller en veninde til at sy nye knapper i. Det skulle blive til et held i uheld for mig, at damen i forretningen ikke ville sælge mig et par sikkerhedsnåle. — Sikkerhedsnåle, forklarede hun mig, solgtes kun i brev eller i æske. Jeg købte altså en 20-30 stykker, og det skulle vise sig, at jeg fik god brug for dem, ja jeg ved virkelig ikke, hvordan jeg skulle have klaret mig uden dem.

Som jeg travede rundt i Gelsted med min bagage under dagregn, der kun blev afbrudt af skyller og skybrud, sprang pludselig — ikke flere knapper, men selve rygselen? Jeg blev hed i hovedet, jeg satte kufferten og skrivemaskinen fra mig, en temmelig tung Corona, og begyndte at tænke mig om. Jeg var godt gennemblødt, og jeg tænker bedst i solskin — situationen var ikke nem. Bukserne sank mere og mere, hver gang jeg gjorde en overilet bevægelse.

Så fik jeg en lys ide. Sikkerhedsnålene.

Jeg fik brevet op af kufferten, krængede de unyttige seler af og smed dem i grøften mellem dyngvåde blomster og græsser.

Så befæstede jeg meget sneditg bukserne til selve skjorten, og det var heldigvis store, kraftige sikkerhedsnåle med et godt, kraftigt bid — arrangementet holdt kraftstejlemig, lige til jeg kom til Odense og fik købt mig et nyt sæt standardtøj til 110 kroner, der passede mig som støbt, hvad der gjorde mig ganske stolt af mig selv — jeg havde ikke vidst, at jeg var sådan et standardmenneske. Med en slæber — et bumletog — nåede jeg videre til Årup, og straks næste morgen begav jeg mig på vej for at se, om jeg kunne genfinde min onkels hus, hvor jeg tilbragte mine sommerferier som dreng.

I granskoven ved Erholm finder jeg mig en solid grankæp, hyldehegnene dufter langs vejen, og gulspurvens lille melodi følger mig, hvor jeg går. Grøftekanten er et overflødighedshorn af snegle, katost, okseøje og cikorie og har ikke forandret sig, siden jeg var barn. jeg kommer forbi Rørup, hvor min farfar ligger begravet. I min Barndom gik jeg i hver sommerferie derop

sammen med min bedstemor og såle dannebrogssflag plantet på sin gr 1864. Men jeg kan ikke længere finde. Jeg går langs den granskov, der forven over alle andre. Der er hemmel med store, hvide åkander og siv. Langs bredderne gror der siv og græter og mospuder vokser en masse kurve til syltebrug. Skovbunden er nåle, og visne grene hænger ned som om der er gået en ild hen over lavt over sterne, de flimrende skygger. Der hænger spindelvæv i alle tørgrenstumper. myrerne tårner deres letter fra nogle tabte hestepærer. Opmå insekter — den samme slags ir kan se vringle i luften inde i København: skyld bærer det grimme navn kolerhøres lyden af en brændehuggers øk. Jeg går op i min barndoms grusgravendnu! åbenbart er det nogen tid siden skrænter og huller er næsten helt evighedsblomst og skabiose, kællingekrageklo i uforstyrret frodighed. Det spille i det bygdede vejr. Men jeg find udgraving, hvor jeg havde min købbrunt og mel af hvidt sand og saftige klumper.

sammen med min bedstemor og så til graven. Han havde et lille dannebrogssflag plantet på sin grav, fordi han var invalid fra 1864. Men jeg kan ikke længere finde graven.

Jeg går langs den granskov, der for mig altid vil være granskoven over alle andre. Der er hemmelighedsfulde sører inde i den med store, hvide åkander og siv og mærkelige dunhamre. Langs bredderne gror der siv og græsser, og mellem lyngpletter og mospuder vokser en masse tyttebær, som vi sankede i kurve til syltebrug. Skovbunden er kobberfarvel af nedfaldne nåle, og visne grene hænger ned som violette slør og ser ud, som om der er gået en ild hen over dem stankelben flagrer lavt over stierne, de flimrende skyggedyr.

Der hænger spindelvæv i alle tørre kviste og afbrækkede grenstumper. myrerne tårner deres tuer op, og blåsorte fluer letter fra nogle tabte hestepærer. Og i solstriben lindrer det af små insekter — den samme slags insekter, man sommerdagene kan se vrimle i luften inde i Københavns gader, og som uden skyld bærer det grimme navn kolerafluer. Inde fra skovdybet høres lyden af en brændehuggers økse.

Jeg går op i min barndoms grusgrav — jo, den er der virkelig endnu! åbenbart er det nogen tid siden den har været i drift, skrænter og huller er næsten helt tildækket af plantevækst, evighedsblomst og skabiose, kællingetand og torskemund og krageklo i uforstyrret frodighed. Og græshopperne vil ikke spille i det bygdede vejr. Men jeg finder med lethed den særlige udgravnning, hvor jeg havde min købmandsbutik med kaffe af brunt og mel af hvidt sand og saftige stege af store, våde jordklumper.

Otto Gelsted på mormors skød i 1889.

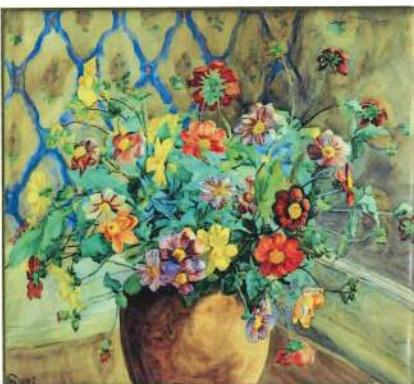
Og nu får jeg øje på min onkels Hus. Der kan ikke være tvivl om, at det er det rigtige, skønt et udhus er forsvundet og humlehaven og stangen med de to drejelige figurer i køkkenhaven. Hvor huset dog er blevet lille siden sidst, og hvor vejen fra grusgraven derhen er blevet kort!

Men jeg kender snart det hele igen, vejsvinget og den lille marksti ned til vandhullet, hvor vi hentede vores drikkevand, og udsigten over det blødt bakkede kornland med spredte gårde og en fjern kirke. Borte er hegnet med syren og liguster, men baghaven strækker sig endnu ned imod andedammen. jeg går ind i haven, og gennem et åbentstående vindue får jeg øje på mennesker.

De sidder ude i køkkenet — den nye ejer og et par karle. Jeg fortæller ham, at jeg er kommet langvejs fra for at se mit gamle feriehjem igen, og det går vist efterhånden op for manden, at jeg er en ganske harmløs person, for han inviterer mig indenfor så jeg kan se mig om i huset.

Vi går ind i opholdsstuen, hvor bedstemor plejede at trone for enden af det skurede træbord med sin rok eller en avis. På Hovedet havde hun en underlig kalot eller hat af sort silke og med violette bånd og perletråde.

Mærkeligt nok — skønt hun gik krumrygget; og skønt hun havde haft en hudsygdom, der havde ædt hendes næsetip væk og efterladt en glat, rød hudflade, så var der noget stolt og statligt over hende, i det mindste i mine øjne. Måske lå det udelukkende i, at hun gjorde indtryk af at sætte sig selv så højt og ikke regne andre for så meget. Og denne stolthed skyldtes måske, at hun var en gårdmandsdatter, der var sunket ned til hus-

Anna Syberg - Branche de pommier en fleurs.

mands- og aftægtskår. Hun levede fems, og jeg tror, min tante tit har og onkel tog den gamle på aftægt. Tante var bedstemor ikke, altid vris at tingene var, som de skulle være have ordnet dem i sin velmagtstid men med hende.

Fader var købmand inde i Odense ham for mere end onkel. Når jeg stemor, havde jeg tit en fornemm med til, hvad hun kaldte »de fine«. Bedstemor var ærgerrig, og der var her i slægten — en fætter af min været almindelig malersvend (hans le hus oppe i Rørup), var blevet ført til finansborgmester og d. Jeg holdt af at få bedstemor til at tælle hende mærkværdige ting, f. n. en, eller at det var menneskene, jeg hører endnu hendes forbavsende — *Higja hig ja!* — eller hvis det var hørte: — *High ja, high ja, hig ja, hig* besynderlige lyde udgå af et mens jeg hende med mille historier og præmig ikke mindre ved sit udbrud af t. Mon der er nogen, der siger sådan der to alkovesenge for enden af onkel og tante, i den anden mine t.

Anna Syberg - Branche
de pommier en fleurs.

mands- og aftægtskår. Hun levede, til hun var op imod de halvfems, og jeg tror, min tante tit har forbandet den dag, da hun og onkel tog den gamle på aftægt mod at få huset. Nemt for tante var bedstemor ikke, altid vrissede hun, aldrig syntes hun, at tingene var, som de skulle være, og som hun selv kunne have ordnet dem i sin velmagtstid. Jeg havde det godt sammen med hende.

Fader var købmand inde i Odense, og jeg tror, hun regnede ham for mere end onkel. Når jeg gik og snakkede med bedstemor, havde jeg tit en fornemmelse af, at hun regnede mig med til, hvad hun kaldte »de fine«.

Bedstemor var ærgerrig, og der var opsving at spore hist og her i slægten — en fætter af min fader, der oprindelig havde været almindelig malersvend (hans moder boede endnu i et lille hus oppe i Rørup), var blevet folketingsmand og skulle senere stige til finansborgmester og overpræsident i København. Jeg holdt af at få bedstemor til at falde i forundring ved at fortælle hende mærkværdige ting, f. eks. at der var bjerge på månen, eller at det var menneskene, der havde opfundet gud, og jeg hører endnu hendes forbavsede eller forfærdede udbrud: — *Higja hig ja!* — eller hvis det var noget særlig rystende, hun hørte: — *High ja, high ja, hig ja, hig fane!* Aldrig har jeg hørt så besynderlige lyde udgå af et menneskes mund, og forbavsede jeg hende med mille historier og påstande, så forbavsede hun mig ikke mindre ved sit udbrud af forbavelse.

Mon der er nogen, der siger sådan endnu? I min onkels tid var der to alkovesenge for enden af opholdsstuen, i den enesov onkel og tante, i den anden mine to kusiner.

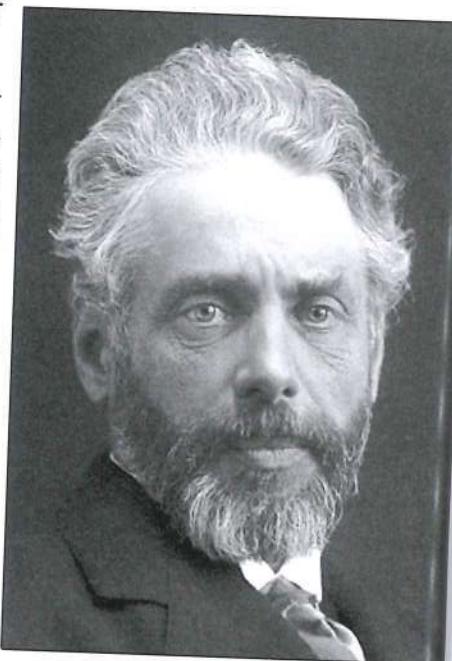
Min fættersov sammen med en karlovre i udhuset, der ellers brugtes til malerværksted og stod fuldt af malerpotter. Selv havde jeg et lille rum bagved stadsstuen. Nu er alkoverne forsvundet, og der er indrettet et rigtigt soveværelse andet steds. Og der er rigtige stole, ikke en træbænk op ad væggen under vinduerne.

Og der står intet krus fremme med hjemmebrygget øl. Jeg bliver for resten hverken budt på vådt eller tørt, skønt jeg er sådan en langvejs farende mand, og jeg kan ikke lade være med at tænke på Henrik Pontoppidan og hans Fyns-rejse sidst i 90erne.

Han fortæller om, hvordan der bliver dækket op for gæsten med øl, tyk fløde, frisk smør og fint, hvidt helligdagsbrød i tynne skiver, og han priser med henrykkelse det glinsende, saltkornede smør, den lyse, saltede pølsemad, de halv alen lange brødkrimer og den fede, gule sødmælkssost med røde safranpletter.

Men det er tiden, der er noget i vejen med, ikke fynboens gæstfrihed, der på ingen måde står tilbage for jydens. Jeg har selv oplevet den på en fodvandring gennem Fyn — det var i 1906, jeg befandt mig endnu i mit sidste skoleår, og jeg gik fra Odense til Fåborg, Svendborg og Nyborg sammen med min Klassekammerat, den for længst afdøde forfatter Ditleff von Zeppelin, og Robert Lund, der dengang lige var blevet student og nu er professor og overlæge ved Sundby Hospital.

For at trekloveret skulle virke lidt mere anseligt, blev det bestemt, at jeg skulle låne Lunds sorte studenterhue -- Zeppelin måtte forblive skolebarn.

Henrik Pontoppidan

Vi havde 20 kroner hver, og de skulle også, for først blev vi inviteret til præstegård. —

Vi brugte det trick at gå ind i præstene ville se kalkmalerierne i kirken: svar, gav det gerne en portion rabarlandbrugs-skole blev vi inviteret til Bonsoir madame la lune for de unge veret — hans eneste, men påskønne først af sted tredjedagen.

Så vandrede vi forbi Brahetrolleborgs slot Egeskov ned imod Svendborg ikke dumpede ind på en herregård Kværndrup og Svendborg. Jeg har dog ikke Svenstrup? — Og blev friskplukkede Kirsebær på en solvtavle værelser om morgen.

For resten levedes der meget sparsomt i tiden omkring århundredeskiftet. Grødfad og spiste med god appetit Flæsk med stuvede kartofler og melkeskiver af det kolossale, hjemmebagte irret af mug, inden det blev spist op.

En særlig lækkerbisen var terningerne — sådan en terning kaldtes »en ryttet« serveredes der tynd kaffe med fluepå små, hårde kager. Var jeg ude på en stemor, kunne vi komme ud for det s

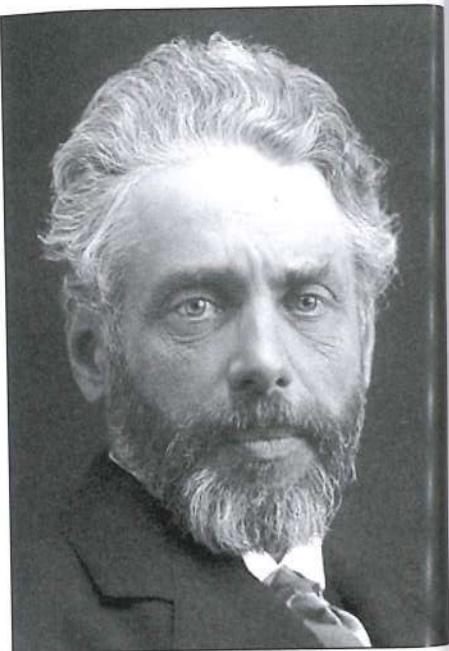
er ellers
r. Selv
ne fors-
steds.
under

Jeg bli-
g er så-
re med
sidst i

gæsten
d i tyn-
de, salt-
n lange
safran-

nboens
Jeg har
det var i
g gik fra
med min
leff von
student

det be-
Zeppelin

Henrik Pontoppidan

Vi havde 20 kroner hver, og de skulle slå til i en uge. Det kunne de også, for først blev vi inviteret til at overnatte i Nørre Broby præstegård. —

Vi brugte det trick at gå ind i præstegårdene og sige, at vi gerne ville se kalkmalerierne i kirken: selv om der ingen malerier var, gav det gerne en portion rabarbergrød. Ja, og på Korinth landbrugs-skole blev vi inviteret til høstgilde, og Zeppelin sang *Bonsoir madame la lune* for de unge damer om aftenen ved klaveret — hans eneste, men påskønnede nummer — og vi kom først af sted tredjedagen.

Så vandrede vi forbi Brahetrolleborg og det vidunderlige eventyrslot Egeskov ned imod Svendborg, og minsanden om vi så ikke dumpede ind på en herregård et sted på vejen mellem Kværndrup og Svendborg. Jeg har desværre glemt dens navn, var det ikke Svenstrup? — Og blev inviteret på ny, og fik friskplukkede Kirsebær på en sølvtaillerken bragt op på vore værelser om morgenen.

For resten levedes der meget sparsomt i de små husmandshuse i tiden omkring århundredeskiftet. Vi langede til det fælles grødfad og spiste med god appetit den næsten daglige ret: Flæsk med stuvede kartofler og meldypelse med persille og skiver af det kolossale, hjemmebagte rugbrød, der gerne blev irret af mug, inden det blev spist op.

En særlig lækkerbisen var terninger af hvidt flæsk på rugbrød — sådan en terning kaldtes »en rytter«. Kom der fremmede, serveredes der tynd kaffe med flueprikket krystalsukker og små, hårde kager. Var jeg ude på en længere tur med bedstemor, kunne vi komme ud for det samme traktement tre—

Brahetrolleborg slot

fire gange i løbet af en eftermiddag, og det gik ikke an at sige nej. Men man kunne også være så heldig at blive budt på nybagte æbleskiver, varme endnu og bagte i smør og fedt, med melis og syltetøj til.

Jeg har engang spist æbleskiver om kap med mine kusiner hos den gamle, rare Jens Murer og hans søde kone Ane, der lignede et rynket, sådmefyldt Vinteræble. De boede ovre i Lynge, og bagefter humpede den enbenede murer med os over i Favrvkov Banker, der er skovklædte og gennemskåret af dybe kløfter med rislende åløb, og alt imens fyldte han mine vidtåbne ordfangere af ører med fortællinger om røverne i Vissen bjerg og åmænd og ellefolk og dødninge.

Han havde selv oplevet lidt af hvert, og med den Indbildungskraft, han havde, tror jeg, det er sandt. På den måde korn jeg til at opleve en af de rigtige, gamle bondefortællere, og det er jeg glad for. Smør fik vi ikke hos onkel, kun margarine, og vi drak saftevand til grøden, ikke mælk. Diæten var højst uheldig for tænderne.

Men det hjalp noget på den, at der var grønærter i blandsæden og ribs i massevis og store, lodne, gule stikkelsbær og tykskallede, røde stikkelsbær i haven. Når vi havde fyldt maven godt med stikkelsbær, satte vi os ud i hønsegården, der brugtes til det. Skallerne gik lige igennem os, og hønsene pikkede dem op.

Mælken blev afleveret til mejeriet, og jeg kan ikke sige andet: jeg synes, der er noget urimeligt i, at husmændene sådan skulle aflevere deres bedste produkter til andre uden selv at nyde godt af dem. Vi havde en lille trækvogn med en jernopstander,

og i den trak jeg eller mine kusiner vej, hvor kusken fra mejeriet kom denne trækvogn så godt, fordi de gelig hændelse. En dag, vi havde mig op i vognen i dens sted og lod mig hjem.

Det var sådan en strålende solsammen mellem de levende hegblomsterduften emmede fra grøde som gale i græsset, og vejen lå tilrerede den guds fugl lærken. En pasha og kørte, fandt jeg på at næjkanten og kaste dem. På min slasatte sig fast i hendes kjole og hår. Men det var altfor besværligt at jeg befalede hende at rykke en bunen, så jeg havde min ammunition ikke have gjort. Bedst som jeg sidderbusken er et eneste vrimlen edderkopper, der kun består af en geleddede, fimrende ben, der end ved at leve videre på egen hånd. Når mider siddende på benene.

De afskyelige dyr kravlede på mig halsen og rendte ind i mineærmer. Sken fra mig og væltede mig hyste. Inde i opholdsstuen hang en uro udskårne manglebrætter på vægge

og i den trak jeg eller mine kusiner mælkejungen op til en kors-
vej, hvor kusken fra mejeriet kom og hentede den. Jeg husker
denne trækvogn så godt, fordi den gav anledning til en uhyg-
gelig hændelse. En dag, vi havde afleveret jungen, satte jeg
mig op i vognen i dens sted og lod min kusine Dagmar trække
mig hjem.

Det var sådan en strålende solskinsdag, heden stod stuvet
sammen mellem de levende hegner, der duftede af syren, og
blomsterduften emmede fra grøfterne. Græshopperne spille-
de som gale i græsset, og vejen lå tyk af agemel. Oppe i himlen
trilrede den guds fugl lærken, som jeg nu sad der som en
pasha og kørte, fandt jeg på at nippe burrer af buskene ved
vejkanten og kaste dem. På min slavinde og mit trækdyr, så de
satte sig fast i hendes kjole og hår.

Men det var altfor besværligt at lange ud efter burrerne, og
jeg befalede hende at rykke en busk op og give mig den i fav-
nen, så jeg havde min ammunition hos mig. Men det skulle jeg
ikke have gjort. Bedst som jeg sidder og fyrer opdager jeg, at
burrebusken er et eneste vrimlende mylder af mejere, disse
edderkopper, der kun består af en rund krop og et utof man-
geleddede, firrende ben, der endogså når de falder af, bliver
ved at leve videre på egen hånd. Nogle af dem havde små røde
mider siddende på benene.

De afskyelige dyr kravlede på mig allevegne, krilrede mig på
halsen og rendte ind i mine ærmer. Med et vræl kylede jeg bu-
skens fra mig og væltede mig hysterisk af rædsel ud på vejen.
Inde i opholdsstuen hang en uro ned fra loftet, og der hang
udskårne manglebrætter på væggen.

Og i stadsstuen hang et farvelagt billede af Frederik den Sjette på lit de parade og et af franske Zouaver med pragtfulde røde Bukser. Og i bogskabet stod gamle almanakker med historier fra riddertiden og illustrationer, der var gode at kolorere med farvestifter, når det satte ind med dagregn.

Der var også en spændende bog, der hed hjertebogen og var fuld af billeder, der viste, hvordan der ser ud i det fromme og det syndige hjerte, hvor djævelen regerer med sin trefork og sine flagermusevinger og en kløftet tunge spillende ud af halsen. Men ham var jeg ikke nær så bange for som for mejerne og edderkopperne, der endnu indjager mig en angst, som ikke har noget med normal virkelighed at gøre jeg ville ønske, jeg kendte en fornuftig forklaring på den.

Seksualsymbol, vil vel psykoanalytikerne sige. Atavisme og slægtserindring, vil andre foreslå. Men gåden forekommer mig ikke løst, der var ståltråd fra ølflasker tvundet om alle vindueskramper, for at ingen i ietsindighed skulle lukke vinduet op og slippe den farlige, friske luft ind.

En karl der gik på høstarbejde med nøgen overkrop, ville den gang have vakt vild forargelse og sensation, ja det var ganske sikkert blevet ham forbudt, dersom det overhovedet kunne have faldet ham ind! Man kunne lige så godt have tænkt sig at stille en nøgen vild opude på marken.

Gik de unge karle i vandet, var det højst i et åløb eller et vandhul i en skov. Nu kan man se f. eks. kysten fra Kerteminde og Nyborg besat med unge badende bondepiger og -karle, der er kommet cyklende langvejs fra til bæltet og holder weekend på stranden!

Men ikke friluftsbevægelsen fra før er et af de fremstød, der kan vise de re resultater herhjemme? Der er alli mange år, siden jeg var feriebarn i mi i alt fald det ene fremskridt, der har h Men det nytter ikke at drage samme rende forhold. også her vil jeg gerne har skrevet engang, for jeg kan ikke s her har det sit naturlige sted.

FERIEBARN

Jeg kom et år som feriebarn ud til min onkel på landet.
Det var i de plastiske barneår, da åndens form bliver dannet.
Humlehaven — står den endnu,
og blomstrer syrener i gærdet?
Iuder endnu den hule pil
over kæret?

Jeg husker stadsstuens æbleduft — stuen, som ingen brugte.
Æblerne lå på avispapir,
det er som jeg endnu kan lugte en stiv aroma af sødme og død.
Men inde i opholdsstuen
sad bedstemor for det lange bord
og læste Revyen.

Mon ikke friluftsbevægelsen fra begyndelsen af århundredet er et af de fremstød, der kan vise de mest udbredte og holdbare resultater herhjemme? Der er alligevel sket fremskridt i de mange år, siden jeg var feriebarn i min onkels hus. Nu fandt jeg i alt fald det ene fremskridt, der har holdt sig.

Men det nyttet ikke at drage sammenligninger ud fra de nuværende forhold. også her vil jeg gerne finde plads til et digt, jeg har skrevet engang, for jeg kan ikke sige det anderledes nu, og her har det sit naturlige sted.

FERIEBARN

Jeg kom et år som feriebarn
ud til min onkel på landet.
Det var i de plastiske barneår,
da åndens form bliver dannet.
Humlehaven — står den endnu,
og blomstrer syrener i gærdet?
Iuder endnu den hule pil
over kæret?

Jeg husker stadsstuens æbleduft
— stu'en, som ingen brugte.
Æblerne lå på avispapir,
det er som jeg endnu kan lugte
en stiv aroma af sødme og død.
Men inde i opholdsstuen
sad bedstemor for det lange bord
og læste Revyen.

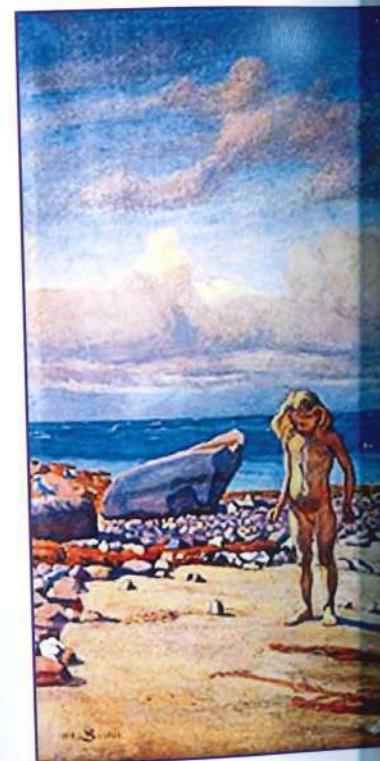
Fritz Syberg, "Over Kjærbygyden", 1926

For længst var hun gået på aftægt, og nu
hersede hun som en pave med tante,
der slæbte forhullet og sur,
mager med mægtig mave.
Fluer surrer i vinduets karm
og drukner i kruset på bordet.
Bedste læser om hertugens hævn
og syvdobbeltmordet.

Granskov og grusgrav med farvet sand
står mig så klart for mindet.
Solen skinner, og græshoppesang
hidser og døver sindet.
Sammenblandet med solen lød
græshoppevioliner,
mens jeg tabte min uskyld til
mine kusiner.

Endnu er vejen til onkels hus
ligesom selve vejen,
mere end nogen anden vej
virkelig og min egen.
Endnu lever med edderkopspind
og dryssende, røde nåle
skoven dybt i en sjælenat,
jeg ikke kan måle.

Aldrig er dagen så stor og lys
og står så forunderlig stille,
som da jeg hørte ved skovens rand
græshoppekoret spille.
Sært: så længe man vokser,
har tiden en evighed.
Først når man selv er standset,
går tiden i skred.

Badende

Aldrig er dagen så stor og lys
og står så forunderlig stille,
som da jeg hørte ved skovens rand
græshoppekoret spille.
Sært: så længe man vokser,
har tiden en evighed.
Først når man selv er standset,
går tiden i skred.

Badende børn, maleri af Fritz Syberg

TIL VISSENBJERG

Jeg starter fra Årup. Vejen er af cement med løs singel. op imod Vissenbjerg højland strækker sig tørvemoser, tørvene køres til tørring på lange vogne med små hjul midt under, så kusken balancerer som på en vippe. Det er smukt at se tørvene skinne som nyfangede fisk.

Det klirrer af jernstøj og puster af motorstøn fra mosen. Når tørvene er blevet stillet i stakke, ligner de en hel landsby af chokoladebrune huse. Udenom moserne hæver sig bølgende kornland med skovklædte bakker og hist og her høje banker med lyng og gran. Bølgende kornland skal forstås sådan, at både landet selv går i brede, duvende bølger, og at kornet bølger og kaster sig i ilinger under den ustadige vind.

Skyerne står porcelænsagtige i den blegblå horisont. Ogude over marken »klatrer lærken til vejrs på sin sang«. Vinden stryger over vejen, fuld af den søde duft af hø. Og af blomsterduft, for alle grøfter — de dejlige fynske grøfter er fulde af kørvel og blå vikker og klokkeblomster og kløver.

Nede i tørvemosen blomstrer strunke, violette tidsler og hele familier af stedmoderblomster og ranunkler. En stor frø plumper ud i vandet, der har en bundfarve som af rust eller blod nede under den sortagtige eller :spejlende overflade, hvor vandløbere piler rundt. En blå libelle zigzagger forbi. For hvert skridt, jeg gør i den sige grund, springer de dumme græshopper på hovedet ud i tørvehullet.

Og da jeg kommer op i den tørr den bare kaffetilsætning. Og he ke en høne med magister hans høne« er egentlig underligt, i øj get man ville gøre med større fo skæftigelse, man vil forbinde matisk opgør.

Men det er altså til et opgør me kulinariske kender af hugorme aksler mit skind. Hr. Hvass har u de« med smukke tegninger i sort Ligesom jeg nu er han gået ned i spejle sig i grøfterne og vandhu renes liv og færden i naturen! ud ladte sanser, tålmodighed og eve lagttag dyrene, når de er ude ef me i boet. Se hvordan de angrib de undgår dem, og hvordan de met! Meget vel.

Med fornøjelse hører man også lægge dyrene højere menneske deres primitive handlinger for agtig.

Jeg husker med levende ubehag hvori han måske ikke netop tillag egenskaber, men dog udrustede vel omtrent kan tænkes at sv

Og da jeg kommer op i den tørre tørvejord, er det som at gå i den bare kaffetilsætning. Og her er det, jeg har lyst til at plukke en høne med magister hans Hvass. Udtrykket »plukke en høne« er egentlig underligt, i øjeblikket er der jo ikke ret meget man ville gøre med større fornøjelse, og det er ikke en beskæftigelse, man vil forbinde med tanken om et stort og dramatisk opgør.

Men det er altså til et opgør med den fortræffelige zoolog og kulinariske kender af hugorme og tudser og andet kryb, jeg aksler mit skind. Hr. Hvass har udgivet en bog »Dydrene derude« med smukke tegninger i sort og i farve af Sikker Hansen.

Ligesom jeg nu er han gået ned i en eng og ser den blå himmel spejle sig i grøfterne og vandhullerne. Vær med til at følge dyrenes liv og færden i naturen! udråber han. Der kræves kun opladte sanser, tålmodighed og eventuelt en prismekikkert.

Iagttag dyrene, når de er ude efter føde, eller når de er hjemme i boet. Se hvordan de angriber deres fjender eller hvordan de undgår dem, og hvordan de skærmer og forsvarer afkommet! Meget vel.

Med fornøjelse hører man også på hans advarsel imod at tilægge dyrene højere menneskelige egenskaber og pådutte deres primitive handlinger for meget heltemod eller skurkagtig.

Jeg husker med levende ubehag svend neurons dyrehistorier, hvori han måske ikke netop tillagde dyrene høje menneskelige egenskaber, men dog udrustede dem med et følsomt åndsliv, der vel omrent kan tænkes at svare til de trettenårige skolepi-

Dankvart Dreyer:
Træer ved Vissenbjerg

gers i Ingrid Jespersens skole. Disse besynderlige bøger skildrede gerne, hvordan et eller andet dyr, en gedde f. eks.

Eller en dåkalv, voksede og blev større og stærkere, mens det i hvert kapitel frelstes fra de skrækkeligste farer. Det var lige så interessant at læse om, som hvis man skrev en roman om et lille, svageligt barn, der endte som Bech Olsen, efter i første kapitel at være faldet ud af barnevognen og i de følgende være styrtet ned med en elevator, kørt over af en sporvogn, overfaldet af gangstere, gået i Sortedamssøen under mørklægningen o. s. v.

Og disse dyr var alle som et udstyret med dette menneskelignende, konfirmandagtige, specielt fleuronske sjæleliv ...

Nej, så er magister Hvass en helt anden karl, han ved, hvad et dyr er, og det er ikke på dette punkt, der skal rettes en anklage imod ham.

Lad os nu følge ham ud i engen! henne ved kanten af en grøft står en pilebusk, der kan vi finde skjul og afvente begivenhederne gang. Og jeg skal love for, at magisteren har ret til at tale om begivenheder.

Et ophidset vibepar forfølger en krage, andre viber slår ned på en ræv, der erude for at fouragere. Nede i grøftevandet, der vrimler med damtæger, rygsvømmere, vårfuelarver, mosesnegle, hesteigler og vandedderkopper, som var satans oldemor ved at lave suppe, kommer en salamander op til overfladen, ved siden af den dukker en vandkalv op, salamanderen giver et spjæt med halen for at komme væk, men for sent, vandkalvens skarpe kindbakker sidder allerede dybt i skroget på den.

Og videre går det. En vandkalve la som krumsabler ind i kroppen på en rær farer, rovdyr stryger forbi, ræv og våge slår ned på en vandrotte, en snog ..

Og her er det, jeg kommer med min er altfor dramatisk. jeg har travet mere timer, og overalt ånder der dyb med tålmod og prismekikkert, og je men når jeg tænker på, hvad hr. H dramatiske begivenheder i samme t beskæmmet.

Jeg har læst andre skildrere af vort eks., og altid med det resultat, at jeg når jeg selv begav mig ud i naturen. trøste mig med, at de udmærkede foren vel stærkt, og at de umuligt kan fortæller, hver gang de sætter sig nemosehul.

Men det er fattigmandstrøst. Det er ud, at naturen ikke vil følge det st læse i zoologernes bøger. Jeg tror im forklaring — den eneste rimelige forloger virker ophidsende på dyrenes n trang hos dem til at udfolde sig så at ning eller fortætning.

Så snart en zoolog skimtes, går det sus i kornet en sommerdag fra tue og

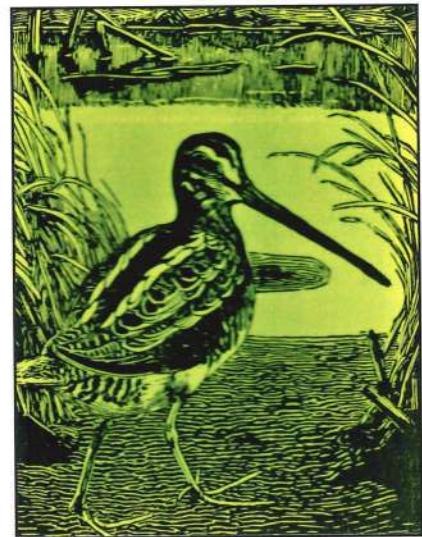
Og videre går det. En vandkalve larve jager sine kindbakker som krumsabler ind i kroppen på en anden. Fra alle kanter lurer farer, rovdyr stryger forbi, ræv og hermelin sniger, en musvåge slår ned på en vandrotte, en stork brækker rygraden på en snog...

Og her er det, jeg kommer med min lille indvending. Hr. Hvass er altfor dramatisk. jeg har travet rundt i engen og mosen i flere timer, og overalt ånder der dyb fred. Jeg har væbnet mig med tålmod og prismekikkert, og jeg har spilet mine øjne op, men når jeg tænker på, hvad hr. Hvass ville have oplevet af dramatiske begivenheder i samme tidsrum, føler jeg mig dybt beskæmmet.

Jeg har læst andre skildrere af vort dyreliv, Bøving-Petersen f. eks., og altid med det resultat, at jeg blev en smule mismodig, når jeg selv begav mig ud i naturen. Undertiden prøver jeg at trøste mig med, at de udmærkede forskere dramatiserer naturen vel stærkt, og at de umuligt kan have oplevet alt det, de fortæller, hver gang de sætter sig ned og ryger en pibe ved et mosehul.

Men det er fattigmandstrøst. Det er kun, når jeg kommer derud, at naturen ikke vil følge det storartede program, vi kan læse i zoologernes bøger. Jeg tror imidlertid at have fundet en forklaring — den eneste rimelige forklaring. Jeg tror, at zoologer virker ophidsende på dyrenes nervesystem og vækker en trang hos dem til at udfolde sig så at sige i kunstnerisk forkortning eller fortætning.

Så snart en zoolog skimtes, går det som en løbeild og som et sus i kornet en sommerdag fra tue og fra mosehul:

Tegninger og grafik af Johannes Larsen, bogens forside.

Hov! En zoolog! . . Og straks begynder dyrne af alle kræfter, vandkalven styrter sig over salamanderen, larver jager sine krumsabler i det nærmeste offer, hesteiglen snapper en mosesnegl. Jeg når op til hovedvejen mellem Odense og Middelfart. Den går i vældige rutsjebane bugter, og her er en livlig færdsel af vandrefugle i shorts. De »vandrer« på cykel og har telt og grejer med sig på bagagebæreren og i rygsække.

De flyver forbi parvis eller små flokke og vinker venligt og måske lidt forundret til mig, der stavrer af sted med mit granspir fra granskoven ved Erholm, og aser så mødigt op ad bakken. Jeg giver dem en lille sang med på vejen og kalder den de fynske vandrefugles sang.

Hyldeduft,
slåen og tjørn —
lungerne fyldes af luft.
Vi vandrer af sted, og vi tar vores tørn.
Om vejen er støvet og lang,
vi har altid en sang.

Dagen lang,
mil efter mil,
følger os gulspurvens sang.
Den er som et lille, lykkeligt smil,
en kildefrisk, klar melodi,
som vi bader os i.

Bakke op
og bakke ned
følger vi landets gang.

Om regnen bløder den trætte krop,
om solen er bagende hed,
vi har altid en sang.

Jeg kommer forbi et stort teglværk
er flade bakker, en art brede konsol
dannet under istiden af stillestående
Der er mange af dem her på egne
værk, lønner det sig at se sig om
højdedrag er et af de tre store højland
Guldbjerg højland, der strækker sig
— de fynske bjerge i sydvest — og
ne her strakte i middelalderen stor
dele af Vestfyn.

Lidt før man kommer til Vissenbjerg
Assens sammen med vejen fra Mid
berygtede Vissenbjerg røvere drev
ges, at banden holdt til i en underjord
vegrav med flere udgange, og at de
strenge over vejen, der varskoede om
Der går også sagn om, at der i egnen
rig mand, der havde en eneste datter
En fremmed herre, der lod til at væ
hende, og faderen gav sit minde til
jomfruen gik i skoven, forvildede hu

Vandrefugle i 1940'erne

gere af
larver
snapper
ense og
er er en
cykel og
ekke.
og må-
granspir
bakken.
de fyns-

Vandrefugle i 1940'erne

Bakke op
og bakke ned
følger vi landets gang.
Om regnen bløder den trætte krop,
om solen er bagende hed,
vi har altid en sang.

Jeg kommer forbi et stort teglværk tæt ved en issøbakke. Det er flade bakker, en art brede konsoller af stenfrit ler, og de er dannet under istiden af stillestående, døde ismasser.

Der er mange af dem her på egnen, og hvor du ser et teglværk, lønner det sig at se sig om efter dem. Vissenbjergs højdedrag er et af de tre store højlande, istiden skabte på Fyn: Guldbjerg højland, der strækker sig fra Svendborg til Nyborg — de fynske bjerge i sydvest — og Vissenbjerg. Og fra bakkerne her strakte i middelalderen storskoven sig ud over store dele af Vestfyn.

Lidt før man kommer til Vissenbjerg by, støder hovedvejen fra Assens sammen med vejen fra Middelfart, og her var det de berygtede Vissenbjerg røvere drev deres håndtering. Det sigeres, at banden holdt til i en underjordisk hule, en mægtig rævegrav med flere udgange, og at de havde spændt klokkestrenge over vejen, der varskoede om, at nu kom der rejsende. Der går også sagn om, at der i egnen ved Vissenbjerg boede en rig mand, der havde en eneste datter.

En fremmed herre, der lod til at være meget rig, bejlede til hende, og faderen gav sit minde til forlovelsen. En dag, da jomfruen gik i skoven, forvildede hun sig og nåede henad af-

Vissenbjerg

ten et lille, ensomt hus. Hun gik derind, men ingen mennesker. Tilsidst fandt hun en trappe, der førte ned til en kælder. Hun steg ned ad mange trin og kom til en lang gang, hvorfra hun gik ind i en stor sal med et stort bord og mange stole, kister og skabe.

Indenfor i en anden sal lå dynger af guld, sølv og store skatte. Men da hun så ind i et tredje rum, blev hun forfærdet, og jeg er vis på, at hun er udbrudt i et: *higja, higja!*

For rundt om på gulvet lå afhuggede menneskelemmer og flød i blod. Nu forstod hun, at hun befandt sig i røvernes hule men da hun hørte råb og larm af mange mennesker, som kom ned ad trappen, skjulte hun sig under en stor seng, og lidt efter kom en røver slæbende ind med en ung jomfru og myrdede hende med sin kniv.

Pigen kiggede ud under sengen og så til sin store gru, at morderen var hendes fæstemand. Han var netop i færd med at trække en kostbar ring af jomfruens finger, og da det ikke gik hurtigt nok, huggede han fingeren af med en økse, og det med en sådan kraft, at den fløj op under sengen.

Pigen måtte blive liggende under sengen og høre på røveren kunne ikke finde den og gik sin vej, mens øvernes larmende drikkelag inde i den store sal. Da det blev nat, gik røverne på rov, og pige listede sig alp med den afhuggede finger, som hun tog med sig hjem. Hun fortalte ikke noget om sine oplevelser, og på bryllupsdagen kom hendes brudgom og mange andre, som var indbudt til festen.

Da de alle var samlede, korn bruden finger med ringen på bordet foran om det var hans. Han blev hvid i ansigtet. Men bryllupsgæsterne greb ham, og fører for alle røverne. Dem fik man ikke alle deres retfærdige straf. Efter at overleveringerne lykkedes det aldrig at få dem tilbage. De fleste forsvandt sporløst. Siden da har der ikke været nogen lyssky personer op — personer, der kan hjælpe. At banden har udøvet en virkelig terror over landet om, det fremgår tydeligt nok af det gennem historien.

For Korsør gryde,
for Vissenbjerg gyde,
for den sorte jyde
gud nådelig os bevare!

Med »Korsør gryde« sigtes der til den del af Øresund, der fik i Korsør, når de holdtes tilbage i 1600-tallet. Så vidt har verset en helt aktuel klager fra den idelige klager, der også har lydt i historien. Højst mangelfulde service, statsbanerne og færgerne over storebælt.

»Den sorte jyde« hentyder vel til den sorte jyde fra 1600-tallet, og Vissenbjerg gyde er den lokale udgave af den sorte jyde. Nemlig de høje bakker ved Vissenbjerg, der er meget godt gemt i skovkanten. Sagnet giver os et indtryk af, hvordan røverne egentlig var.

Da de alle var samlede, korn bruden ind, lagde den afhuggede finger med ringen på bordet foran brudgommen og spurgte, om det var hans. Han blev hvid i ansigtet og ville flygte.

Men bryllupsgæsterne greb ham, og han tilstod, at han var ancorer for alle røverne. Dem fik man lidt senere fat på, og de led alle deres retfærdige straf. Efter andre, mindre sagnagtige overleveringer lykkedes det aldrig at fange hele banden.

De fleste forsvandt sporløst. Siden dukkede rundt om i landet lyssky personer op — personer, der talte fynsk ...

At banden har udøvet en virkelig terror kan der ikke være tvivl om, det fremgår tydeligt nok af det gamle rim:

For Korsør gryde,
for Vissenbjerg gyde,
for den sorte jyde
gud nådelig os bevare!

Med »Korsør gryde« sigtes der til den elendige mad, de rejsende fik i Korsør, når de holdtes tilbage i byen af vindstille, og for så vidt har verset en helt aktuel klang og minder levende om de idelige klager, der også har lydt i denne sommer, over den højst mangelfulde service, statsbanerne yder de rejsende på færgerne over storebælt.

»Den sorte jyde« hentyder vel til de jyske pottemagere ude på heden, og Vissenbjerg gyde er den lange, bugtede hulvej gennem de høje bakker ved Vissenbjerg, hvor røverne holdt sig godt i skovkanten. Sagnet giver os ingen oplysning om, hvem røverne egentlig var.

Nogle henviser til, at Vissenbjerg i ældre tid regnedes for at være det fattigste på hele øen, det eneste hvor man i større udstrækning kunne tale om proletariat. Årsagen var vel moserne, der om sommeren trak en mængde fattige mænd og karle til, som havde svært ved at få arbejde, når tørvearbejdet var omme.

Andre mener, at røverne oprindelig stammer fra de svenske soldater, der var undslupne fra slaget ved Nyborg i 1659 — det slag, der endelig befriede Fyn fra Karl den X. Gustavs invasions tropper ...

Vissenbjerg by viser sig at være en spredt bebyggelse langs landevejen, og den består væsentligt af cykelforretninger, autocentraler og iskage boder. Selve bjerget er 129 meter højt, bøgeskoven skrider ned ad skrænten, og i den lysning, hvori jeg står, er der rødt af blomstrende gederams.

Under mig går bakken som en mægtig væg ned i dybet, ved dens fod står igen bøge, og ud over deres viftende toppe breder landskabet sig i sløret lys med huse og tørvemoser og teglværker, spredte lunde og fjerne højdedrag. I den uroligt blæsende, uroligt skyede himmel kæmper regnen og solen om overtaget.

Rummet er som en vældig gryde, hvori vejrguden koger og sejder over alle de små hjem dannede i dalene og bakkerne, der i sin tid har fået deres form ved israndens lunefulde forskydninger. Bag mig i bøgeskoven suser blæsten. Hvad er det, det brygger sammen tilude i himlen over det fredelige, frodige land?

DEN LILLE GRÅ

Hele tiden mens jeg gik op fra Åru moser og susende kornmarker va noget, der smuttede forbi langs de levende hegner.

Men jeg kunne ikke rigtig få fat på jeg tiet stille om det indtil nu. Je noget rødt og noget gråt, men det lekonge i en risbøg. Først på hjem hvem det var, der havde fulgt mig. Jeg havde sat mig i en grøftekant og rer jeg en dyb stemme lige bag mi ske og skæbnesvængre ord:

*Rut sad på ryge
og råbte ned til rutskrutskrumle:
Jag bombel ud,
ellers kommer forskrækkelsen
og tar alle jordgrævlingerne.*

Da jeg vendte mig om, så jeg, at han sad der og grinede over hæn træsko, ubestemmelig af alder med lange, askegrå skæg. Et solstrele som en flamme.

— Hvad skal så det betyde? Spurgte han fra en folkeminde samler. En

DEN LILLE GRÅ

Hele tiden mens jeg gik op fra Årup til Vissenbjerg forbi tørve-moser og susende kornmarker var det ligesom jeg skimtede noget, der smuttede forbi langs de blomsterfyldte grøfter og de levende hegner.

Men jeg kunne ikke rigtig få fat på, hvad det var, og derfor har jeg tiet stille om det indtil nu. Jeg syntes, jeg så et glimt af noget rødt og noget gråt, men det blev borte igen som en fuglekonge i en risbøg. Først på hjemvejen blev jeg klar over, hvem det var, der havde fulgt mig på vej.

Jeg havde sat mig i en grøftekant for at hvile, og pludselig hører jeg en dyb stemme lige bag mig fremmiane følgende mystiske og skæbnesvangre ord:

*Rut sad på ryge
og råbte ned til rutskrutskrumle:
Jag bombel ud,
ellers kommer forskrækkelserne
og tar alle jordgrævingerne.*

Da jeg vendte mig om, så jeg, at det var nissen, den lille gran. Han sad der og grinede over hele hovedet med toplue og træsko, ubestemmelig af alder med sit visnæsede barneansigt og lange, askegrå skæg. Et solstrejf fik den røde lue til at fungere som en flamme.

— Hvad skal så det betyde? Spurgte jeg. — Det er noget, jeg har fra en folkeminde samler. En af dem med sølvknapper i

Tegning af Lorenz Frölich

fløjlsvesten. Historien er temmelig lang, men vi har jo tiden for os, og jeg skal gerne fortælle dig den.

Den handlede om en gårdmand, der hed Ingvar, og på hans mark lå en ellehøj, som var ham i vejen. Så sløjfede han den.

Men det skulle han ikke have gjort. Straks styrtede ulykkerne ind på ham. En gammel hest dør, et par køer kaster kalve, høsten slår fejl, Ingvar selv bliver syg. Per Jørgen hænger sig nede i tofteladen, Lars Nilen drukner i strandkanten.

Ellehøj er borte — slægt efter slægt har støttet sig til, at den var der — et fast punkt i tiden. Der stiger en lønlig uro i manges sind, og den uro er et drag af døden.

Ulykkerne bliver ved. Ingvars lade blæser omkuld, og hans bedstemand karlen hans, der har spottet det ukendte, styrter om i ligfald. Da forstår Ingvar, at der er ingen vej udenom, ellefolket har sejret, og han sælger sin gård, rystet til sit inderste. Rodløs som han er blevet, spørger han sin kone til ráds. Hvad tror hun på, hvad kan meningen være med alt dette? Og da er det den kluge kone svarer ham med disse ord:

Rut sad på ryge
og råbte ned til rutskrutskrumle:
jag bombel ud,
ellers kommer forskrækkelserne
og tar alle jordgrævlingerne.

— Jamen hvad betyder det? Spurgte jeg.

— Det må du ikke spørge mig om.

— Hvor gjorde så Ingvar?

— Ja ser du: han faldt i dybe tanker. Nissen grinede som en flækket træ nogensinde et lille barn, der har tage le julemand.

— Spurgte du da ikke ham om hvad

— Jeg sagde til ham, at jeg syntes, merligt udtryk for den mest formørke mueagtige overtro, jeg endnu var s havde hørt noget så formidabelt slud rodfæstet overbevisning.

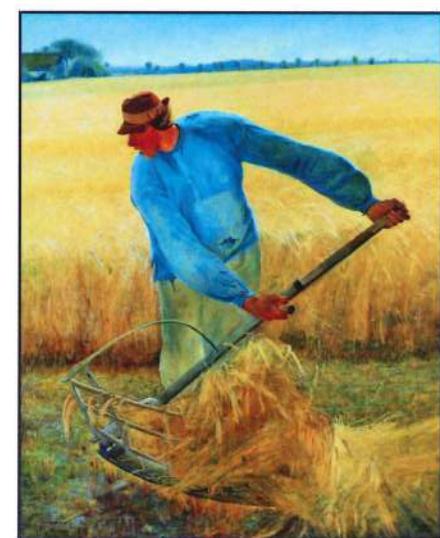
— Hvad sagde så folkemindeforskere

— Han blev ved. Om jeg kendte hi jemaskinerne kom til Landslev?

Gamle Nilaus holdt ikke af de nye se sig til at pille ved maskindelene, så d kørende ud på marken i pompøst o ikke fungere. Men da samler de ellers og arbejdsvolk sig for at redde hø mod leblade, så det giver genklang h dene ler vildt og støjende ved tanken række med mejered gennem den s kende den søde livsduft og føle høsts De skulle ligge skjorteærmede i sole æde brød af tejnen og drikke øl af de nes latter og fuglenes sang. Det var var lands lov; der skulle fuldbyrde mands arvede våben og hver duelig det. Jeg har jo altid været frisindet, ti

tiden for
på hans
n den.
lykkerne
kalve, hø-
enger sig
il, at den
ro i man-
og hans
e, styrter
nom, elle-
inderste.
åds. Hvad
Og da er

— Ja ser du: han faldt i dybe tanker.
Nissen grinede som en flækket træsko og lignede mere end nogensinde et lille barn, der har taget falsk skæg på for at spille julemand.
— Spurgte du da ikke ham om hvad det hele skulle betyde?
— Jeg sagde til ham, at jeg syntes, hans historie var et jammerligt udtryk for den mest formørkede, middelalderlige og almoeagtige overtro, jeg endnu var stødt på, og at jeg aldrig havde hørt noget så formidabelt sludder fremsat med en mere rodfæstet overbevisning.
— Hvad sagde så folkemindeforskeren?
— Han blev ved. Om jeg kendte historien om, hvordan mejemaskinerne kom til Landslev?
Gamle Nilaus holdt ikke af de nye selvbindere, og han listede sig til at pille ved maskindelene, så da gårdmændene kommer kørende ud på marken i pompøst optog, vil mejemaskinerne ikke fungere. Men da samler de ellers arbejdsuvillige husmænd og arbejdsvolk sig for at redde høsten. Strygespånen sliber mod leblade, så det giver genklang helt op i gården, og mændene ler vildt og støjende ved tanken om, at de atter skal gå i række med mejered gennem den stærke, digre rugmark og kende den søde livsduft og føle høstsliddets sødme.
De skulle ligge skjorteærmede i solen i de nybundne neg og æde brød af tejnen og drikke øl af de gamle trædunk til pigerne latter og fuglenes sang. Det var ikke daglejer slid — det var lands lov; der skulle fuldbyrdes! Thi mejered var hver mands arvede våben og hver duelig mands ære at kunne føre det. Jeg har jo altid været frisindet, tilføjede nissen, lige fra jeg

L.A. Ring: I Høst, 1885.

var ildgud i Indien, og jeg sagde til ham med sølvknapperne, at hans historie forekom mig temmelig reaktionær.

Og hvorfor skulle man nøjes med at gå tilbage til leen og mejeredet som gode. Nationale redskaber — engang har de jo været lige så oprørende nye og moderne, som mejemaskinen forekommer Nilaus.

Er det i det hele taget rigtigt at dyrke jorden? Må bonden lære at læse? Selvom han går tilbage til runerne, er det så ikke til skade for det umiddelbare bondesind at lære at stave? Smager det ikke for meget af bykultur?

Spørgsmålet er: hvor langt skal den reaktionære gå tilbage? Til Gorm den Gamle? Men var Gorm den Gamle gammel nok? Men så kan du tro, han sprang op og slog sig for fløjlsvesten og det brede bryst:

— Jeg har altid været reaktionær, råbte han, ultrahøjre, stokkonservativ, reaktionær, klerikal og chauvinistisk militarist! Ulykken er, at man skal gå fremad i tiderne, når man meget hellere ville gå tilbage i dem. Kulturen er stilstandsgroende.

Man hersker ikke ved at sætte noget i gang, for så råder alskens kræfter.

Man hersker ved at holde dem nede — ved at lade intet ske.

Den eneste politik, der dur, er selve den store standsning, hvori vi virkelig lever, samfundets ligevægtige hvile, og ikke at gøre fremskridt.

Bondekultur en ser aldrig fremefter, den skuer altid tilbage mod, sin rod. Og manden blev ved: Konge og kirke, formue og forsvar er noget, man skal holde på, men dybere ligger sognedømmet og bondens åndelige og materielle slægtsarv.

Den bærer landet og bør styre lande
vort eneste værn imod den moderne
og vort eneste åndelige værn imod at
digt folk. Vi bør genindføre middela-
juridiske enhed herredet og erstatte
redsting.

Bonden råder som en god eller slet k-
ker. Indadtil styres boet af kvindehy-
magt enevældig, fordi han er boets v-
på en mystisk følelse i folket, som fork-
magt hviler dybest set på rut og rutske.
Folkeminde-forskerens øjne lyste fana-
— Folket er jo ikke blot gårdenes tjene-
gilde lavets mænd, men også ellefolke-
gårdens mark. Sløjfes den jordhøj, og
så styrtes også det i øjeblikket levende.
Du hører jo selv til de underjordiske o-
mig, og du ved, at der bor dværg i t-
per i dysserne, ingen kan gøre det til lo-
De døde har levet deres liv på jorden o-
den og have deres lønlige væsen. De e-
må ikke gøre deres vilje imod. Kendt o-
på byens jord. Jeg prøvede på at fork-
var jeg en vætte og tilmed oprindelig
lue endnu viser, men kunne han ikke
ved mig lå i, at jeg var en indbildning, e-

Den bærer landet og bør styre landet. Hjemstavnskulturen er vort eneste værn imod den moderne civilisations stormangreb og vort eneste åndelige værn imod at udslettes som selvstændigt folk. Vi bør genindføre middelalderen administrative og juridiske enhed herredet og erstatte rigsdagen med et herredsting.

Bonden råder som en god eller slet konge for sine strandmarker. Indadtil styres boet af kvindehynd, men udadtil er hans magt enevældig, fordi han er boets vogter. Hans magt hviler på en mystisk følelse i folket, som forklares i slægtsarven, hans magt hviler dybest set på rut og rutskrutskrumle?

Folkeminde-forskerens øjne lyste fanatisk:

— Folket er jo ikke blot gårdenes tjenere og bylavets mænd og gilde lavets mænd, men også ellefolket, der bor i jordhøjen på gårdenes mark. Sløjfes den jordhøj, og gøres ellefolket husvildt, så styrtes også det i øjeblikket levende folk i svar elende . . .

Du hører jo selv til de underjordiske og vætterne, sagde han til mig, og du ved, at der bor dværg i tjørnebanerne og kæmper i dysserne, ingen kan gøre det til løgn.

De døde har levet deres liv på jorden og må blive sammen med den og have deres lønlige væsen. De er i dens nærhed, og man må ikke gøre deres vilje imod. Kendt og ukendt lever sammen på byens jord. Jeg prøvede på at forklare ham, at ganske vist var jeg en vætte og tilmed oprindelig en ildgud, som min røde lue endnu viser, men kunne han ikke forstå, at hele charmen ved mig lå i, at jeg var en indbildung, et frit fantasispil?

jeg var virkelig for længst vokset fra at tro på mig selv i den forstand, at jeg skulle eksistere på samme måde som en ko, en malkemaskine eller en folkeminde forsker.

Men han begreb ingenting. Han blev ved med at snakke om, at det vrimalde med vætter og overnaturlige væsner og afdøde ånder på mark og bag stente og allevegne.

Så sagde jeg: — Nu har du sagt et vers for mig, det var det om rutskrutskrumle, og nu skal jeg sige et vers for dig. Og jeg deklamerede:

O vogt dig for,
du danske mand,
når du går ud og pisse,
at ramme med dit danske vand
den nationale nisse!

Den lille grå lo uopdragten og sparkede mig i ryggen med træskosnuderne. - Nå, nu skal jeg gå, sagde han. Jeg bor jo helt henne ved Nissegadebro mellem Odense og Dalum.

Landbrugsskolen i Dalum er for resten en sjov skole med en masse friske, unge mennesker, og de lærer noget virkelig — den skulle du tage hen og besøge. Ja, og det er sandt, jeg kan hilse dig fra din veninde den hellige Helene.

— Har du da været oppe i Tisvilde? Spurgte jeg forundret. — Nej, men Helene er herovre for tiden, hun har jo også en helligkilde henne ved Assens, vidste du ikke det? Du træffer hende nok skal du se. Og det gjorde jeg virkelig, i rutebilen.

I RUTEBILEN

Den store glaskasse fylder næste skrækkeligt hedd i vognen, og d med at tage de lange, drøje bakke og gør noget ved kakkelovnen, ker på den og er mekaniker.

Vi kører forbi store, lukkede bon Der gror flammende kejserliljer stokroser i haverne. Tjørnehække som fynboen kan lide det — de e og kupler eller lade den rage frem Også de små gårde har deres hav bærtræer, og kan man få anbragt plænen eller få indrettet en lille d lykkelig. Havebruget på Fyn kan ne i Odense, og her har munkene sind. Som Jens Sehested synger er

Dalum kloster er et benediktiner- kloster fra 1100-tallet.

Hver bonde har sit paradis,
så vil jeg haven nævne.
Der har han ribs og kirsebær,
moreller, æbler, pærer,
valnødder, store morbærtræer
og alt, hvad man begærer.

Det er en gammel humleegn, jeg ikke en humlehave. Den gamle hu

selv i den
en ko, en
ke om, at
og afdøde
ar det om
g jeg dek-

Dalum kloster er et benediktiner-kloster fra 1100-tallet.

ggen med
Jeg bor jo
alum.
ole med en
virkelig —
ndt, jeg kan

rundret. —
så en hellig-
effer hende

I RUTEBILEN

Den store glaskasse fylder næsten helt de smalle veje. Der er skrækkeligt hedt i vognen, og den skumpler og har besvær med at tage de lange, drøje bakker. Af og til står chaufføren af og gør noget ved kakkelovnen, der driver vognen frem, banker på den og er mekaniker.

Vi kører forbi store, lukkede bondegårde med bindingsværk. Der gror flammende kejserliljer og dybblå riddersporer og stokroser i haverne. Tjørnehækkene er fint klippede, sådan som fynboen kan lide det — de elsker at forme tjørnen i buer og kupler eller lade den rage frem som et halvtag.

Også de små gårde har deres haver med hyldehegn og kirsebærtræer, og kan man få anbragt en stor, grøn glaskugle på plænen eller få indrettet en lille dam med åkander, så er man lykkelig. Havebruget på Fyn kan føres tilbage til klosterhaverne i Odense, og her har munkene ramt centrum i det fynske sind. Som Jens Sehested synger engang i det 17. århundrede:

Hver bonde har sit paradis,
så vil jeg haven nævne.
Der har han ribs og kirsebær,
moreller, øbler, pærer,
valnødder, store morbærtræer
og alt, hvad man begærer.

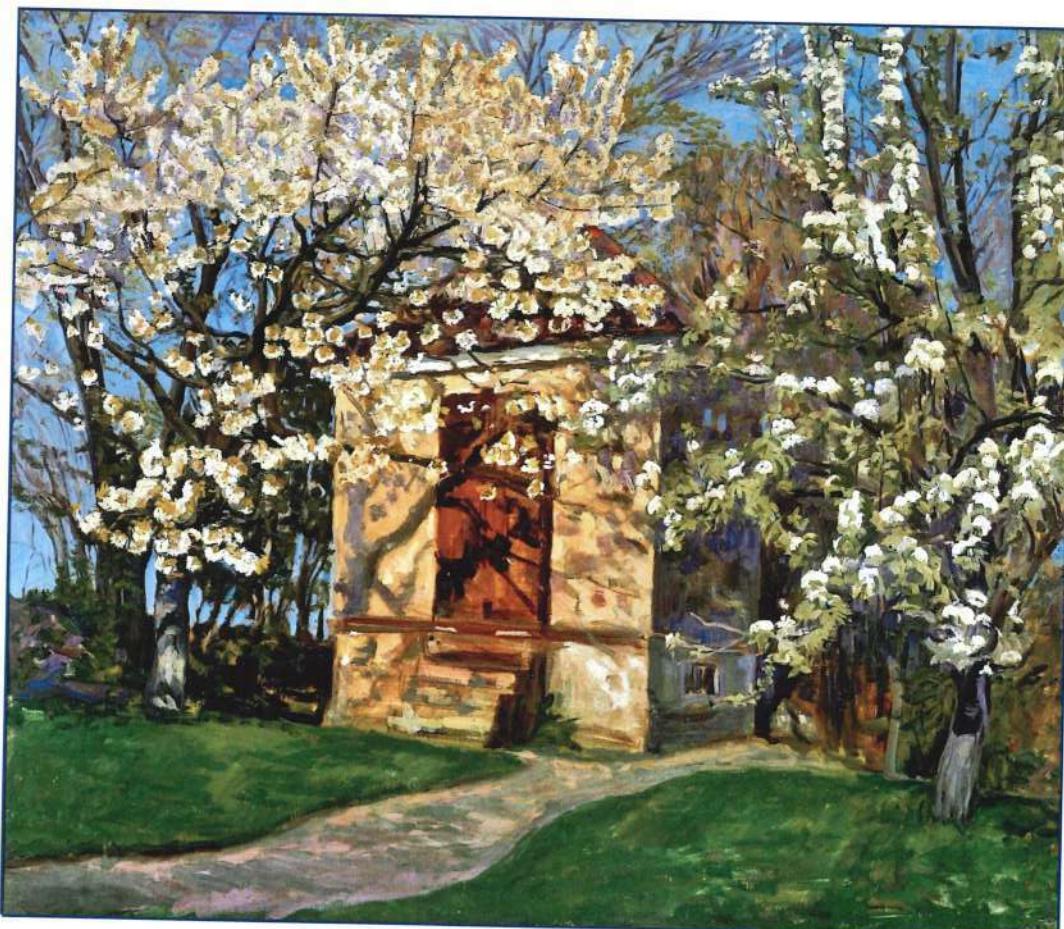
Det er en gammel humleegn, jeg kører igennem, men jeg ser ikke en humlehave. Den gamle humledyrkning, der går tilbage

Martins gård, Fritz Syberg,
pen og akvarel.

til det 13. århundrede, synes at være gået helt af brug siden min barndom.

Sin glanstid fik humlen, efter at fru Anne Trolle bille på korsgård, der levede i begyndelsen af det 18. århundrede, havde sendt otte mand fra Brederup til Brandenburg for til gavns at studere humlens dyrkning og behandling.

Alhed Larsen, Havehuset med blomstrende irsebærtræer.
66

De blev dernede i to år, og da de kom sig snart, især blandt husmænd og bønder var distrikter som det mellemnavnlige Brederup, Harrendrup, Endrup, der sig om humlen. Christine Reimer fynsk bondeliv« fortalt om, hvordan sig.

Om foråret ved påsketid, når de først humlen stænget, og når rankerne var bundet op til stængerne med halsske i solskin, da spirerne så var mere lige. Endnu et par gange måtte rankerne indtil det hele kunne passe sig selv, og gøre end at holde rent mellem stængerne, skar man rankerne af midt på stangen, for at man kunne skyde toprankerne, som blev liggende nogen tid, inden de blev brugt til at spinde tøjr til køer og får os af. Når toprankerne skulle plukkes, satte man den for at hjælpes med arbejdet. Det var en god dag, hvor der beværtedes med æbleskive, og hvor man sang viser og fortalte tolvtolvhistorier.

Der var jo også andet, der skulle passeres, frugtens nedplukning, kartoffeldressingen kunne kun foregå om aftenen. Det var en god dag, både unge og gamle, for at hjælpe til.

Siden
Kors-
avde
Vns at

nde irsebærtæer.

De blev dernede i to år, og da de kom tilbage, spredte kunsten sig snart, især blandt husmænd og boelsfolk.

Der var distrikter som det mellem Bogense og Middelfart, navnlig Brenderup, Harrendrup, Endslev og Ore, hvor alt drejede sig om humlen. Christine Reimer har i sin bog om »nordfynsk bondeliv« fortalt om, hvordan humledyrkningen gik for sig.

Om foråret ved påsketid, når de første spirer viste sig, blev humlen stænget, og når rankerne var knap en alen høje, blev de bundet op til stængerne med halmstrå, og det skulle helst ske i solskin, da spirerne så var mere hårde.

Endnu et par gange måtte rankerne bindes fast til stangen, indtil det hele kunne passe sig selv, og så var der ikke andet at gøre end at holde rent mellem stængerne. Ved Mikkelsdagstid skar man rankerne af midt på stangen, som blev trukket op, for at man kunne skyde toprankerne oven ud. De nederste blev liggende nogen tid, inden de blev skæret af ved roden og brugt til at spinde tøjr til køer og får eller til at flette dørmatte af. Når toprankerne skulle plukkes, samledes naboerne om aftenen for at hjælpes med arbejdet. Det blev til et helt humlegilde, hvor der beværtedes med æbleskiver, smørrebrød og kaffe, og hvor man sang viser og fortalte historier lige til klokken tolv.

Der var jo også andet, der skulle passes — vintersæden, høren, frugtens nedplukning, kartoffeloptagning så humleplukningen kunne kun foregå om aftenen. Men så mødte også alle, både unge og gamle, for at hjælpe til.

Man sad rundt om store kar og dejtrug og fik en dejlig aften ud af det. Kørerne fik deres part; et foder af de afplukkede ranker. Humlen til eget brug blev tørret på loftet, men de større partier, der var beregnet til salg, blev ligesom malt tørret i en ovn, »køllen« og senere presset sammen og opbevaret i en tønde. Humleprangerne forstod at stoppe varerne godt sammen i sækken, og deraf kommer mundheldet: »Med lempe kan man få et øg i en humlesæk».

Når den fynske pranger kom over til jyderne, sagde han: — Det er en god humle, min kone har brygget på hende to gange! Også en anden fin industri, der måske nu kan se sin opblomstring i møde, har et hjemsted på Fyn: Høravlen.

Herom kan man læse i en anden bog: Povl Hansens »Et brudstykke af høravlens historie i Danmark«. Blandt de fabriksvirksomheder enevælden favoriserede var også linnedvæveriet. I 1735 indkaldtes en lybecker for at oprette spindeskoler, og der blev efterhånden sat en hel række fabriker i gang, blandt andre en stor fabrik ved Brahetrolleborg.

Grev Ludvig Reventlow lod foretage forsøg med hørfrø på godset. Ni tønder land af forskellig godhed, spredt rundt på hovmarken, blev tilsået med frø og resultatet blev et overskud på 40 rigsdaler af hver tønde land. Herefter gik regeringen med fornøjelse ind på at bevilge 10.000 rigsdaler til indkøb af en gård til høravlens drift, hvor 10 lærlinge i fem år skulle udlæres i alt angående høravl.

Hørplanten

En sådan gård fik man i 1793 på Brøkenssæde». Efter en oversigt fra 1800 net i alt 119 elever, hvoraf 36 nedsat »Lykkenssæde« lærte fra sig til anden gik omkring og skagede og hegledes vandt hørren indpas hos den jævne ræntebærer. Nu under krigen har Johannes V. Jensen« slået til lyd for, at den smukke blomst op i større udstrækning, og lyder den duft driver fra markerne ind gennem vindue. De gule kornagre strækker sine lige op mod himlens skyblå varme og blåt mødes.

Skove blåner i horisonten og en stribet borte Jylland som en blå tågebane. Vejene bestod de af bar opstuvet varme. Vejene ville rosor, og lummerheden brændte en ovn. Folk står ved vejkanten og ventet en lille dreng eller en gammel kone med klæde.

Et sted har konen hængt et signalflag til standse — et stykke køkkengardin på en mælt, skævt hus med revnede mure og ung pige springende og hilser på nogenside, der skal videre — hun har mørket

ften ud
ranker.
e parti-
en ovn,
tønde.
mmen i
an man
han: —
to gan-
se sin
sens »Et
andt de
også
ar oprette
række
el ved
rik
ørfrø på
rundt på
overskud
egeingen
indkøb af
kulle udlæ-

Hørplanten

En sådan gård fik man i 1793 på Brahetrolleborg gods i »Lykkenssæde«. Efter en oversigt fra 1840 var der indtil da uddannet i alt 119 elever, hvoraf 36 nedsatte sig på Fyn. Eleverne fra »Lykkenssæde« lærte fra sig til andre, som på deres hjemegn gik omkring og skagede og heglede for folk, og på den måde vandt hørren indpas hos den jævne mand.

Nu under krigen har Johannes V. Jensen i en kronik i »Politiken« slået til lyd for, at den smukke og nyttige industri tages op i større udstrækning, og lyder det ikke tiltalende? En sød duft driver fra markerne ind gennem rutebilens åbent stående vindue. De gule kornagre strækker sig duvende op ad bakkerne lige op mod himlens skyblå varmedis, så tungt gult og tungt blåt mødes.

Skove blåner i horisonten og en stribé af Lillebælt og helt langt borte Jylland som en blå tågebane. Klodeskyerne ser ud, som bestod de af bar opstuvet varme. Vejen er hegnet med hyld og ville roser, og lummerheden brænder mellem hegnetene som i en ovn. Folk står ved vejkanten og venter med deres pakker — en lille dreng eller en gammel kone med hvidt hår og blåt forklæde.

Et sted har konen hængt et signalflag ud til tegn på, at vi skal standse — et stykke køkkengardin på en stang. Ud fra et gammelt, skævt hus med revnede mure kommer en vældig smuk ung pige springende og hilser på nogen i vognen, et par veninder, der skal videre — hun har mørkeblå øjne og en sløjfe i det

blonde hår. Munden er smuk som en rød frugt, de nøgne ben er faste og brune. Hun taler fynsk, så det kvidrer. Og bagved hende står lille søster med et par rottehaler ned på skuldrene og et fregnet, blegt ansigt. Hun stirrer beundrende på rutebilen og storesøster med fastnaglede øjne og en finger i munden. Skolepiger og vandrefugle vinker til os — der vinkes så kønt i Danmark.

Og et sted farer en idiotisk hund ud fra en gård og løs på vognen og bjæffer og skaber sig, som om den ville sluge hele bussen. Nu har man arbejdet med opdræt af hunde i mange hundrede år og avlet den ene race mere unaturlig end den anden. Der afholdes hundeudstillinger og uddeles førstepræmier og diplomer og udstedes stamtavler med adelige navne, og der er blade, som har en særlig hundeside, som hundene må formodes at læse med interesse.

Alligevel er der ikke en eneste hundeekspert, der har prøvet at løse det nærliggende problem: at forbedre køternes stemme blot en lille smule, gøre deres gøen og bjæffen og tuden en kende mindre ildelydende. Hunden er jo en tæmmet ulv, men en røst, der er på sin plads i Sibiriens udørkner eller på Alaskas ismarker, virker måske noget forstyrrende på en civiliseret dansk landevej, i en villahave eller i en københavnsk dagligstue Hindrevad. Så er vi vist omtrent halvvejs.

Varmen i vognen begynder at virke kvælende. Hvor vi dog holder længe — mon chaufføren har en kæreste i Hindrevad?

Udenpå kroen stråler forenede danske (blåt) og Fyns stifts motor klubs guldforsiringer ligesom konsulats våb af de store fynboer født, og seminder kom ind på Zahrtmanns skole og Han var tredive år gammel, da han sendt som i 1908 skrev hans lærer om han var lidt for tung til at nå op på delig skinner. Men han nåede jo alligevel Beatrice-billeder og i sin heroisk-idyl fjordlandskaber — ser ikke hele verden silke? Sagde Zahrtmann om et af hans Jeg ved ikke, men jeg anser det for saenkle og strålende natursyn går tilbage natur i hans barndom og ungdom. Hvelsen i sig allerede da, hvorfor skulle der? Han har set tværs igennem, hentelse af Fyn som et landskab af bar bølle, han har set de stærke linjer og debet, og sommerdagens store lys har hjerte. Vi har fået cykler langet op på mælkeflasker anbringes bagpå busser polstret sofa og træskelettet til en anden fire kilometer fra Bogense nu og ski

øgne ben
g bagved
skuldrene
på rutebi-
ger i mun-
hkes

øs på vog-
e hele bus-
nge hund-
len anden.
ræmier og
e, og der er
ndene må

prøvet at
es stemme
g tuden en
et ulv, men
på Alaskas
n civiliseret
dagligstue

vi dog hol-
i Hinddevad?

Udenpå kroen stråler forenede danske motorejeres klubmærke (blåt) og Fyns stifts motor klubs mærke (rødt) med mange guldforsiringer ligesom konsulats våben. Hinddevad her er jo en af de store fynboer født, og seminaristen Poul Christiansen, der kom ind på Zahrtmanns skole og blev maler.

Han var tredive år gammel, da han kom til Zahrtmann, og så sent som i 1908 skrev hans lærer om ham, at det var ligesom han var lidt for tung til at nå op på de højder, hvor solen virkelig skinner. Men han nåede jo alligevel derop i sine Dante- og Beatrice-billeder og i sin heroisk-idylliske skildring af danske fjordlandskaber — ser ikke hele verden ud, som om den var af silke? Sagde Zahrtmann om et af hans Beatrice-billeder.

Jeg ved ikke, men jeg anser det for sandsynligt, at dette store, enkle og strålende natursyn går tilbage til oplevelser af fynsk natur i hans barndom og ungdom. Havde han ikke haft oplevelsen i sig allerede da, hvorfor skulle han da være blevet maler? Han har set tværs igennem, hen over den banale opfattelse af Fyn som et landskab af bar boghvedegrød og sødsuppe, han har set de stærke linjer og de store masser i landskabet, og sommerdagens store lys har mødt et lys i hans eget hjerte. Vi har fået cykler langet op på taget, og en mængde mælkeflasker anbringes bagpå bussen. I hårsvæv sættes en hel polstret sofa og træskelettet til en anden ind til os i vognen. Vi er fire kilometer fra Bogense nu og skimter det grå sund og by-

ens røde tage og et spidst tårn bagved en gård med stråtag og vejrmølle.

landet ligger med bølgende rug, gule sennepsmarker og tørv i fint mønstrede tæpper. Et teglværk stikker sin skorsten op, en hvid gavl fanger et glimt af solen gennem en blegblå lagune i skyerne. Og allerfjernest i den bakkede og svungne horisont dukker endnu fjerne højdedrag op som skyfarvede striber. rummet koger, hele den enorme gryde af luft har fået så men gen solild og hede, at den nu er begyndt at syde. Trætoppene slingrer og suser. Det trækker op til storm.

Maleri af Fritz Syberg.

LILLE LOVSANG TIL BOGENSE

Bogense er den mindste købstad på I detræer og et stokværks huse, og op sit spidse tårn som et kæmpekræmm af tjærede egespåner, som det sømm perby.

Havnen er omgivet af kuloplæ og fabr bolværket ligger Petrea og Anna Mar dre skudre. Ved siden af havnen har n Indenfor er vandet ved at gro til med mågerne til. Cementdæmningen er re bakken mod havet.

Stien op over kirkebakken går mellen torn. De må kunne holde til noget på står lige ind på skrænten. Hist og her er grønmalede og ligner skabsdøre, p numre som på døren til et hotelværel dem ligger der haver, som strækker si fra stien skråner bakken lige ned til ha vidunderlig balkon højt oppe under h og hav.

Jylland ligger fjernt og dog så nær, a kan skelne husene inde i Fredericia o Til venstre ser man så langt som til R

stråtag og
r og tørv i
ten op, en
då lagune i
e horisont
striber.
ået så me-
ættoppene

LILLE LOVSANG TIL BOGENSE

Bogense er den mindste købstad på Fyn. Torvet står med lindetræer og et stokværks huse, og op over byen rækker kirken sit spidse tårn som et kæmpekræmmerhus. Spiret er dækket af tjærede egespåner, som det sommer sig i en gammel skipperby.

Havnen er omgivet af kuloplug og fabriker og gasværk. Og ved bolværket ligger Petrea og Anna Margrete og Amanda og andre skuder. Ved siden af havnen har man rejst en cementmur. Indenfor er vandet ved at gro til med andemad, og her holder mågerne til. Cementdæmningen er rejst for at beskytte kirkebakken mod havet.

Stien op over kirkebakken går mellem tætte hække af bukkestortion. De må kunne holde til noget på dette sted, hvor stormen står lige ind på skränten. Hist og her er der porte i hækken, de er grønmalede og ligner skabsdøre, på nogle af dem står der numre som på døren til et hotelværelse. Man opdager, at bag dem ligger der haver, som strækker sig helt op til kirkestræde. Fra stien skråner bakken lige ned til havet. Man står som på en vidunderlig balkon højt oppe under himlen, midt mellem jord og hav.

Jylland ligger fjernt og dog så nær, at man i klart vejr tydeligt kan skelne husene inde i Fredericia og træerne på Trellebæks. Til venstre ser man så langt som til Røjle klint, og til højre hæ-

Bogense Bybæk

ver sig Æbeløs skovklædte skrænter. Det er Bogenses store sorg, at vandet er så lavt her. Det går ud over badelivet, og det store turisttræk søger udenom. Man kan køre med hest og vogn fra Jersore over Æbelholm og bråddet helt over til Æbeløs sydlige odde.

Både Røjleklint og skrænterne på Æbelø er dannet af plastisk ler, der år efter år skridter ud i havet og bærer vindfælder og splintrede bøgestammer og grønne kroner med sig. Leret har stærke, varme farver: gule og røde, grønne og sorte. På Æbelø står Danmarks største kristtjørn, 9-10 meter høj, her vrider troldeskovens ege og bøge deres vejrslagne stammer, og her gror den sjeldne storbladede lind. Og her har den sjeldne bille eg-hjorten et tilholdssted, og man finder planter som ramsløg, der ellers hører til i Jylland.

Der er dådyr i skovene, får græsser i strandengene, og dumme fasaner flyver op og basker ned i vandet og drukner, inden man kan nå at vade ud og redde dem. Det er aften, himlen er køligt blå oppe i zenith,

her står dagen endnu med sine klodeskyer. Men over Jylland er solen ved at gå ned, den glider under en sky, og et horisontalt zigzag-lyn danner sig i skykanten. Nordlys lignende fænomener springer frem fra skyen, der bliver mere og mere violblå og begynder at gløde som en åben ovn forneden.

Så bryder solen påny igennem og kaster en bro af lys helt ovre fra det tågeblå Jylland og hen til mine fødder. Inde i byen fin-

der jeg mig et hotel og får værelse i et lejem en stor, gammeldags gård og en og gange og træer. Ikke en hund gør, Det er jo paradis.

DET FYNSKE SIND

når man prøver på at karakterisere en dels befolkning, kan man ikke opnå nogen træt, der har en vis familielighed mellem de pågældende individer. Jeg har samme tanke om fynboens sind, og enhver måde jeg et vedkommende er jeg tilbøjelig til at sige, at egen natur bedre, end tilsvarende kulturer gik ud på at tegne et omruds af jyske sind. Det er ingen indvending mod det, at antal individer falder helt udenfor rammerne. Skrivelsen gerne dække både den jævne og fremragende personligheder og tal. Det drejer sig om gennemsnit, om et gennemsnit, en abstraktion, og det hele må nødtages med lidt lempe.

Men en opgave, som Henrik Pontoppidan har forsøgt sig på, kan det ikke

der jeg mig et hotel og får værelse i et havehus, der ligger mellem en stor, gammeldags gård og en dejlig have med blomster og gange og træer. Ikke en hund gør, ikke et menneske fløjter. Det er jo paradis.

DET FYNSKE SIND

når man prøver på at karakterisere et helt folk eller en landsdels befolkning, kan man ikke opnå mere end at tegne et portræt, der har en vis familielighed med et overvejende antal af de pågældende individer. Jeg har sammenstillet nogle udtalelser om fynboens sind, og enhver må dømme for sig — for mit eget vedkommende er jeg tilbøjelig til at tro, at de dækker min egen natur bedre, end tilsvarende karakteristikker ville gøre, der gik ud på at tegne et omrids af jydens eller sjællænderens sind. Det er ingen indvending mod den slags forsøg, at et vist antal individer falder helt udenfor rammen. Derimod skulle beskrivelsen gerne dække både den jævne mand og i nogen grad de fremragende personligheder og talenter indenfor gruppen. Det drejer sig om gennemsnit, om et »almindeligt indtryk, om en abstraktion, og det hele må nødvendigvis blive vagt og tages med lidt lempe.

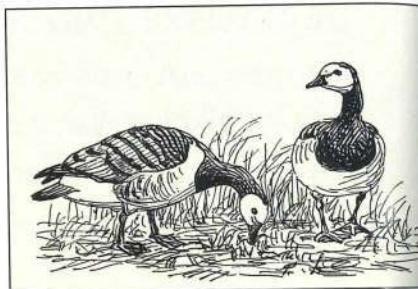
Men en opgave, som Henrik Pontoppidan og Johannes V. Jensen har forsøgt sig på, kan det ikke være uden interesse at

tage stilling til. Især hvis forskellige kompetente iagttagere fremhæver de samme karaktertræk, vil der være grund til at tillægge resultatet værdi. »fynboens sans for hygge og trang til pyntelighed«, siger Pontoppidan, »hænger sammen med det lette sind, det lyse håb, hele den barnlige glæde over tilværelsen, der på så mange måder afspejler sig hos dem.

Det kan lyde underligt og overdrevent, når man tænker på. De smalle bælter, der skiller dem fra deres naboer i øst og vest, og det er ikke desto mindre virkelig tilfældet de er ligesom af en anden race. Det er en race, hvis blod løber hastigere, hvis forstand spiller livligere, og hos hvilken alle selskabelige instinkter er udviklede næsten som hos en sydbo ...

Lad nu end være, at fynboens sind stundom er parret med et vist »letsind« ; at denne hurtige forstand er nemmere til at gribe end til at fastholde; at denne glæde over livet måske grunder sig i ulyst eller mangel på evne til at se tingene under deres overflade ...

Det er ingenlunde så, at det skulle mangle på virkelig, solid dygtighed. Aldeles ikke. Fynboen når vel ikke jyden i sej udholdenhed, i stivnakket kamp, i ubrydelig selvtillid. Men han overgår langt sjællænderen i flid, opfindsomhed, rastløs iver og lærelyst. Den lange vinter f. eks. sidder den sjællandske bonde magelig inde i sin stue, nysler lidt med kvæget, vander sine heste, passer sine svin og lader for øvrigt de korte dage glide i

Bramgæs, Johannes Larsen 1925.

jævn ørkesløshed — og de lange nættolv timers søvn.

Det er en halv dvale. Her står bonden s gehuset og tænker på sommeren: Lavrepæle, hjuleger, plovskafter, plejlhand Alle er de her foruden bonde lidt (u) håndværker. En er mest murer, en a tredje snedkererer lidt o. s. v. « nu Jol musikalsk bibringer fynsk forestillinge væsen man står overfor og en person som hos fuglene ytrer sig i sang. En elsen. De der har kendt ham vil huske allerede i munden på ham. Han sang.

De memoirer Carl Nielsen efterlod sig hed der ikke kunne komme noget ander Fynsk tonefald svarer til noget i kar tages altfor hårtrukkent, man forestiller bag, sorgløse århundreder på den når man gæster indbyggerne, bliver Umistænksomhed og en art elskværd ud af øjnene, når han synger, oppe i Svig er ham ukendt.

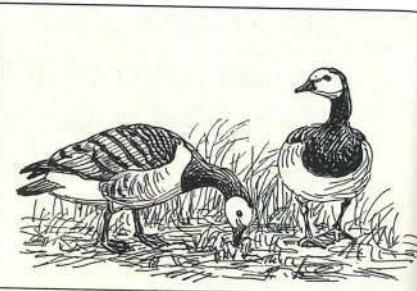
Men den fynske sorgløshed, der ytre noget tilsvarende i karakteren, kan, n

iagttagere
grund til at
ge og trang
mmen med
e over tilvæ-
n.

nker på. De
ust og vest,
ligesom af
tigere, hvis
abelige in-

ret med et
re til at gri-
åske grun-
nder deres

kelig, solid
sej udhol-
han over-
iver og læ-
ske bonde
er sine he-
age glide i

Bramgæs, Johannes Larsen 1925.

jævn ørkesløshed — og de lange nætter med kortspil eller en tolv timers søvn.

Det er en halv dvale. Her står bonden selv med sine karle i hughuset og tænker på sommeren: Laver høstriver, skærer tøjrepæle, hjuleger, plovskafter, plejlhandler o. s. v.

Alle er de her foruden bonde lidt (undertiden meget) af en håndværker. En er mest murer, en anden mest tømrer, en tredje snedkererer lidt o. s. v. « nu Johannes V. Jensen: » rent musikalsk bibringer fynsk forestillingen om et sart, tillidsfuldt væsen man står overfor og en personlig sorgløshed, der ligesom hos fuglene ytrer sig i sang. En ægte fynbo var Carl Nielsen. De der har kendt ham vil huske at hans musik begyndte allerede i munden på ham. Han sang.

De memoirer Carl Nielsen efterlod sig har den lyse angerløshed der ikke kunne komme noget andetsteds fra end fra Fyn.

Fynsk tonefald svarer til noget i karakteren, som ikke skal tages altfor hårtrukkent, man forestiller sig gode dage der ligger bag, sorgløse århundreder på den fede ø, siden man altid når man gæster indbyggerne, bliver modtaget med sang. Umistænksomhed og en art elskværdig enfold, står fynboen ud af øjnene, når han synger, oppe i de fine toner hele tiden. Svig er ham ukendt.

Men den fynske sorgløshed, der ytrer sig i diktionen, og har noget tilsvarende i karakteren, kan, når den gatir til ekstrem,

få noget uansvarligt over sig, en næsten kriminel sorgløshed, som man ikke synes man har mødt noget andet sted . . .« og H. V. Clausen: »en fynbo keder sig ikke, han har sit arbejde og sine tanker.

I Holsteins digt om »en frodig mand« er der bag ironien en smule misundelse fra sjællænderens side. Ærekærheden, der også viser sig hos tyendet, forbyder fynboerne at give ufuldfærdigt arbejde fra sig. Men de får tid til andet end pligtstræbet, hvad der hænger sammen med, at de forstår at tage en ting med ro, de lægger sig ikke så voldsomt i selen som jyderne, de udfører deres gerning »så lempeligt«, et ord vi kender allerede fra Ambrosius Stub, men det betyder ikke, at hvad der ikke behøver at gøres i dag, kan vente til i morgen. De har trang til at udfylde også de ledige timer, pusle om, pynte, »lempe« om huse, stuer og haver.

Alt er på sin plads, møddingen klappet, hækken om haven klippet, gangene i den revne og skuffede, det kløvede brænde stablet sirligt op, stråtaget som strøget, stolperne tjærede, runderne klare, gardinerne bag dem hvide, vinduerne fulde af blomster. Lørdag eftermiddag har alle mennesker i landsbyen haveredskaber i hånd. I så henseende kan man ikke kende forskel på de rige og de ikke få magre egne på øen.

Fattigdom kan der være, men den ses ikke udadtil. Foruden arbejdstrangen og ærekærheden kan der ligge nogen forfængelighed i den megen. Pynten.

En gårdkone ude på »sletten« var i stuehus kun fik to skorstene, men tre; der måtte så bygges en tredje, derimod vist ikke megen ærgerrig stemmer ikke med hans hensynsfulde, hans milde sæder, men han vil ikke. Han har i høj grad samfølelse med ge, fører også til, at han vil leve i fuld gang, men dette udelukker ikke, at han dannerne. Først måske i dens ydre lighed, gæstfrihed. Overfor børn er der mens ret til at være bliver respekteret. Men fynboen ikke blot skatter og landsdeles befolkning politur, som hos ham, han har også adskillig dyb. Han er næppe så politisk indstillet som andre livsværdier til, og han er ret opmærksom på sag fra to sider. Og han har i følelse og trang til at gå alene. Derfor er han til at være forhandlingsmand. Han dømmer ofte fænomenerne ved, men stundom har han tillige en træf til det væsentlige, han har stof i sin hjælps dertil af sin stærke fantasi. Sens bemærkning om de »sorgløse

rgløshed,
..«
it arbejde
ronien en
eden, der
give ufuld-
pligtstræ-
at tage en
som jyder-
vi kender
t hvad der
en. De har
om, pynte,

haven klip-
de brænde
jærede, ru-
ne fulde af
landsbyen
kende for-

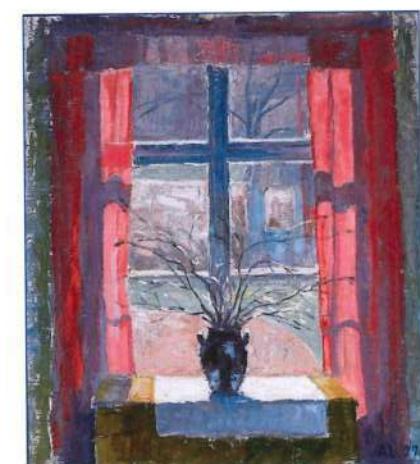
En gårdkone ude på »sletten« var misfornøjet med, at det nye stuehus kun fik to skorstene, mens byens andre huse havde tre; der måtte så bygges en tredje som attrap. Fynboen har derimod vist ikke megen ærgerrighed eller herskesyge, det stemmer ikke med hans hensynsfuldhed, hans retsindighed, hans milde sæder, men han vil ikke stå tilbage for sin nabo.

Han har i høj grad samfølelse med sin by; hans ønske om hygge fører også til, at han vil leve i fordragelighed med sin omgang, men dette udelukker ikke, at han vil kappes med den i dannelse. Først måske i dens ydre former, høflighed, tjenstvillighed, gæstfrihed. Overfor børn er han nænsom, og ungdommens ret til at være bliver respekteret.

Men fynboen ikke blot skatter og ejer højere grad end andre landsdeles befolkning politur, som Paludan Müller kalder det hos ham, han har også adskillig dybere liggende kultur.

Han er næppe så politisk indstillet som sjællænderen, der er da andre livsværdier til, og han er ret dialektisk anlagt, så han kan se en sag fra to sider. Og han har ikke jydens uafhængighedsfølelse og trang til at gå alene. Derfor egner han sig som politiker til at være forhandlingsmand.

Han dømmer ofte fænomenerne efter deres skønhedsværdi, men stundom har han tillige en trang til at søger ind til kærnen, til det væsentlige, han har stof i sig til videnskabsmand, han hjælpes dertil af sin stærke fantasi. « overfor Johannes V. Jensens bemærkning om de »sorgløse århundreder på den fede

Maleri af Alhed Larsen

ø« kan man stille en bemærkning af Thorkild Gravlund, hvori han henviser til det mærke, svenskekriegen har sat på fynboen.

Her døde store dele af befolkningen af hunger, mange gårde lå øde, og det gik så vidt, at bonden måtte handle med fjenden om at få byttet tilbage. Men skønt folk blev pint til døde, glemte de dog ikke at plante pil og dyrke humle, og snart efter kri- gen begyndte man at opbygge og pynte på de forfaldne gårde og huse.

Også Thorkild Gravlund fremhæver fynboens sans for det pyn- telige og hyggelige. Fynboen er hurtig i vendingen — der hvor sjællænderen tøver og jyden spekulerer på, om det kan gå an, tager fynboen fat med det samme. Her begyndte den gudelige vækkelse, her begyndte højskolen, friskolen og valgmenigheden. Men til yderligheder går fynboen nødigt.

Gravlund spurgte engang en yngre jysk politiker, hvad der karaktererede fynsk politik. Moderation! Sagde han:

»Akkordens ånd fra Hans Tavsen til borgmester Jensen.«

Og Gravlund tilføjer: Rekordens ånd fra Palnatoke til Thorvald Ellegård. Om fynboens lette og flygtige sind har han denne anekdote: Fynboen havde muret et nyt skorstenshoved på sit hus og kom fornøjet over det ind til sin kone:

— Her skal du komme u og se, mor, snakkede han, je har lave et nyt skorstenshoved! konen fulgte med ud: — je ka itte se noed skorstenshoved! — ka du itte se de, mor, snakkede, han.

Jah, så må de være nee i haven. Det gik ind. Fynboen har evnen til trods på tilværelsen, og her har Gravlund friskolelærer Hans Nielsen i stige. Han med sin spade til langt ud på nærlærerlønnen langt fra slog til.

Om morgenens før skoletid kunne han hente græs hjem fra landevejsgrøldelsen bar hver sit knippe på ryggen trillebør og tredje år en trækvogn, så i selen, medens måren skød bagpå gennem strålefryd!

Man genfinder det samme slidsomrørskabelige og muntert strålende sindskant Peter Larsen Skræppenborg.

Han sad hårdt i det på sin gård, og det var Peter Larsen, men han var den førstnævnte, og det gik med humør, for han sang morgensalme af Kingo. I mange år var han selv både køresvend og taler.

Han kom i forbindelse med de største krav om at benytte Pontoppidans folkehøjskolebog ved at få de vakte på Fyn sende et andragende til regeringen taget dertil, i stedet begyndte regeringen

vlund, hvori
å fynboen.

ange gårde
ned fjenden
døde, glem-
art efter kri-
aldne gårde

for det pyn-
— der hvor
t kan gå an,
en gudelige
algmennighe-

hvad der ka-
sen.«

til Thorvald
han denne
hoved på sit

, je har lave
e ka itte se
kkede, han.

Jah, så må de være nee i haven. Det var deroppe, dengang je gik ind. Fynboen har evnen til trods megen modgang at se lyst på tilværelsen, og her har gravlund en kostelig fortælling om friskolelærer Hans Nielsen i stige. Han måtte efter skoletid slide med sin spade til langt ud på natten for at tjene føden, da lærerlønnen langt fra slog til.

Om morgenens før skoletid kunne man se ham og hans kone hente græs hjem fra landevejsgrøfterne til kørerne. I begyndelsen bar hver sit knippe på ryggen, men året efter fik de en trillebør og tredje år en trækvogn, som Hans Nielsen trak hjem i selen, medens måren skød bagpå og sang: — jeg kører frem gennem strålefryd!

Man genfinder det samme slidsomme og nøjsomme, men sel-skabelige og muntert strålende sind hos den fynske lægprædi-kant Peter Larsen Skræppenborg.

Han sad hårdt i det på sin gård, og det var strengt at tjene hos Peter Larsen, men han var den første, der var oppe om morgen-en, og det gik med humør, for han vækkede folkene med en morgensalme af Kingo. I mange år rejste han rundt i landet og var selv både køresvend og taler.

Han kom i forbindelse med de stærke jyder og støttede deres krav om at benytte Pontoppidans forklaring i stedet for balles lærebog ved at få de vakte på Fyn sammen med jyderne til at indsände et andragende til regeringen. Der blev intet hensyn taget dertil, i stedet begyndte regeringen at forfølge de omrej-

sende prædikanter, Peter Larsen blev fængslet nogle gange og måtte betale bøder. Men han tabte ikke humøret.

Det var let at høre, når Peter Larsen kom kørende. Han sang af sine lungers fulde kraft, når han agede ind i en gård til en af sine gode venner, og det var Luthers, Kingos og Brorsons ker-nesalmer, han sang. Der var noget morgenfriskt over ham, og han holdt særlig meget af Kingos: vågn op og slå på dine strenge, syng mig en dejlig morgensang! . . .

Det fortælles om ham, at han kunne blive ved at tale flere timer i træk og ikke holdt op, før sveden kom ud, og han talte ikke alene med munden men også med armene og benene, og mens sveden randt, trillede tårerne ned ad kinderne.

skulle jeg nu selv give mit bidrag til en karakteristik af mine fynske landsmænd, så vil jeg gøre det i form af el/ lille vise, som jeg vil kalde:

Et fynsk mundheld

Om det er solskin eller regn,
så hører du i hasselhegn
hvert forår over hele Fyn
musvittens lille melodi:
Sli' din ti', sli' din ti'!

Om hele verden er dig gram
og truer dig med spot og skam,
der kommer nok den dag påny,
da lykken smiler go' og bli'.

Sli' din ti' sli' din ti'!

Det lyse håb, den faste tro,
de redder jo så meget jo.
Når bare vi vil hænge i?
Lyt til musvittens melodi:
Sli' din ti'! sli' din ti'!

nogle gange
et.

Han sang af
gård til en af
Brorsons ker-
over ham, og
på dine stren-

tale flere ti-
og han talte
g benene, og
e.
stik af mine
el/ lille vise,

*Om hele verden er dig gram
og truer dig med spot og skam,
der kommer nok den dag påny,
da lykken smiler go' og bli'.
Sli' din ti' sli' din ti'!!*

*Det lyse håb, den faste tro,
de redder jo så meget jo.
Når bare vi vil hænge i?
Lyt til musvittens melodi:
Sli' din ti'! sli' din ti'!*

Johannes Larsens træsnit til Træk-fuglene – en
naturkoncert af Steen Steensen Blicher;

STREJFTOG I ODENSE

H. C. Andersen og Larsen-Stevns

Oppe fra Vissenbjerg havde jeg set himlen brygge sammen til uvejr, og det blev uvejr med skybrud og skypumper og lynild og storm og oversvømmelser. Lynet slog ned i kirketårne og møllevejre. Kajakroere overraskedes af hvirvelvinde og druknede. Hist og her opstod der brand, og stormen førte gnisterne med sig, så savværker, gårde, huse og hele landsbyer stod som brændende fakler.

Og så satte dagregnen ind, trist og utrættelig som i juni, gråvejr, dagregn, styrtregn dag ud, dag ind. Af og til blafrede lidt solskin frem som en tændstik, der er ved at gå ud. — og så gik det ud. Tørven, der skulle have skaffet os varme til vinter, forvandledes til flydende pladder på læggepladserne. Ude på vejene cykede vandrefugle med deres telte og regnfrakker og grejer spændt fast på cyklerne, og regnen susede ned over pigeernes bare hår og hvide skjortebluser og røde shorts.

Hver aften nåede jeg dyngvåd til en eller anden kro, og det var umuligt at få tøjet tørt til den næste dag. Den store regnsommer var i fuldt sving og lod sig ikke standse. Da jeg forstod, at solen havde givet op, gjorde jeg det samme. Jeg tog ind til Odense for at blive tørret og komme i læ.

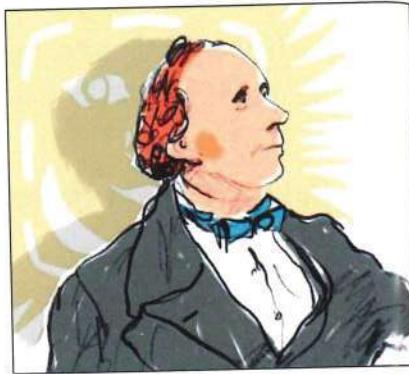
H.C. Andersen, tegnet af Gert Ejton.

Mens jeg forgæves håbede, at regn op, gik jeg på Stiftsmuseet for at se besøg på Odense glasværk og i H. C. Ja, H. C. Andersens hus — hvad er det officielle katalog indrømmes det å vidste, hvilket hus han var født i, embedsskrivelser kan stedet ikke do Men da man i december 1867 i anledelse til Odense bys æresborger b for hans fødested, erklærede ældre tages at vide besked, at han var født Jensens Straede og Bangs boder. Ganske naturligt blev det derfor det købte og lod restaurere, da man i 19 terens 100 års fødselsdag besluttede sen museum i Odense. Efterhånden voksede samlingerne ikke længere kunne rumme dem, m bød Odense borgeren, fabrikant Th han ville skænke byen de hårdt tiltninger, hvis byen selv ville erhverve på begge sider af det lille hjørnehus. Så vidt kataloget. Påstanden om, at det er H. C. Andersens fødested er, sederbygget.

mnen til
og lynild
tårne og
og druk-
e gnister-
oyer stod

m i juni,
blafrede
— og så
til vinter,
e. Ude på
rakker og
d over pi-
5.

og det var
ore regn-
a jeg for-
e. Jeg tog

H.C. Andersen, tegnet af Gert Ejton.

Mens jeg forgæves håbede, at regnen dog engang skulle høre op, gik jeg på Stiftsmuseet for at se Dreyers billede og aflagde besøg på Odense glasværk og i H. C. Andersens hus.

Ja, H. C. Andersens hus — hvad er det egentlig for et hus? I det officielle katalog indrømmes det åbent, at digteren ikke selv vidste, hvilket hus han var født i, og gennem protokoller og embedsskrivelser kan stedet ikke dokumenteres.

Men da man i december 1867 i anledning af Andersens udnævnelse til Odense bys æresborger begyndte at interessere sig for hans fødested, erklærede ældre personer, som måtte antages at vide besked, at han var født i huset på hjørnet af hans Jensens Stræde og Bangs boder.

Ganske naturligt blev det derfor dette hus, Odense kommune købte og lod restaurere, da man i 1905 efter at have fejret digterens 100 års fødselsdag besluttede at oprette et H. C. Andersen museum i Odense.

Efterhånden voksede samlingerne så stærkt, at hjørnehuset ikke længere kunne rumme dem, men ved nytårstid 1929 tilbød Odense borgeren, fabrikant Thomas B. Thrige byrådet, at han ville skænke byen de hårdt tiltrængte nye museumsbygninger, hvis byen selv ville erhverve de fornødne byggegrundene på begge sider af det lille hjørnehus.

Så vidt kataloget. Påstanden om, at huset i hans Jensens Stræde er H. C. Andersens fødested er, som man ser, yderst løst underbygget.

En specialist i H. C. Andersen som kontorchef H. G. Olrik taler om det fødested, der i 1868 »blev Andersen påduttet, og hvorom en sten i muren endnu lyver på det ublufærdigste«

Endnu knap fire måneder før sin død, da godtfolk i Odense mente at vide bedre besked, slog Andersen i et brev til udgiveren af Søndags-Posten fast, at efter hvad hans forældre havde fortalt ham som barn, var han født »tæt ved gråbrødre torv i Odense, men man viste mig aldrig stedet; jeg kender det ikke. « Men hvorfor vil »H. C. Andersens hus«, tilegne sig æren af at være Andersens fødested, når det aldeles ikke lader sig godt-gøre? Er det for turistreklamens skyld?

Hvis Olrik har ret, kan man ikke undgå at få en smag af falsk reklame i munden. Endnu en indvending må man rette mod museet: Det er arkitektonisk meget uheldigt.

Forhallen virker lille og trykket med de altfor mange søjler som en antik miniaturehal. Og inde i mindehallen er akustikken så forkert, at foreviseren må stille sig op på et bestemt sted, ellers kan de besøgende ikke opfatte et ord af, hvad han siger.

Nu for tiden, hvor det er moderne, at børn og unge piger går med træsko på — også indendørs — står der et brag i mindehallen af træskoklamper mod, stenfliser.

I forhallen er opsat to oliebilleder af Fritz Syberg med motiv fra historien om en moder. På det ene »døden og moderen« ser man døden som en skallet olding gå bort med barnet, han bærer det ømt ind mod sit bryst, mens moderen er sunket

Johannes Larsens akvarel til serien Den grimme Ælling.

sammen i bøn med lukkede øjne o
tet har umiskendeligt træk af den s
Afskedens uigenkaldelighed udtry
at de to figurer vender hinanden ry
billedets midterakse. Det hvide g
bag moderens unge, energiske ans
ne dragt med blåt forklæde.

I det andet billede »tornebusken og
opbygningen i midten, hvor moder
blomstrende tjørn i sin favn. En h
sneen, bag hende rejser sig en sne
ler som i en krypthvælving af mørke
grenvifter. I selve museet vrimler de
der.

Ja, hvor har han dog efterladt sig u
der! eksamensbeviser og gulnede l
tografier af berømte mænd, pas og
ster, daguerreotypier og meget, me
Her er opstillet digterens dagligstu
med et højt konsolspejl, broderede s
buster og på det runde bord tre gl
slanger snoende sig omkring! og he
skærm og gyngestol og læsepult, de
gelske damer.

aler
nvor
dense
udgi
nav
torv
ikke.
af at
godt-
falsk re-
od mu-
eller som
fikken så
sted, el-
siger.
Piger går
, minde-
med motiv
moderen «
barnet, han
er sunket

Johannes Larsens akvarel til serien
Den grimme Ælling.

sammen i bøn med lukkede øjne og foldede hænder — ansigtet har umiskendeligt træk af den sybergske slægt.

Afskedens uigenkaldelighed udtrykkes og understreges ved, at de to figurer vender hinanden ryggen og er skilt ved et rum i billedets midterakse. Det hvide gammelkone hår falder ned bag moderens unge, energiske ansigt. Hun er i ringe bondekonе dragt med blåt forklæde.

I det andet billede »tornebusken og moderen« samles derimod opbygningen i midten, hvor moderen knæler i sneen med den blomstrende tjørn i sin favn. En hybenbusk hælder sig ned i sneen, bag hende rejser sig en snedækket myretue, hun knæler som i en krypthvælving af mørke granstammer og tilsneede grenvifter. I selve museet vrimler det med H. C. Andersen minder.

Ja, hvor har han dog efterladt sig utrolig mange sager og minder! eksamensbeviser og gulnede breve med gotisk skrift, litografier af berømte mænd, pas og pressede blade og blomster, daguerreotypier og meget, meget andet.

Her er opstillet digterens dagligstuer, de er i biedermeierstil med et højt konsolspejl, broderede sofapuder, buffet med gips buster og på det runde bord tre glas og en karaffel med blå slanger snoende sig omkring! og her er digterens kakkelovns-skærm og gyngestol og læsepult, der blev foræret ham af engelske damer.

Der er en vifte med røde og hvide moire-bånd, og på væggen hænger kobberplaketter af Dante og Torquato Tasso. På skri-vebordet står sølvlysestager, og her ligger digterens merskum-spibe og penneskaft og høje silkehæt, der glinser nystrøget endnu, så mange år efter, at han for sidste gang har løftet den fra sit geniale hoved.

Og der er en montre med fløjlsmapper og adresser til højvel-bårne H. C. Andersen, kommandør af dannebrog, og ordens-breve fra konger og storhertuger og kejser Maximilian af Mexi-co og diplomet som æresborger med guldkvaster og segl. Overmåde fint er C. A. Jensens portræt af Andersen, der støt-ter armen til en stoleryg, hvis røde farve ophæver den mono-toni, der ellers kunne true billedet med den dunkelt grønne baggrund og den mørke dragt, og vejer op mod det hvide i kravebryst og flip.

Andersen holder hovedet lidt på skrå, næsen træder kraftigt frem, han ser til siden for beskueren med de grønlige, en ken-de udstående øjne under stærke pandebuer. Et smil er ved at bryde frem om munden, der ikke er stort bredere end næsen. Hele ansigtet er langt og smalt, håret onduleret.

En endnu større skat ejer museet i Andersens pennetegninger. Man kan gennemgå tegning efter tegning med samme behag, samme beundring. Et vældigt bjerglandskab med graner om et vandfald, Minerva-templet i Rom, Tassos hus i Sorrent, Bren-nerpasset, ikke mindst den måde, hvorpå der er gjort rede for

samspillet mellem landskab og arkit-
lig klarhed.

Tit har disse tegninger vel kun væ-
støtte for hukommelsen, men de er
deres faste, klare stil, og deres kun-
og utvivlsom. Ved siden af tegninge-
somme papirklip mindre betydelige.
Pennetegningerne giver Andersens
levende følelse for ting og natur –
som lette og legende udtryk for ha-
så er der mindehallen med Larsen
de helt store værker i dansk kunst.

Oprindelig havde man tænkt sig at
effer og henvendte sig derom til bill-
ck og Gerhard Henning, der imidler-
net for maleri og henviste til Larsen.
have gjort museet en bedre tjenest-
Ær dem derfor! I otte billeder følge-
er ordnet sådan, at de tre mindre bi-
store er frilufts billeder. Svagest er
barndomshjemmet i Munkemølle
stue, der næsten var opfyldt med
gen og den slagbænk, hvori jeg sov.
Væggene var behængte med bil-
smukke kopper, glas og nipserier».

på væggen
sso. På skri-
ns merskum-
er nystrøget
ar løftet den

er til højvel-
, og ordens-
lian af Mexi-
ter og segl.
en, der støt-
r den mono-
nkelt grønne
I det hvide i

eder kraftigt
lige, en ken-
mil er ved at
end næsen.

netegninger.
mme behag,
graner om et
orrent, Bren-
jort rede for

samspillet mellem landskab og arkitektur — det lyser af ypperlig klarhed.

Tit har disse tegninger vel kun været tænkt som notater til støtte for hukommelsen, men de er omhyggeligt gennemført i deres faste, klare stil, og deres kunstneriske virkning er stærk og utvivlsom. Ved siden af tegningerne er de ellers meget morsomme papirklip mindre betydelige.

Pennetegningerne giver Andersens sikre iagttagsessans og levende følelse for ting og natur — papirkippene har værdi som lette og legende udtryk for hans fabulerende fantasi. Og så er der mindehallen med Larsen Stevns fresker. De er et af de helt store værker i dansk kunst.

Oprindelig havde man tænkt sig at udsmykke hallen med relieffer og henvendte sig derom til billedhuggerne Svend Rathsaack og Gerhard Henning, der imidlertid fandt rummet bedre egnet for maleri og henviste til Larsen Stevns. De kunne ikke have gjort museet en bedre tjeneste.

Ær dem derfor! I otte billeder følger Stevns digterens liv. Det er ordnet sådan, at de tre mindre billeder er indendørs, de fem store er frilufts billeder. Svagest er nok de to første. Vi ser barndomshjemmet i Munkemølle Stræde, den »eneste lille stue, der næsten var opfyldt med skomagerværkstedet, sengen og den slagbænk, hvori jegsov...

Væggene var behængte med billeder, på dragkisten stod smukke kopper, glas og nipserier«.

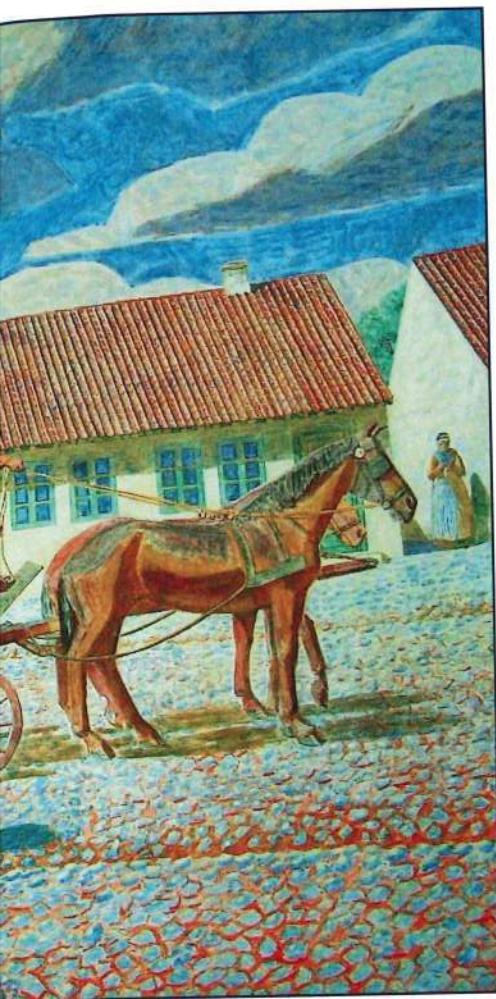
Papirklip af H.C. Andersen; Fra hjertet.

Fra Niels Larsen Stevns udsmykning af H.C. Andersens hus i Odense.
Afskeden med moderen inden afrejsen til København.

Drenge rækker sig for at se det leg at lave til ham. Vi får nok et indtryk men farven er ligesom ikke rigtig b der de noget sammenklemte personer. Det næste felt viser afrejsen fra Odense hvilken jeg skulle afsted komende bedrøvet ud af porten; her stod garnisonen var hendes smukke hår blevet ganchansen, græd uden at kunne sige en bedrøvet — så skiltes vi ad; jeg s døde året efter — jeg ved ikke hen fattiges kirkegård.

Postillonen blæste, det var en deli snart skinnede solen ind i mit lette, lede har en henrivende stemning uroligt f. eks. I virkningen af stenbro endnu ikke opnået. Næste billede eksamen. Efter eksamen standser han at høre, hvad han ved om elektromagnetismen »derom står der ikke jeg slet ikke,« svarede jeg. »Husket svaret alt så fortræffeligt, og den magnetismen »derom står der ikke jeg med bestemthed. »Det er sandt har talt om den på mine forelæsninger

Andersens hus i Odense.
sen til København.

Drengen rækker sig for at se det legetøj, faderen er i færd med at lave til ham. Vi får nok et indtryk af stuen og situationen, men farven er ligesom ikke rigtig befriet, og det samme gælder de noget sammenklemte personer.

Det næste felt viser afrejsen fra Odense. »Eftermiddagen, på hvilken jeg skulle afsted kom endelig; min moder fulgte mig bedrøvet ud af porten; her stod gamle farmor; i den sidste tid var hendes smukke hår blevet ganske gråt, hun tog mig om halsen, græd uden at kunne sige et ord; jeg selv var inderlig bedrøvet — så skiltes vi ad; jeg så hende aldrig mere; hun døde året efter — jeg ved ikke hendes grav, hun ligger på de fattiges kirkegård.

Postillonen blæste, det var en dellig solskins eftermiddag, og snart skinnede solen ind i mit lette, barnlige sind. « Stevns billede har en henrivende stemning af provinsidyl, men er lidt uroligt f. eks. I virkningen af stenbroen. Den fulde sikkerhed er endnu ikke opnået. Næste billede: Andersen oppe til anden eksamen. Efter eksamen standser H. C. Ørsted ham for endnu at høre, hvad han ved om elektro-magnetismen. »det ord kenner jeg slet ikke,« svarede jeg. »Husk dem om! de har forud besvaret alt så fortræffeligt, og de må vide noget om elektromagnetismen »derom står der ikke noget i deres kemi!« sagde jeg med bestemthed. »Det er sandt! « Svarede han, »men jeg har talt om den på mine forelæsninger?

»Dem har jeg været på allesammen, undtagen en eneste, så må de just den time have talt herom, for jeg ved ikke det allermindste om det, jeg kender ikke engang navnet?

Ørsted smilede ad denne usædvanlige tilstælse og sagde: »Det var skade, at de ikke vidste det, for ellers ville jeg have givet dem præ — nu får de laud — for de har svaret meget godt.«

Larsen Stevns udtrykker Andersens væsen gennem hans holdning og bevægelser, hans »sælsomme gebærder og hele forunderlige bevægelighed«, som han selv skriver. Figuren strejfer det karikerede, men det gjorde jo Andersen også i virkeligheden — mens han var ung og ikke beherskede sin eksaltation, hændte det at folk anså ham for gal.

I eksamensbilledet holder Andersen venstre hånd i brystet og højre hånd udspilet, profilen med den store næse tegner sig skarpt mod vinduesruden. Der er en kuet styrke over skikkelsen, noget på een gang kejtet og undskyldende, spændstigt og vildt. Den teknik, Stevns anvender, tillader ham ikke en detaljeret udrensning af ansigtstræk.

Alligevel har han i holdning og gestus fundet et middel til at gøre sin hovedperson dramatisk levende og psykologisk forståelig. H. C. Andersen er for første gang i Italien.

Sammen med Hertz kommer han til Neapel, »just som Vesuv var i fuld virksomhed; som lange ildrødder fra røg-pinjen flød lavaen ned om det mørke bjerg. «

Stevns har malet landskabet noget ligger badet i sol. Hertz stinder ryggen i hans frakke, hænderne holde kens håndtag.

Andersen strækker arme og stok i lgende vulkan. Man forstår, at han ses at inspirationen, galskaben er over personificerede snusfornuft. Collins udenfor et lille, muret havehus. De melet bord under et morbærtræ. Ind Andersen læser op. Her er ingen overskedsbilledet.

Det er igen Andersens gestus, der ville jeg ønske, at hans udstrakte hånd med hånden på den siddende dame ved nysø. I forgrunden fru stan er gået ud for at tage imod Thorvalds fra badet med håndklædet over skulderen. Andersen danser hen imod ham og rækker ham en valmue. Storken flyver strækker sig fra åbredden op i den høje Weimar. Han lytter til Jenny Linds sang forover med et tilbedende, næsten f

H.C. Andersen i København, tegning af A.V. Kokorin.

...ste, så
et aller-
sagde:
have gi-
meget
ns hold-
og hele
Figuren
også i vir-
sin eksal-
ryrstet og
egner sig
er skikkel-
pændstigt
kke en de-
iddel til at
ologisk for-
som Vesuv
pinjen flød

H.C. Andersen i København, tegning af A.V. Kokorin.

Stevns har malet landskabet noget anderledes, vulkan og hav ligger badet i sol. Hertz stinder ryggen mod blæsten, der griber i hans frakke, hænderne holder han på ryggen om stokkens håndtag.

Andersen strækker arme og stok i betagelse ud imod den rygende vulkan. Man forstår, at han selv er i et vulkansk udbrud, at inspirationen, galskaben er over ham. Hertz' ryg ligner den personificerede snusfornuft. Collins familie er samlet i haven udenfor et lille, muret havehus. De sidder ved et stort, grønmelet bord under et morbærtræ. Inde i skyggen Edvard Collin. Andersen læser op. Her er ingen overflødige detaljer som i afskedsbilledet.

Det er igen Andersens gestus, der behersker situationen. Blot ville jeg ønske, at hans udstrakte hånd ikke tørnede sammen med hånden på den siddende dame i baggrunden. Strandengen ved nysø. I forgrunden fru Stampe og Ohlenschläger, der er gået ud for at tage imod Thorvaldsen, som kommer hjem fra badet med håndklædet over skuldren.

Andersen danser hen imod ham med balletagtige skridt og rækker ham en valmue. Storken flyver i engen, og et piletræ strækker sig fra åbredden op i den rødlige himmel. Andersen i Weimar. Han lytter til Jenny Linds sang og læner sig henrevet forover med et tilbedende, næsten fåret udtryk i ansigtet.

Bag ham læner arvestorhertug Carl Alexander sig tilbage i stolen, stiv som en træmannequin. Han ser ikke ud til at være nogen oprigtig ynder af svenske nattergale.

En dyb mosgrøn skygge falder på skrå gennem stuen og leder blikket op mod den kvidrende, alt andet end skønne diva, hvis løftede profil skråner tilbage under sangen.

De to helt åbne landskaber med Napoli og nysø slutter sig smukt om det mere lukkede interiør fra Collins have i midten. Triumfbilledet — Larsen Stevns mesterværk. Andersen fejres som æresborger i sin fødeby. Han kigger fra et vindue i rådhuset ud over mængden. Men en højst ubelejligh tandpine generer ham stærkt.

»Jeg trådte hen ved det åbne vindue; alt strålede i fakkelglans, pladsen var aldeles overfyldt af mennesker, sange lød op til mig, jeg var sjæleligt overvældet, legemligt betaget af smerten, kunne ikke nyde dette højdepunkt af lykke i dette liv . . .« Faklerne lyser midt på billedet, forgrunden er fyldt af folkehængdens rygge i blå farver med rødblå refleks, de grønlige skumrende huse omkring pladsen er illuminerede, arme og hatte og faner strækker sig til vejrs mod ildskæret.

Over det hele en blårød aftenhimmel. Mægtige koloristiske klange udgår fra billedet. Basunstød. Der er en kendt historie om, hvordan Larsen Stevns som nittenårig knøs, der ikke engang var malersvend endnu, tilfældigt traf Martin Nyrop, som spurgte, hvad det egentligt var han havde lyst til at male.

H.C. Andersen ved sin skrivepult,
tegning af A.V. Kokorin.

Da brast det ud af Stevns: — Historietræne sig op i Zahrtmanns skole og, før han nåede den fulde, frie udfoldelsesriske billeder.«

Maleren Harald Leth har i en artikel i analyseret Stevns' kolorit på grundlag selv. Leth gør opmærksom på, at Stevns bort fra lokalfarven den farve, man tænke på en bestemt belysning, f. eks. Foregår billedet i gråvejr, giver han en mod jorden vendende flader med en rødbrun brændte Terra de Siena — med samme farvetone.

Denne farve danner form sammen med kølige, brudte eller affarvede tone, fleksen. Idet man nu bevæger sig et rummet, varierer farven i de mod hverandre nu gives med en farvetone — f. eks. end farvetonen i forgrunds planetens tilhører. Man har således bevæget sig fra f. eks. samtidig med springet fra det nærmeste, sådan fortsættes der videre — i de mod hverandre køligere skala f. eks. grønt, med holdsvis varm tone i de mod jorden vendende flader, til de opadvendte fladers brudte toner.

i sto-
være
leder
hvis
ter sig
nidten.
fejres
rådhu-
gene-
elglans,
d op til
f smer-
liv . . .
f folke-
grønligt
rme og
oristiske
historie
ikke en-
rop, som
ale.

H.C. Andersen ved sin skrivepult,
tegning af A.V. Kokorin.

Da brast det ud af Stevns: — Historiske billede! Han skulle træne sig op i Zahrtmanns skole og, under Skovgård i Viborg før han nåede den fulde, frie udfoldelse i mindehallens »historiske billede«.

Maleren Harald Leth har i en artikel i »Årstiderne« (marts 1941) analyseret Stevns' kolorit på grundlag af samtaler med ham selv. Leth gør opmærksom på, at Stevns i stor udstrækning ser bort fra lokalfarven den farve, man siger noget har uden at tænke på en bestemt belysning, f. eks. hvid sne, grønt græs. Foregår billedet i gråejr, giver han f. eks. I forgrunden alle mod jorden vendende flader med en varm farve, oftest den rødbrune brændte Terra de Siena — alle jordvendende flader med samme farvetone.

Denne farve danner form sammen med de opadvendte fladers kølige, brudte eller affarvede tone, som Stevns kalder luftrefleksen. Idet man nu bevæger sig et plan længere ind i bilde rummet, varierer farven i de mod jorden vendende flader, så de nu gives med en farvetone — f. eks. lysokker er koldere end farvetonen i forgrunds planets tilsvarende flader.

Man har således bevæget sig fra f. eks. rødbrun til gulbrunt, samtidig med springet fra det nærmeste plan til et fernere. Og sådan fortsættes der videre — i de fernenste planer helt over i den køligere skala f. eks. grønt, men stadig en mættet, forholdsvis varm tone i de mod jorden vendende flader i kontrast til de opadvendte fladers brudte tone.

Billedet bygges altså op i en skala af varmt og mættet contra koldt og brudt. Stevns' metode skal ikke forfølges videre her. Som man ser, bruger han ikke farven naturalistisk eller illustrationsmæssigt. Han bruger den til at udtrykke den væsentlige belysning og rummets dybde. Sådan som han arbejder med farven, bevarer han dens klang helt ned i mørket. Modstillerne giver farven liv. Og billedet bæres overalt oppe af en lovmaessig sammenhæng.

Sejler man med motorbåden fra Munkemølle ud til Fruens Bøge, kan man endnu få et indtryk af H.C. Andersens å med skræppeblade og hængende pile. Og endnu kan man opsøge den fattigskole, hvori han gik — et to etagers bindingsværks-hus med udragende førstesal og fine udskårne ornamenter i kurvet blomstermønster.

Men nærmest kommer man digteren ved et besøg i hans barn-domshjem i Munkemølle Stræde. Der er kalkvægge med bindingsværk og bjælker i loftet i den eneste lille stue, hvori familien holdt til. I en krog står en gammeldags kakkelovn med et kobberør. Bagved stuen ligger et lille rum med murstensgulv og et lille vindue, og herfra fører en dør ud til en brolagt gård med et hyldetræ og en bænk.

Her boede digteren fra sit andet til sit fjortende år. Han nåede lige at fejre konfirmationen i sit gamle hjem. I den lille stue, hvor du står nu, har han iført sig sin nye pragt: den døde friskomager og pibers gamle overkjole, der var syet om til ham, og det første par støvler, han ejede i sit liv, der knirkede så herligt, at alle i kirken måtte have hørt det, og hvis skafter han havde trukket op over benklæderne, for at enhver kunne

se, det var rigtige støvler. Om de grænsen til sit 70. Ar skrev de røren og årenes afstand nok har forskøn-del — Havde virkelig de bundfattige juleaften?

Hvor var der festligt derinde, når hvide sommergardiner i solskin om Skt. Hans urt blev sat i bjælken og duftende birkegrene stod der med een stue, et lille køkken —og dog al gede' jeg juleaften som siden på inte Og risengrøden og gåsen og gnap jord er velsignet — det føler i barndo jeg er den eneste besøgende, og jeg under hyldetræetude i den lille gå da jeg selv var dreng og læste And gang. Og mit hjerte løber fuldt af t af, hvor nær mennesker trods afsta me hinanden.

et contra
dere her.
r illu-
æsentlige
jder med
Modstil-
ope af en

til Fruens
ns å med
n opsøge
ngsværks-
amenter i

hans barn-
med bin-
vori fami-
vn med et
rstensgulv
olagt gård

Ian nåede
lille stue,
den døde
vet om til
r knirkede
vis skafter
ver kunne

se, det var rigtige støvler. Om denne stue var det, han på grænsen til sit 70. Ar skrev de rørende vers, hvori kærligheden og årenes afstand nok har forskønnet de virkelige forhold en del — Havde virkelig de bundfattige mennesker gås på bordet juleaften?

Hvor var der festligt derinde, når pinseklokkerne klang; små hvide sommergardiner i solskin om vinduet hang.

Skt. Hans urt blev sat i bjælken og kakkelovnen fik glans, de duftende birkegrene stod der med skovmærke krans.

een stue, et lille køkken —og dog alt så stort og godt. . Der le-gede' jeg juleaften som siden på intet slot.

Og risengrøden og gåsen og gnavposen —i hvilken fest! vor jord er velsignet — det føler i barndomshjemmet man bedst!

jeg er den eneste besøgende, og jeg kan sidde i ro på bænken under hyldetræet ude i den lille gårds. Jeg husker så levende, da jeg selv var dreng og læste Andersens eventyr for første gang. Og mit hjerte løber fuldt af taknemlighed og en følelse af, hvor nær mennesker trods afstande i tid og rum kan kom-me hinanden.

Dankvart Dreyer

Der er mange andre gode billeder at se på i Odense Stiftsmuseum, men det var for Dankvart Dreyers skyld, jeg var kommet. Museet forsømte lejligheden, mens tid var, til at blive den store, repræsentative samling af de Fynske malere og overlod Fåborg æren.

Det har dog nu et stort vinterlandskab af Syberg med en klinet pløjemark, der strækker sig med sine furer som en hjertemusling ind i billedet, hvor de skrå, radiale linjer standses af et rødt pilehegn, der følger horisonten under den blege himmel, hvori et koldt, gulligt skær lyser. Det har Johannes Larsens festlige »svanerne letter«, og både Alhed Larsens »stokroser« og Anna Sybergs »georginer i et glas« er gode eksempler på to talentfulde malerinders kunst.

Men hverken jens Birkholm eller — især — Peter Hansen står sig ved at være repræsenteret, som det er sket i museet. Det har måttet låne »jerseykører« af statens museum for at vise, hvor stor en kolorist, Peter Hansen var — de rødgrå køer i græsset, der stribes af brune tuer, og i baggrunden mørkebrune lunde op over bakkedrag under skyer, der lyser skimmelgrønne med gråviolette skygger!

Man mindes også gerne om, at Vilh. F. Bendz er født i Odense og Thorvald Niss i Assens, og Niels Hansens »Agnete og Havmanden« og »morild, nordsøen« er kraftige udslag af denne Thurøbo og sejlskippers friske sans for havet. Et stort set motiv glimrende opfattet med den rige veksling af lys og skygge og sikre fordeling af skrænt, trægruppe, regnsky og udsyn over det gråslørede Lillebælt er Jens Juels »uvejrslandskab«.

Men det var for Dreyer, jeg var konder i museet er kun små, og mang glydige forbi. Det er snart 100 år han blev ikke anerkendt efter fort død, og endnu hører han ikke til de i bredere kredse, end ikke på hans beklage.

De fyldigste oplysninger om hans Swanes bog om ham, udgivet af ku Han blev født i Assens i 1816 som s bysbarn billedhuggeren Jerichau barndommen af havde kærlighed mens Jerichau løb med de andre d hjemme hos sin moder og søster og Hele livet igennem blev der ved at sagt over ham, der kunne antage Hans lyst til at tegne første til, at ha gyndte at gå på kunstakademiet. Lundbye til Frølich, hvori han omtalte »Han er en af dem herhjemme, so ver i sin kunst og holder den for god der er smudsigt og lavt; det er ma hans stræben afspejler sig i, hans set styggere hos nogen.«

Dreyer har nok været noget plumperet, men selvportrættet fra 183 poetisk hoved, holdt lidt på skrå, smalle træk og et på een gang iagt-

Men det var for Dreyer, jeg var kommet. De fleste af hans billede i museet er kun små, og mange besøgende iler dem lige gyldige forbi. Det er snart 100 år siden, han døde — 1850 —, han blev ikke anerkendt efter fortjeneste før længe efter sin død, og endnu hører han ikke til de malere, hvis navn har klang i bredere kredse, end ikke på hans fødeø, hvad man nok kan beklage.

De fyldigste oplysninger om hans liv og kunst får man i Leo Swanes bog om ham, udgivet af kunstforeningen.

Han blev født i Assens i 1816 som søn af en købmand, og hans bysbarn billedhuggeren Jerichau siger om ham, at han fra barndommen af havde kærlighed til og talent for kunsten — mens Jerichau løb med de andre drenge på spektakel, sad han hjemme hos sin moder og søster og tegnede.

Hele livet igennem blev der ved at være noget genert og forsigt over ham, der kunne antage formen af sygelig angst. Hans lust til at tegne førte til, at han kørte til København og begyndte at gå på kunstakademiet. Man har bevaret et brev fra Lundbye til Frølich, hvori han omtaler Dreyer:

»Han er en af dem herhjemme, som med mest inderlighed lever i sin kunst og holder den for god til at give sig af med hvad der er smudsigt og lavt; det er mærkeligt, at ikke det ideale i hans stræben afspejler sig i, hans ydre, som jeg sjældent har set styggere hos nogen.«

Dreyer har nok været noget plump af krop og ikke videre soigneret, men selvportrættet fra 1838 viser et sjælfuld, meget poetisk hoved, holdt lidt på skrå, med store, opspilede øjne, smalle træk og et på een gang iagtagende og drømmende ud-

Stensætning ved Brandsø, maleri af Dankvart Dreyer, 1842.

tryk — det er et både barnligt og betydeligt ansigt og så langt fra stygt, at det tværtimod er beåndet af en ikke ringe skønhed.

Meget udførligt udtales Lundbye sig om sin ven i en dagbogsoptegnelse fra 1844 — Dreyer var dengang 28 år: Dreyer har langtfra skovgårds alvor og dygtighed i gennemførelsen af de enkelte ting; men har en egen ynde i valget af sine landskaber, der gerne er mere åbne, med fjerne udsigter, hvorimod skovgård gerne holder sig til skovdybdernes ensomhed.

Dreyers pensel er ikke smuk, tit ubehagelig bred og ulden, men på den anden side let, og i hans farver er der tit en overordentlig sarthed.

Dreyer har mest malet Fyn og Jylland, og hans stykker er altid fulde af poesi, det er som hørte man kæmpevise tonen klinge igennem, så yndigt har han fremstillet bakker, sører og skove. Kæmpevisen har altid tonet dejligt i mit musikalske øre, og jeg har troet at bemærke en fuldkommen harmoni mellem dem og landet, hvori de fødtes, lige så klart som jeg har følt folkekarakteren spejle sig i vor natur.

Noget lignende har jeg følt ved Dreyers arbejder. Dreyer er et underligt menneske, sky og tilbageholden, sine venner hengiven, men meget ømfindtlig og stødes hyppigt tilbage, næsten uden at man kan tænke sig grunden.

Han har vist en ægte kunstnersjæl og et øvet øje, men føler sig måske vel meget krænket af kritikken, hvorvel denne har stundom behandlet ham ilde, noget en kunstner bør kunne tåle.

Hvad jeg ikke kan tilgive ham, er hans syn på hans egen person, der drives en kunstner uværdig, ikke af trang, hjem er aldrig hyggeligt eller blot oversøgt Dreyer uden for at se hans arde mig ind i hans stue at sidde og talke til en plads dertil — dog dette er jo et eget træk, som ganske karakterigård mig nylig: han havde nemlig spørgsmål ville være med ved Thorvaldsen svarede: jeg er bange, vi kan ikke bære Skovgård sagde ham, han kunne vel lade det, når det var så svært, at man tabes — og det lod, som om han der han kom ikke med, og da Skovgård hvorfor? Svarede han: Jeg var bange ham! Så underlig upraktisk kan han være Dreyer har tidligere med stor lyst men jeg tror, det er heldigt, han har bet; han havde næppe kraft dertil, så bar præg af hans sarte, poetiske gemyt trængte til at udtale mere, end hvad sige. Dreyer står temmelig ene i verden, måske en følge af hans for — så vidt jeg kan mærke — er han hengiven og mere end een ytring ham er et kærligt blødt gemyt.

Hvad jeg ikke kan tilgive ham, er hans skødesløshed med hensyn på hans egen person, der drives til en grad, som jeg finder en kunstner uværdig, ikke af trang, men af uorden. Også hans hjem er aldrig hyggeligt eller blot ordentligt, så jeg har aldrig besøgt Dreyer uden for at se hans arbejder; det kunne ikke falde mig ind i hans stue at sidde og tale med ham, jeg savner virkelig en plads dertil — dog dette er jo en biting.

Et eget træk, som ganske karakteriserer ham, fortalte Skovgård mig nylig: han havde nemlig spurgt Dreyer, hvorfor han ikke ville være med ved Thorvaldsens begravelse, hvortil han svarede: jeg er bange, vi kan ikke bære den svære kiste.

Skovgård sagde ham, han kunne vel tænke, man ville ikke tillade det, når det var så svært, at man kunne befrygte, den ville tabes — og det lod, som om han derved blev beroliget; men han kom ikke med, og da Skovgård bagefter spurgte ham, hvorfor? Svarede han: Jeg var bange for, at vi kunne ikke bære ham! Så underlig upraktisk kan han være.

Dreyer har tidligere med stor lyst malet historiske stykker, men jeg tror, det er heldigt, han har opgivet dette for landskabet; han havde næppe kraft dertil, skønt flere af disse forsøg bar præg af hans sarte, poetiske gemyt — det var som om han trængte til at udtale mere, end hvad landskabet er i stand til at sige. Dreyer står temmelig ene i verden, har ikke her mange venner, måske en følge af hans for store ømfindtlighed, men — så vidt jeg kan mærke — er han sin gamle moder inderlig hengiven og mere end een ytring har vist mig, at der også i ham er et kærligt blødt gemyt.

I flere år søgte Dreyer forgæves akademiet om rejsestipendium, men hans længe nærede håb og skønneste tanke: at det muligvis skulle lykkes ham at lære fremmede lande og deres natur og kunstskatte at kende, gik ikke i opfyldelse og til sidst opgav han håbet.

Udsigt over Assens, Dankvart Dreyer, 1834.

De sidste år af sit liv tilbragte Dreyer købt i Barløse ved Assens, og hvort med moderen og søsteren. Der er traditioner om hans liv i Barløse, men ikke muligt at få.

Det siges, at gården drift gik dårlig fattigdom rykkede nærmere, og han slagne forhåbninger i flasken.

Hans særhed, menneskeskyhed og tmeråden på Brahesborg søgte forga med ærlig vilje til at gøre ham god redaktør Dreyer i Odense, fremholder havde hentet mange kundskaber i sko ved egen kraft erhvervet sig en soliman havde stor fornøjelse ved at und Man ved, at Dreyer følte sig stærkt datter mine Knudsen, og at hun ogs blev de ikke. Hun døde under en tyf Hvor dybt hans tungind end til tider op at male. Han lod et stort vindue saen kunne bruges til atelier. Væggene menter, paneler og figurbilleder.

Undertiden tog han hesten fra det nøken og brugte den til at ride ud til et mhan i et trist brev, hvori han klager ov alle de byrder, der lægges på landman

di-
det
eres
sidst

Dreyer, 1834.

De sidste år af sit liv tilbragte Dreyer på et boelsted, han havde købt i Barløse ved Assens, og hvorhen han flyttede sammen med moderen og søsteren. Der er opsamlet nogle mundtlige traditioner om hans liv i Barløse, men noget klart indtryk er det ikke muligt at få.

Det siges, at gården drift gik dårligt, udsigterne til den rene fattigdom rykkede nærmere, og han søgte trøst for sine fejlslagne forhåbninger i flasken.

Hans særhed, menneskeskyhed og tungsind tiltog, og geheimeråden på Brahesborg søgte forgæves at lokke ham til sig med ærlig vilje til at gøre ham godt. En brodersøn af ham, redaktør Dreyer i Odense, fremholder, at selvom Dreyer ikke havde hentet mange kundskaber i skolen, så havde han senere ved egen kraft erhvervet sig en solid alsidig dannelses, så at man havde stor fornøjelse ved at underholde sig med ham.

Man ved, at Dreyer følte sig stærkt knyttet til en købmandsdatter mine Knudsen, og at hun også holdt af ham, men gift blev de ikke. Hun døde under en tyfusepidemi 36 år gammel. Hvor dybt hans tungsind end til tider var, holdt han dog ikke op at male. Han lod et stort vindue sætte op, sikkert for at stu'en kunne bruges til atelier. Væggene bemalede han med ornamenter, paneler og figurbilleder.

Undertiden tog han hesten fra det nødvendige arbejde i marken og brugte den til at ride ud til et motiv. Til skovgård skriver han i et trist brev, hvori han klager over søsterens sygdom og alle de byrder, der lægges på landmanden:

»Jeg føler imidlertid trøst ved at leve på landet, kære skovgård, kommer du til Fyn, besøg mig da i mit hjem, i sommer er moder og Grete her, du lærer dem da at kende

Din kunst går det vel som sædvanlig godt med, du vil ikke ældes som maler, så længe du holdeil dig som altid til naturen Undertiden savner jeg kunsten, jeg der dog altid har elsket maleriet så højt, jeg maler nogle studier engang imellem, ellers ikke« Men disse »studier« fra Barløse og Ørsted hører til Dreyers allerbedste arbejder og viser ham som en kunstner i levende udvikling.

Man får gennem dem et helt andet indtryk af hans åndelige kraft i de sidste år, end hvis man blot nøjes med at lytte til traditionen. Selv om hans brodersøn har ret, når han taler om tungsindigheds tilstande, der nærmer sig sindssyge, så viser malerierne, at hans inderste evner var ubrudte og i sund vækst. Hvad han siger i brevet til skovgård om sin glæde ved at leve på landet og sin uslukkelige kærlighed til kunsten, peger i samme retning som bi lederne.

Lad os nu se på., malerierne i Stiftsmuseet? Svagest er egentlig det største »parti på øen Brandsø med udsigt til Wedellsborg skove«, noget tørt og akademisk i farven og ikke heldigt afbalanceret i opbygningen.

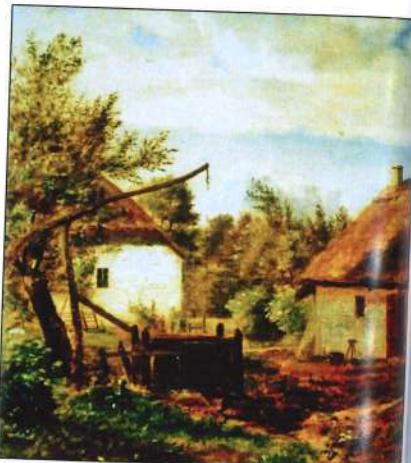
Men den store strandeng med de græssende køer (der er indsat af Lundbye), de frit stående træer og en stribte blegblåt vand skimtende frem mellem stammer og løv — det er Fyn. Og se, hvor smukt den store sten i forgrunden er malet, og de nydelige skræpper og blomster!

Et lille billede som »motiv fra Lund« meget større og sikrere set og udført, fylder træerne og har en stor tur, hvor Brandsøbilledets træer saftigere i farven. Se så »skovinter« træ i forgrunden får hele billedet den store trægruppe stærkere og blæsten har suset ned over disse træer imod og løves af alle kræfter vindens stangen.

I tre trin stiger landskabet simpelthen først underskov med hvidt tindrende en blødt rundet, gulgrøn banke, en bryn. Og op af landet hæver sig træerne den blåhvile himmel med den »skovparti« har Dreyer malet en slags mos og rødder hænger ned af styret ned i.

Træernes stammer og løv lukker bort til den øverste rand. De skrå linjer tens skrænter danner et fint spil af yndefuld musik i billedet — skovuden al symbolik. Yndefuld er »Efterne og rødlige, lysfyldte farver, men det lille billede »udsigt mod Assens« gammel.

Det er så forsigtigt gjort med utrolig jer, så man næsten synes, man kan

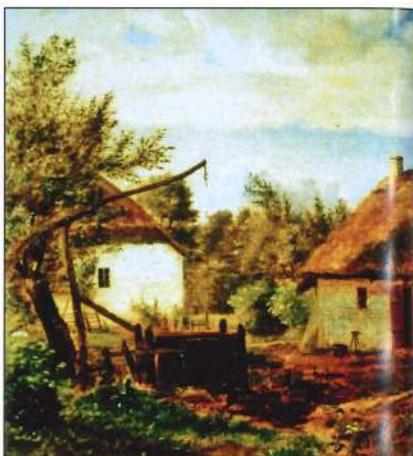
Dankvart Dreyers boelsted, malet 1849 – 52.

kære skov-
sommer er
vil ikke æl-
naturen
er elsket ma-
lllem, ellers
ed hører til
kunstner i

ns åndelige
lytte til tra-
n taler om
ge, så viser
og i sund
glæde ved
unsten, pe-

er egentlig
vedborg
eldigt afba-

(der er ind-
pe blegblåt
et er Fyn.
malet, og de

Dankvart Dreyers boelsted, malet
1849 - 52.

Et lille billede som »motiv fra Lundager ved Assens« er alligevel meget større og sikrere set og udført end Brandsø-billedet.

her fylder træerne og har en stor, fin form, der virker som natur, hvor Brandsøbilledets træer paraderer. Og det er meget saftigere i farven. Se så »skovinteriør« — hvor fint det spinkle træ i forgrunden får hele billedet til at hvile i ligevægt og gør den store trægruppe stærkere og strengere.

blæsten har suset ned over disse træer og bøjet dem, men de stritter imod og løves af alle kræfter i læsiden, medens de holder vinden stangen.

I tre trin stiger landskabet simpelt og smukt ind i billedet: først underskov med hvidt tindrende blomster i det grønne, så en blødt rundet, gulgrøn banke, endelig et tæt, kuplet skovbryn. Og op af landet hæver sig træerne og har deres hjem under den blåhvile himmel med de dæmplet lysende skyer. I »skovparti« har Dreyer malet en slugt i skoven med rødligt ler, som mos og rødder hænger ned ad, og som en vindfælde er styrtet ned i.

Træernes stammer og løv lukker billedet som en væg helt op til den øverste rand. De skrå linjer i træstammerne og i kløftens skrænter danner et fint spil af forskydninger. Der er en yndefuld musik i billedet — skovensomhedens poesi givet uden al symbolik. Yndefuldt er »Efterårslandskab« i lette grønne og rødlige, lysfyldte farver, men især tabte jeg mit hjerte til det lille billede »udsigt mod Assens«, malet da Dreyer var 18 år gammel.

Det er så forsigtigt gjort med utrolig mange fint udførte detaljer, så man næsten synes, man kan se hver teglsten i tagene,

og hvert blad i træerne. Og dog danner det en henrivende kol- oristisk helhed, og det er fyldt af en ungdommelig henrykkelse over at komme virkeligheden ind på livet, se hvor skøn den er og gengive sit skønhedsindtryk.

Billedet har noget af samme intime og minutiose kærlighed i sig, som man tit finder i unge kunstneres portrætter af forældre eller søstre, især af portrætter af moderen. Assens røde tage ses i lys og skygge op mod Lillebælt, der ligger blegblåt med hvidlige striber.

I et kig mellem husene omrent midt i billedet ses en båd med et spidst, gråt sejl, og en rund trækrone rager op over tagene. I forgrunden står et stengærde, så dejligt malet i klare, rødlige, blå og viollette ædelstens farver, et buskads strækker sig i vejret som et fint broderi af kviste og løv, og lidt blåt vand skiner frem i en sivkranset udgravning.

Himlen er lys med en ren blå farve, og nede over det fjerne skovklædte land driver solbelyste og rødlige skyer. Se de fine blå skygger i de kalkede vægge og de solbelyste gavle, der skinner uden at blive grelle!

Målt på lærredet er der måske et par tommer fra billedets underste kant og op til den fjerne kyst på den anden side bæltet under den høje himmel. Men hvilken rigdom af farver og forskydninger i rummet på denne smalle lærredsstrimmel i og hvor simpel er ikke helhedsvirkingen — den lave kyst under den høje himmel, husenes klare grupper, buskenes skrå linjer, der løber parallelt med husgavlene, og blikket, der føres fra den store busk til venstre langs huset med den lysende gavl ud til sejleren og ind til billedets midte.

EN TRÆSKÆRER

Den yngste Fynske malerkunst vil jeg fleste af de unge har arbejdet videre i var angivet af de store »Fynboer«, træskæreren Otto Petersen, der oprind da jeg engang aflagde ham besøg — drev en kunstsmedje i et lille, H.C. And I gården lå en stabel egebjælker, som huse blev revet ned. I dem fandt han en træskulpturer. Hjemme i hans stue stod af hans figurer, disse lange, glatte kvise og samtidig så artistiske.

— Men det er noget sluder, når Gelst lange piger, sagde Otto Petersen til mig. Jeg kan jo også godt lide de tykke og runde karakterer, at den er lang, så ville jeg bevareturen jo! . . .

Vil de ikke tage en med i frakkelommenes om dem?

Jeg undslog mig beskedent for at modtag de den kun med, så skærer jeg en igen eftermiddag. Jeg har jo træ nok ligget. Jeg kan jo skære en ny jo! Senere så jeg udstilling en stor granit skulptur fra O. »Moder med barn«, der viste, at han ikke var glatte, fibrede træ, men også for den ru-

ende kol-
nrykkelse
on den er

erlighed i
af foræl-
ens røde
blegblåt

båd med
r tagene.
, rødlige,
sig i vej-
and skin-

et fjerne
e de fine
avle, der

edets un-
e bæltet
r og for-
mel i og
st under
rå linjer,
føres fra
e gavl ud

EN TRÆSKÆRER

Den yngste Fynske malerkunst vil jeg ikke skrive om her — de fleste af de unge har arbejdet videre i det realistiske spor, der var angivet af de store »Fynboer«. Helt noget for sig er træskæreren Otto Petersen, der oprindelig var smed, og som, da jeg engang aflagde ham besøg — det var i 1936 — stadig drev en kunstsmedje i et lille, H.C. Andersensk hus.

I gården lå en stabel egebjælker, som han købte, når gamle huse blev revet ned. I dem fandt han et udmærket materiale til træskulpturer. Hjemme i hans stue stod hylde ved hylde fulde af hans figurer, disse lange, glatte kvindefigurer, der er så fri-ske og samtidig så artistiske.

— Men det er noget sluder, når Gelsted skriver, at jeg elsker lange piger, sagde Otto Petersen til en af de tilstede værende. Jeg kan jo også godt lide de tykke og runde og buttede jo! Det er mere, fordi det nu engang ligger i sådan en træpinds karakter, at den er lang, så ville jeg bevare træets karakter i skulpturen jo! ...

Vil de ikke tage en med i frakkelommen, Gelsted, siden de synes om dem?

Jeg undslog mig beskedent for at modtage værdifuld gave. — tag de den kun med, så skærer jeg en anden/ i stedet for i morgen eftermiddag. Jeg har jo træ nok liggende ...

Jeg kan jo skære en ny jo! Senere så jeg på Den fynske Forårsudstilling en stor granit skulptur fra Otto Petersens hånd, en »Moder med barn«, der viste, at han ikke blot har sans for det glatte, fibrede træ, men også for den runde, kornede sten.

Træfigur af Otto Petersen

Men det var hans træskulpturer, der gjorde det stærkeste indtryk på mig. De var fulde af lune, de var elegante, og de forenede på en sjov måde sans for skulpturel form, for materialet og for kvindelig ynde og sødme. Disse træfigurer, der næsten var småle som linealer, var virkelig kvinder! Og hvad siger ikke digteren:

*Bred er bagen, du blonde!
Også smallere piger er skønne.*

PÅ LANDBRUGSSKOLE

jeg huskede de rosende ord, som den lille gran havde sagt mig om landbrugsskolen i Dalum, da jeg traf ham på vejen fra Vis-senbjerg til Årup, og besluttede at tage derud. Skolen ligger lige i kanten af osende, der går omnibus næsten til døren, det sidste stykke vandrer jeg en blidt prikkende aftenregn. Der er helt landligt herude, lærker og gulspurve kvidrer og jubilerer, her er gartnerier, et sted ligger en forbavsende mark med en bred stribé af Luther gule stedmorblomster, L. Dæhnfeldts forevisnings og forsøgsmarker, og bag tagene inde i Odense knejser Odinstårnets fletværk af stål med toppen skjult i dri-vende skyer. Det er godt at høre fuglene kvidre i Regnen.

Skolen er omgivet af rosenhaver med tjørnehække klippet i fornem fransk fynsk stil. Jeg kommer forbi en fodboldplads og ind i en stor gård med hans Sybergs udmærkede tyr, et pas-

sende var tegn for en Fynsk landbrug-billedhugger arbejde, men jeg møder Døren er åben ind til en biblioteksby- jer at være et sted, hvor jeg føler mig fisken med halen i vandet og lykkelig. Jeg går derind og kommer ind i et ti-gen hænger Ernst Zeuthens »Sol ov-hens sære, stivnede, metafysiske hoverskygget af en drøm om religiøs o-Og på en anden væg hænger. Et foto ser sig at være ikke en digter men en Fotografiet er mærket med en delvis E. Stbg. 1773. Tilh. Vestfyns jyske hes-mystisk sted, jeg er kommet ind. Zeu-jyske hesteavl? E. Stbg. 1773? Ikke et menneske i biblioteket. Jeg g-delig finder jeg forstanderboligen, i-Dalum — landskendt fra sine måned-radioen — er ikke hjemme, økonom-tager sig med stor gæstfrihed at vise-Og ved et held er der lige kommet København, Ester Rasmussen, som s-skolens forretningsfører eller bogh-med regnskab, efter at hun i flere år-ling ved teknologisk institut. Så kan vi blive vist rundt samtidig! er-en økonom, der viser os rundt, at vi-kenet? Det er nu også imponerend

keste ind-
g de fore-
materialet
er næsten
siger ikke

e sagt mig
jen fra Vis-
olen ligger
døren, det
egn. Der er
g jubilerer,
rk med en
oæhnfeldts
e i Odense
skjult i dri-
gnen.
e klippet i
oldplads og
tyr, et pas-

sende vartegn for en Fynsk landbrugsskole og et godt, solidt billedhugger arbejde, men jeg møder ikke et menneske.

Døren er åben ind til en biblioteksbygning, og et bibliotek plejer at være et sted, hvor jeg føler mig hjemme og plasker som fisken med halen i vandet og lykkelige gæller.

Jeg går derind og kommer ind i et tidsskriftsværelse. På væggen hænger Ernst Zeuthens »Sol over hav og klipper«, Zeuthens sære, stivnede, metafysiske hav, der synes belyst og overskygget af en drøm om religiøs og matematisk evighed.

Og på en anden væg hænger. Et fotografi af »Skjalden«, der viser sig at være ikke en digter men en mægtig hingst.

Fotografiet er mærket med en delvis uforståelig indskrift: E. Stbg. 1773. Tilh. Vestfyns jyske hesteavls forening. Det er et mystisk sted, jeg er kommet ind. Zeuthens evigheds nu? Fyns jyske hesteavl? E. Stbg. 1773?

Ikke et menneske i biblioteket. Jeg går rådløs ud igen, og endelig finder jeg forstanderboligen, men forstander Petersen Dalum — landskendt fra sine månedlige landbrugsoversigter i radioen — er ikke hjemme, økonomaen Gudrun Skodshøj påtager sig med stor gæstfrihed at vise mig rundt.

Og ved et held er der lige kommet en lille nydelig frøken fra København, Ester Rasmussen, som skal overtage hvervet som skolens forretningsfører eller bogholder eller sådan noget med regnskab, efter at hun i flere år har haft en lignende stilling ved teknologisk institut.

Så kan vi blive vist rundt samtidig! er det underligt, når det er en økonom, der viser os rundt, at vi først bliver ført ned i køkkenet? Det er nu også imponerende. Her skinner tre store

Dalum Landbrugsskole

dampgryder imod mig med blanke låg af rustfrit stål, de kan rumme 200 liter, i dem koges gule ærter, suppe, gullasch, og der findes også en elektrisk røremaskine til fars? Komfuret har seks store og seks små kogehuller. Og der er elektrisk opvarskemaskine.

Her skal sandelig laves mad: I spisesalen spiser om vinteren 288 mennesker på en gang. Vi går videre gennem lange gange med porcelæns vaskekummer, forbi høresale og baderum, hvorfra en nøgen mand kommer ud — kan det nu også gå an? vi kommer ind i kviestalde og grisestier og et mejeri med kølerum og et kemisk laboratorium.

Tilsidst bliver jeg inviteret til at deltage i elevernes aftenkaffe, og jeg spørger dem ud om, hvad de lærer på skolen. Jeg får at vide, at der er en halv snes lærere, og at et kursus koster 120 kr. om måneden i ni måneder.

Og jeg ved snart ikke, hvad de ikke kan lære på skolen. De studerer fodringslære, kvægavl, hesteavl, driftsøkonomi, jordbehandling, frølære, botanik, samfundsøkonomi, kemi, fysik, sygdomslære, fjerkræavl, tegning, anatomi ...

Det er hvad jeg lidt kaotisk husker af fagene. Jeg får også opklaret, at den røde R DM ikke betyder den røde ridder af dannebrog og dannebrogsmand, men den røde danske malkeko, og at den fineste danske korace er et fynsk produkt og stammer fra Ryslinge, nærmere bestemt fra en kvægdrift,

der kom sydfra, og hvori der var en ko, der skulle kælve, og som blev tilbage i Ryslinge ..

For ikke at stå tilbage for de unge mit bidrag til undervisningen fortæller jeg var forpagter hos Peter Freuchenkov fjord.

Sandheden var, at jeg holdt sommeren dag fik vi besøg med postbåden fra ni lærde landmænd, der skulle inspicere fleste var medlemmer af en såkaldt svart var også en, der til min forbløffelse dronningeavler Jensen — jeg har aldri titel og udtrykte min ærbødighed over. Det viste sig dog, at det kun var avl mester i. Ved kaffebordet ude i haven sig om smitsom kalvekastning — om dom og lignende for mig utilgængelige. Der blev fægtet bravt fra alle sider, kommissionens formand, en imponerende vældigt mundskæg, førte kraftige argumenter ulykken, at da vi blev præsenteret neeksperten ved en misforståelse oppested« som »forpagter Gelsted«.

Og på grund af mine hornbriller og mit fra, at det måtte være en satans læren havde fået fat på denne gang. Dine mening.

Jeg så eftertænksom og bekymret ud, ikke havde den fjernehste anelse om, greb »smitsom kalvekastning« egentlig

For ikke at stå tilbage for de unge mennesker men også give mit bidrag til undervisningen fortæller jeg dem om dengang, jeg var forpagter hos Peter Freuchen på øen enehøje i Nakskov fjord.

Sandheden var, at jeg holdt sommerferie nede på øen, og så en dag fik vi besøg med postbåden fra Nakskov af et kompani lærde landmænd, der skulle inspicere Peters landbrug — de fleste var medlemmer af en såkaldt svinekommission, men der var også en, der til min forbløffelse præsenterede sig som dronningeavler Jensen — jeg har aldrig i mit liv hørt så fin en titel og udtrykte min ærbødighed overfor ham.

Det viste sig dog, at det kun var avl af bidronninger, han var mester i. Ved kaffebordet ude i haven kom samtalen til at dreje sig om smitsom kalvekastning — om det var en bakteriesydom og lignende for mig utilgængelige problemer.

Der blev fægtet bravt fra alle sider, og både Peter og svinekommissionens formand, en imponerende musketer type med vældigt mundskæg, førte kraftige argumenter i marken. Nu ville ulykken, at da vi blev præsenteret for hinanden, havde svineksperten ved en misforståelse op fattet »forfatteren Gelsted« som »forpagter Gelsted«.

Og på grund af mine hornbriller og mit lange skæg gik han ud fra, at det måtte være en satans lerd forpagter, Peter Freuchen havde fået fat på denne gang. Derfor appellerede han til min mening.

Jeg så eftertænksom og bekymret ud, blandt andet fordi jeg ikke havde den fjerneste anelse om, hvad det underlige begreb »smitsom kalvekastning« egentlig betød, men tilsidst ud-

talte jeg med ro og vægt: — Ja, i denne sag kan der siges meget både pro et contra.

Svineeksperten nikkede bifaldende, men afventende. Jeg fortsatte: — men alt velbetænkt, kan jeg ikke — med den indsigt, som jeg besidder — komme til andel resultat, end at det er hr. Freuchen, der har uret, og dem, der har ret!

Nå, Freuchen! Jubledе svineeksperten, kan De så høre, hvad forpagteren siger, vil de så bøje dem for videnskaben?

— Det har jeg sgu set lige fra første øjekast, at den forpagter er de ikke snydt med, han har sine papirer i orden. Og sådan blev jeg en stor landbrugsekspert på Peter Freuchens ø.

Bagefter måtte jeg jo forhøre mig hos Peter om, hvad smitsom kalvekastning er, og fik det også at vide med mange interessante detaljer.

Og sådan samler jeg viden og suger visdom til mig, hvor jeg kan komme til det. Og jeg ønskede de unge landbrugselever på Dalum det samme. Det grinte de meget af og sagde, at det skulle jeg have hjertelig tak for. En af eleverne Martin Edv. Goldstein har i en kronik i »Politiken« fortalt om sine oplevelser under et halvt års ophold på Dalum landbrugsskole.

Det forbavser en et øjeblik at høre, hvor uvante mange af eleverne til en begyndelse er både med at skrive, læse og lytte: stavemåder som »bestyer«, »årganisasjon« og »firmad« er ikke ualmindelige.

Men efterhånden gik jo lærdommen op for dem, og tilsidst tumlede de uden forskrækkelse med så svære ord og betegnelser som H_2SO_4 , kambrium, silur og ortoceratit, og hvad

mere er: forstod, at det ikke var kalcium fosfat, der kan være både malt, men at kemien og de andre praktiske landmand noget om gør næringsstoffer.

Årets hold rummede repræsentan gård størrelser måske med en lille ov til 100 tønder land. Nogle enkelte rene fandtes også, og de blev ikke isoleret snarere isolerede de sig selv i fornen. I diskussionsklubben får fagforening højt, mejeristerne er for, landmænd især arvinger til fædrenehaven. For fjendtlighed mellem den vordende g de mejeriarbejder.

Aftenen ender i fordragelighed, men skudt lyn og stemmer dirret lidt. Fritten, da eleverne diskuterer store brud ved kommer ind på udstyningstan hold for den unge landmand, der skre med ikke landmænds store kontakter var for udstyning, men man var enden gøres større.

Og — fortæller Goldstein — en søn a godsejer vakte panik ved at udtale ø ville favorisere godserne, så husmændes huse ned og igen komme til hjemme. Talerens betoning lod inge

siges me-
e. Jeg fort-
en indsigt,
t det er hr.
høre, hvad
n?
forpagter
. Og sådan
s ø.
ud smitsom
ange inter-
g, hvor jeg
rugselever
gde, at det
Martin Edv.
ne oplevel-
ole.
nge af ele-
se og lytte:
had« er ikke
og til sidst
og beteg-
t, og hvad

mere er: forstod, at det ikke var rent tidsspilde at høre om kalcium fosfat, der kan være både primært, sekundært og normalt, men at kemien og de andre fag virkelig kan lære den praktiske landmand noget om gødning og fodring og plantenæringsstoffer.

Årets hold rummede repræsentanter for alle landsdele og gård størrelser måske med en lille overvægt for gårdene fra 50 til 100 tønder land. Nogle enkelte repræsentanter for godserne fandtes også, og de blev ikke isoleret af deres kammerater, snarere isolerede de sig selv i fornemt klikevæsen.

I diskussionsklubben får fagforenings tanken bølgerne til at gå højt, mejeristerne er for, landmændene gennemgående imod, især arvinger til fædrenegården. For første gang spores en vis fjendtlighed mellem den vordende gårdejer og den organiserede mejeri arbejder.

Aftenen ender i fordragelighed, men et par gange har øjne skudt lyn og stemmer dirret lidt. Frit løb får affekterne den aften, da eleverne diskuterer store brug contra små brug og der ved kommer ind på udstykningstanken og de fortvivlede forhold for den unge landmand, der skal købe i dag og konkurrende med ikke landmænds store kontante udbetalinger. Flertallet var for udstykning, men man var enig om, at de nye brug burde gøres større.

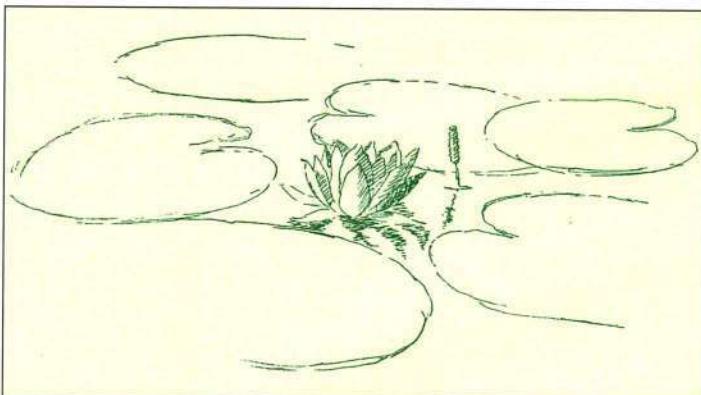
Og — fortæller Goldstein — en søn af en jysk storkøbmand og godsejer vakte panik ved at udtales ønsket om en udvikling, der ville favorisere godserne, så husmændene kunne få revet deres huse ned og igen komme tilbage der, hvor de hørte hjemme. Talerens betoning lod ingen tvivl om, hvor han men-

te, husmænd rettelig hørte hjemme. På dette tidspunkt herskede der lynchstemning i lokalet.

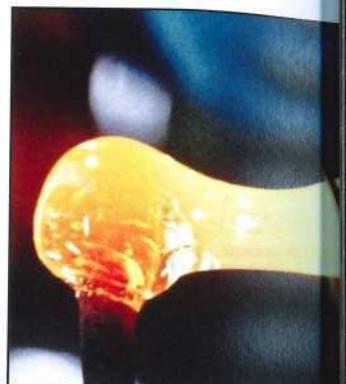
Adskillige elever, der netop kom fra husmandshjem, sad med sammenknebne læber og knyttede hænder, altfor sårede til at stå op på talerstolen, bange får, at harmen skulle gøre dem tavse i det gale øjeblik.

En ung landmand — selv fra en større gård —stod op med denne mærkelige fribårne værdighed, som man kan finde hos landboungdommen, og sagde, at det, der var sagt her fra talerstolen, var ikke blot sagt for i aften, udtalelserne ville følge os senere i livet. Det udløste stemningen.

Og dagen efter vandrede husmands kannibalen uafvidende rundt med en plakat på ryggen. Indskriften lød: Fattigmand er vel ingen herremand, men han er heller ingen hund.

Åkander, tegning af Ernst Syberg.

Glaspu

MÆRKELIGE DANMARK

ET MELLEMSPIL

Og regnen, den regner hver eneste dag

I disse evindelige regnfulde dage besværket i Odense. Det har længe været værk, og tanken om et sted, hvor der var helvede, varmer sjælen i det våde rislende vejr. Det tørre, granhvide sand, fingre, og det glimter af kvartskornen. Det er nede i glasværkets kælder. Helt blød som fløjle eller flormel i forhold til sand. 70 pct. af glas består af sand,

Glasbuster på Odense Glasværk.

MÆRKELIGE DANMARK

ET MELLEMSPIL

Og regnen, den regner hver eneste dag...

I disse evindelige regnfulde dage beslutter jeg at opsøge glasværket i Odense. Det har længe været mit ønske at se et glasværk, og tanken om et sted, hvor der er ild og hede, om det så var helvede, varmer sjælen i det våde, kælderklamme og regnislende vejr. Det tørre, granhvide sand glider gennem mine fingre, og det glimter af kvartskornene.

Det er nede i glasværkets kælder. Her står også kalk, der er blød som fløjls eller flormel i forhold til det hårde, krystallinske sand. 70 pct. af glas består af sand, og det må man først og

fremmest vide, dersom man vil forstå noget af glasproduktionens mysterier.

Men der er den skæbnesvandre fejl ved det danske sand, at det indeholder jernforbindelser, som gør glasset svagt blågrønt omrent som sodavandsflasker. Derfor må vi — så underligt det kan lyde — indføre sand fra udlandet, og det er først nu under den anden verdenskrig, at man for alvor er begyndt at eksperimentere med at rense det danske sand og gøre det brugbart.

Kalk og soda blandes i sandet, for at det skal kunne smelte, og mørke bruges til at give det vægtfyldt og klang. Og for at give det farve tilsættes forskellige metalforbindelser:

Jern giver grøn farve, kobolt blå, nikkel violet, guld rosa, kobber dybrød, uran gul — et helt dejligt spektrum at høre om.

Alt det forklarer inspektør Gunnar Brochs mig, hvis bedstefader kom hertil fra Tyskland som hyttemester. Han fører mig ind i pottemageriet, hvor de digler fremstilles, som råstoffet ophedes i. Herinde står lerkar ved lerkar, så man kommer til at tænke på Ali Baba og de fyrettyve røvere.

Krukkerne skal tørre så langsomt, at de er et år gamle, før de sættes ind i ovnen —ellers risikerer man, at de revner. Leret blandes og æltes med fødderne som i et gammeldags bageri, for at det kan blive sejt og elastisk og frit for luftblærer. Det er et sært syn at se en ældre alvorlig mand hoppe op og ned, op og ned i en trækasse med blødt, klæbrigts ler, som var han et legende barn eller en uskadelig sindssyg.

Men helt fantastisk bliver oplevelsen, da jeg kommer ind til ovnene.

Rundt om de hidglødende ovngader
den bølgende og luende ild, står mane af træ.

Inde i ovnene er der en temperatur ikke gå over 1500, så smelter digler lave brændslet om til gas, som så ind i ovnen.

Jeg står oppe på tribunen mellem spustere, og det forfærdeligste ved de hele tiden dypper hule jernstængende glasmasse inde i ovnen, svind for næsen af mig og giver sig til stangen.

De puster som basunengle og sving sig en rødgødende eller gulligt lys længere og længere og tilsidst danskrigeballon i tivoli, blot at den lige grader inde i ovnen. Flammerne slår farveveksling mellem rødt og hvidt.

Den hule masse afkøles og stikkes lodende glasmasse hænger på, stæs vinges, de hædt lysende pærer og rundt, indtil de får en passende længde i jernform — på et øjeblik er den fuldfærdig flaske.

En glasmager med tre drenge til at otte timer lave seks tusind småflasker lede fabrikken ca. 18 millioner stk.

Rundt om de hidglødende ovngab, hvor man stirrer lige ind i den bølgende og luende ild, står mænd og drenge på en tribune af træ.

Inde i ovnene er der en temperatur på 1400 grader, man må ikke gå over 1500, så smelter diglerne! Varmen får man ved at lave brændslet om til gas, som så i underjordiske kanaler føres ind i ovnen.

Jeg står oppe på tribunen mellem de svedende og sodede glaspuster, og det forfærdeligste ved disse heksemestre er, at de hele tiden dypper hule jernstænger i den glødende og flammande glasmasse inde i ovnen, svinger dem i store buer lige for næsen af mig og giver sig til at puste i den ene ende af stangen.

De puster som basunngle og svinger stangen, så der former sig en rødglødende eller gulligt lysende pære af glas, der bliver længere og længere og tilsidst danner en pølse ligesom en skrigeballon i tivoli, blot at den lige er hentet ud af de 1400 grader inde i ovnen. Flammerne slår op og skifter i en rasende farveveksling mellem rødt og hvidt.

Den hule masse afkøles og stikkes atter ind i ovnen, ny ildglødende glasmasse hænger på, stænger drejes og vippes og svinges, de hedt lysende pærer og pølser slynges rundt og rundt, indtil de får en passende længde, og nu hældes de ned i en jernform — på et øjeblik er den glødende masse forvandlet til en fuldfærdig flaske.

En glasmager med tre drenge til at hjælpe sig kan i løbet af otte timer lave seks tusind småflasker á 4-5 øre. I 1940 fremstillede fabrikken ca. 18 millioner stk. glasvarer med en samlet

vægt af 3 1/4 mill. tons, og sidste år produceredes der alene af henkogningsglas 1 1/2 million til indenlandsk brug. Der er fire »hytter« med smelteovne, som den jeg har beskrevet, og 500 arbejdere er i fuld gang.

Under normale forhold kan en glasmager tjene 100 kroner om ugen, og efter deres eget ønske har alle arbejderne en fællesakkord, så de tjener lige meget, hvilket arbejde de så er beskæftiget med —pustning, slibning eller noget andet. Der er noget fascinerende ved denne leg med det frygteligste af alle elementer.

Jeg forstår den overtro, der fra gammel tid har knyttet sig til den magiske mand smeden, der hamrer det gnistrende jern til på sin ambolt. Glaspusteren, der svinger sine gloende kloder lige foran min næse, som havde han lige dyppet sit pusterør i skabelsens urild, er et af de forunderligste syn, jeg har set, og endnu mere magisk end smeden.

Kun en gang før har jeg oplevet noget lignende — på stenuldsfabriken ude ved hedehusene, hvor en ild, der er oppe på 171800 grader celsius, med vældigt pres sprøjtes ind i en ovn og forvandler koksene til luftarter, men granitten til uld! Under sommersolen lå fabrikken ligesom snedækket, tilføjet med snefnug af stenuld.

Hele rummet, hvor ovnen spragede, var låddent af snefnug, som om en hvid kæmpekat havde fået killinger herinde, og det var underligt at se sten flagre som dun i luften, da en dør åbnedes til skakten, hvori ulden var styrtet ned fra ovnen. Men gå ikke uforberedt ind, hvor ovnen er i fyrt!

Sort stork, tegning af Johannes Larsen

Foran den står smedenes gud vulkan sat med en stjerneregn af huller, som der er en sådan kosmisk larm, et så u at jeg var komplet døv i hele tre minutter ud.

Det er ikke en almindelig jordisk opforegår i bunden af et krater eller underne fødes. Den færdige uld er et sys ind i imprægneret grønt asfalt på lange tæpper, parat til forsendelse, materiale. Ulden kan hverken rånde, der kan ikke gå insekter i den. Et tilsyngt emne er her frugtbargjort for men Stenulden bruges til isolation mod den er tre gange så virkningsfuld som Under normale forhold eksporteres island, Finland og randstaterne, og seks danske granitarter til brød for mark et lille land? Ja, men man kan på et lille lærred, som storm Petersen tage ud og opdage Danmark.

Min tanke går fra Fyn til alle de mærl i Danmark, hvorved vi har søgt at frugtbare. Hvem skulle f. eks. tro at (jeg ser bort fra Bornholm) før kr eksportør af en stenart?

Og alligevel er det sådan, at mindst eksport var dansk — kun nord og sy

ler alene af
Der er fire
vet, og 500

kroner om
rne en fæl-
de så er be-
det. Der er
igste af alle

nyttet sig til
ende jern til
ende kloder
it pusterør i
; har set, og

på stenulds-
er oppe på
ind i en ovn
il uld! Under
tilføjet med

af snefnug,
inde, og det
en dør åbne-
nen. Men gå

Sort stork, tegning af Johannes Larsen

Foran den står smedenes gud vulkan i en blå overall, der er besat med en stjerneregn af huller, som gnisterne har brændt, og der er en sådan kosmisk larm, et så utroligt brag af sten og ild, at jeg var komplet døv i hele tre minutter, efter at jeg var sluppet ud.

Det er ikke en almindelig jordisk oplevelse, det er noget, der foregår i bunden af et krater eller ude i universet, hvor stjernerne fødes. Den færdige uld er et blødt, gråt, groft stof, der sys ind i imprægneret grønt asfaltpapir og rulles sammen som lange tæpper, parat til forsendelse, og det er 100 pct. Dansk materiale. Ulden kan hverken rådne, blødes eller brænde, og der kan ikke gå insekter i den. Et tilsyneladende goldt, ubrugeligt emne er her frugtbargjort for menneskets behov.

Stenulden bruges til isolation mod hede, kulde eller lyd, og den er tre gange så virkningsfuld som asbest.

Under normale forhold eksporteres den til Norge, Sverige, Island, Finland og randstaterne, og på den måde forvandles seks danske granitarter til brød for danske arbejdere. Er Danmark et lille land? Ja, men man kan også male et stort billede på et lille lærred, som storm Petersen siger. Det er nok værd at tage ud og opdage Danmark.

Min tanke går fra Fyn til alle de mærkelige industrier rundt om i Danmark, hvorved vi har søgt at gøre landets muligheder frugtbare. Hvem skulle f. eks. tro at det klippeøse Danmark (jeg ser bort fra Bornholm) før krigen var verdens største eksportør af en stenart?

Og alligevel er det sådan, at mindst halvdelen af verdens flint-eksport var dansk — kun nord og syd for Dieppe ligger nogle

flintlejer, der kan være med, men varen er ikke så fin. Den danske kugleflint er så fin, at den ikke kan tåle at styrtes ned i siloerne, den sliskes ned i tipkasser, der er anbragt på flåder, som så ved motorbåde bugseres ud til de skibe, der er under ladning, og som før krigen førte flinten videre til Buenos Aires og Yokohama, San Francisco og England, en årlig eksport på 27,000 ton.

Ind mod land ligger små lunde, men nede på stranden er ikke andet end mågeskrig, stridt græs og sten, lag på lag af runde sten, der triller under ens fodder.

Stevns skyder sin lange, blå klint ud i det sommerblå hav. Nogle træskure dukker op med stiger og udbygninger, i strandkanten rejser sig hele bjerge af ophobede sten, og en forfærdelig lyd når øret, sten, der rasler og skramler mod metal, tænders gnidsel i helvede — i strandkanten står en gravemaskine og æder sig i en lang, lige rende gennem flinten.

Det er her, det foregår! tropehavet stod over Danmark, kridtdyrs mikroskopiske milliarder sank til bunds og dannede den underbund, hvorpå Danmark hviler, vældige naturkatastrofer skød havbunden op, orkaner og strøm aflejrede flinten, der lå som årer i kridtet, og skyllede den sammen i vigene, hvor nu gravemaskinen, der når fire meter ned under grundvandet, hapser den op med sit grådige gab. Men hvad vil man dog med alle de sten?

Ja, sortflinten bruges i den kemiske industri og kugleflinten i pulveriserings maskiner. Der er nok nogle cementfabrikker, der er gået over til at bruge stålkugler, men mange af dem er vendt tilbage til flinten der er bedre.

Ovre ved Viborg ligger Mønsted kanal, der også har grubedrænger sig en skrænt med en port, der fører til en underjordisk katedral. Vand riskestore gange, og en rå kasemat elektriske pærer kaster et rødt lys over kmurene, hvori flintknolde sidder fast. Et sted passerer man en rørtue — jord, som om bunden var gået ud men føreren forsikrer, at der er ingenting i heden kommer kaffen glidende så jævligt imod den.

Der er hugget ti kilometer gange i kanalen, og minen strækker sig over 1015 tønder, hvilket tager af de første 23000 år. Fabrikken producerer gasovn, hvor kalkstenen vedvandles til brændt kalk, og der produceres 12,000 tons årlig. Men fabrikken har brugt kalk i landet; Gottorp Slot og Ribe domkirke er bygget med Mønskærflække mellem Skagen og Frederikshavn. Fiskeeeksportør Clausen, der gangen skulle bores efter vand.

Engang jeg besøgte ham — det var datteren komme med en stegepande, lille, rustent jernrør, der stak op af frokostæg ved ilden fra jorden.

Ovre ved Viborg ligger Mønsted kalkværk, for at det ikke skal være løgn, at vi også har grubedrift. I en vældig udgravnning rejser sig en skrænt med en port, der fører ind til minegange-nes underjordiske katedral. Vand risler i grøfterne langs de kir-kestore gange, og en rå kasematluft fylder lungerne, små, elektriske pærer kaster et rødligt skær over de fugtig grå kal-kmure, hvori flintknolde sidder fast som forstenede jætter.

Et sted passerer man en rørtue — en dynge brun, nedstyrtet jord, som om bunden var gået ud af en gigantisk kaffepose, men føreren forsikrer, at der er ingen fare på færde, i virkelig-heden kommer kaffen glidende så jævnt, at man altid kan vare sig imod den.

Der er hugget ti kilometer gange over hinanden ind i kalken, og minen strækker sig over 1015 tønder land — der er nok at tage af de første 23000 år. Fabrikens stolthed er den højmo-derne gasovn, hvor kalkstenen ved 1000 grader celsius for-vandles til brændt kalk, og der produceres under normale for-hold 12,000 tons årlig. Men fabrikken har også historiske tra-ditioner, her har kalksten været brudt og brændt, så længe man har brugt kalk i landet; Gottorp Slot, herregården Spøttrup, Ribe domkirke er bygget med Mønstedkalk. Strandby er en fi-skerflække mellem Skagen og Frederikshavn, og her bor den kendte fiskeeksportør Clausen, der fandt gas i sin have, en-gang der skulle bores efter vand.

Engang jeg besøgte ham — det var i 1938 — så jeg hans lille datter komme med en stegepande, rive en tændstik af over et lille, rustent jernrør, der stak op af græsset, og spejle sig et frokostæg ved ilden fra jorden.

— Mærkelige Danmark! Man har set fotografier fra udlandets oliedistrikter med boretårne som skyskrabere eller Eiffeltårne i Clausens lille strandhave stak nogle jernrør kummerligt op som noget forglemt skrammel.

Men hans kone havde det eneste køkken i Danmark med blusende gasapparat uden måler på væggen, og jordgassen har sparet familien for 500 kr. I husholdningen gennem ti år. — Der er gas nok til at forsyne hele Vendsyssel, mente Clausen. Nu er gassen boblet op af havet herudenfor i hundreder og hundreder af år på tusinder og tusinder af steder.

Og den er ren og fin og har 100 % mere varmeevne end den almindeligt brugte gas.

Der skal ingen rensning til, vi kan øse den lige op af kilden. Gas stammer jo fra forrådnede dyre og planterester, og tænk dem, hvad der synker til bunds af fiskestimer. Kreaturerne samler sig i tordenvejr, store dyrehorder kan være løbet sammen under fortidens naturkatastrofer og er blevet malet ned i jorden. Beholderen er dernede, leret indkapsler gassen, og måske er det hele Danmarks undergrund, vi arbejder med!

Jeg har ikke fulgt udviklingen i strandby på nærmere hold, men efter hvad jeg erfarer, strækker borefeltet sig nu fra Frederikshavn 10 km i nord og 10 km i vest med op mod hundrede borer.

En række industrielle anlæg, blandt andet værftet, jernstøberiet og elektricitetsværket, kører udelukkende ved naturgas, samtidig med at man opvarmer de kommunale institutioner og kirken med gas fra borerne.

I november 1941 fordelte rutebilstas-
svarende til 2600 liter benzin i døgne
til dagsprisen på benzin, men man k-
når blot man har køretilladelse!

I Frederikshavn behøver man end ikke
vognene, men kører direkte hen til
de fastmonterede flasker. Moleret på
i 1904 skrev geologen N. V. Ussing, at
misk betydning — i årene før krigen
værk en eksportvirksomhed, der stra-
fra Tientsin, Shanghaj, Yokohama til
Tampico, ja til steder, hvis plads på
Taiwan, Kyushin, Takao, Fusan, Am-
Durbancongella, Caracas og Aruba.
Den lille afsides urtidsø i Limjorden v-
ne verdensvirksomhed. I Englands, Ty-
re kraftcentraler finder man stejl-rø-
molerisolationer, Kinas elektricitetsv-
cementfabrikker, sydafrikanske mine-
er i syd og Mellemamerika, koks og g-
stålsværker i hele Europa, Thyringske
norske kvælstoffabrikker og Sveriges
tomobilfabrikker og Congos kobber-
ske moler!

Det er værd at mærke sig, at et stof
ske moler ikke er fundet noget andet
der af små hulrum, som findes i kise-
ske og ubrændte moler fyldte med va-

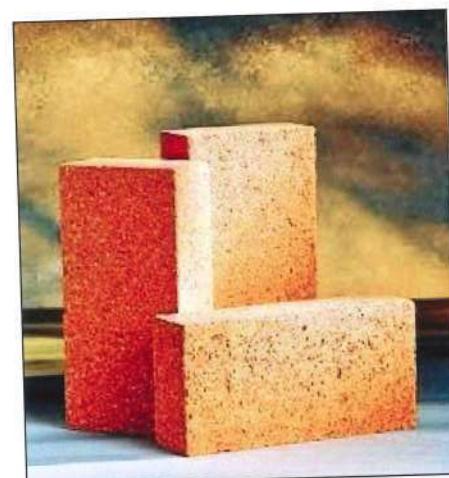
dets
ne i
op
plus-
har
er. —
usen.
er og
den al-
en. Gas
dem,
samler
nen un-
jorden.
nåske er
hold,
fra Fre-
undrede
nstøberi-
naturgas,
tioner og

I november 1941 fordelte rutebilstationen i Ålborg naturgas svarende til 2600 liter benzin i døgnet. Prisen på gassen svarer til dagsprisen på benzin, men man kører ubegrænset på den, når blot man har køretilladelse!

I Frederikshavn behøver man end ikke at udskifte flaskerne på vognene, men kører direkte hen til tankstationen og får fyldt de fastmonterede flasker. Moleret på mols! Endnu så sent som i 1904 skrev geologen N. V. Ussing, at moleret var uden økonomisk betydning — i årene før krigen drev Skarrehage mоловърк en eksportvirksomhed, der strakte sig over hele kloden fra Tientsin, Shanghaj, Yokohama til Batavia, Victoria Falls og Tampico, ja til steder, hvis plads på kortet næppe mange aner: Taiwan, Kyushin, Takao, Fusan, Amanagowna, Kualalumpur, Durbancongella, Caracas og Aruba.

Den lille afsides urtidsø i Limjorden var centrum for en moderne verdensvirksomhed. I Englands, Tysklands og Ruslands store kraftcentraler finder man stejl-rørskedler med de danske molerisolationer, Kinas elektricitetsværker, Japans og Indiens cementfabrikker, sydafrikanske mineselskaber, olieraaffinaderier i syd og Mellemamerika, koks og gasværker jorden over og stålværker i hele Europa, Thyringske og belgiske glasværker, norske kvælstofffabrikker og Sveriges stålværker, italienske automobilfabrikker og Congos kobberminer møder du det danske moler!

Det er værd at mærke sig, at et stof nøje svarende til det danske moler ikke er fundet noget andet sted i verden. De milliarder af små hulrum, som findes i kiselaflejringerne, er i det friske og ubrændte moler fyldte med vand, der skal fjernes og er-

Moler-sten der anvendes til foring af ovne.

stattes med luft i tørrelader og ovne. Det færdige produkt er så let, at stenen kan svømme på vand!

Til isolationsmateriale i koksværker og højovne, til lydisolation i radiofoni bygninger, til loftskonstruktioner i stalde, der holder fugten ude og sikrer mod brandfare — overalt træffer du moleret.

Eller tænk på det arbejde, der er gjort med at tæmme Vildmosen, hvor enorme Lanz-fræsere med roterende knivtromler pulveriserer lyngtørv og pors med deres 160 krumknive og forvandler mosen til kvægfolde, hvor 4000 røde og sortbrogede køer, der ser ud som de var nytjærede, finder deres ophold om sommeren og 2000 om vinteren.

Man slår jo tuberkuløse køer ned og destruerer dem, og det kniber for de små landmænd at isolere de sunde dyr fra de syge. Derfor er det ordnet sådan, at landmanden for en billig penge kan sende de dyr, der er frie for tuberkulose og kalvekastning, over til vildmosen, hvor de går i halvandet år og kommer velpassed og højdrægtige hjem, parat til at kælve.

Glasværket i Odense fik mig til at erindre andre mærkelige industrier. Det er godt og opmunrende at tænke på, at der arbejdes så dygtigt og med så levende sans for at udnytte alle muligheder. Og med en fornyet følelse af Fyn som et led i det større hele fortsætter jeg min rejse sydpå.

"- Du ser så dejligt klart på
egentlig er en kilde. Derfo
spejler tingene så rent og
lunefulde sving som en kil
Fotomontage med Den he

produkt er

disolation
, der hol-
ræffer du

e Vildmo-
nivtromler
ve og for-
tbrogede
phold om

m, og det
dyr fra de
r en billig
og kalve-
r og kom-
ve.

rkelige in-
at der ar-
nytte alle
t led i det

"- Du ser så dejligt klart på alle ting, sagde jeg, og det er fordi du
egentlig er en kilde. Derfor er din tanke kølig og lægende, du
spejler tingene så rent og smukt, og dit sind svinger i mange
lunefulde sving som en kildes løb."

Fotomontage med Den hellige Helene og Regisse-kilden på Fyn.

SYDPÅ

MØDET MED DEN HELLIGE HELENE

Helene lå på stranden i en henrivende marineblå, todelt badedragt.

— Det vrimler med helligkilder her på Fyn, sagde hun og strakte de lange, stærke ben med de fine fødder ud i sandet. I en kilde i Krarup har man fundet lerskår, der stammer fra den romerske jernalder. Og det vrimler med kildekapeller, hvor de syge kunne gå ind og takke gud og kirkens helgen eller helgeninde. Jeg har også mit kapel inde i Assens. Jeg har helbredt mange, kan du bare tro.

— Jamen, Helene, er det egentlig passende, at du som en højhellig dame ligger her og slanger dig i todelt badedragt? Hvad tror du, paven ville synes om det? Du må huske på, du stammer fra den katolske tid.

— Å hvad — paven er langt borte, og i grunden stammer jeg fra meget længere tilbage. Forleden kom der en lærer med en hel flok børn ned til kilden og forklarede de stakkels unger, der for resten var vældig søde, en hel masse om middelalderlig overtro og de skikke, der knyttede sig til besøg ved kilden. Kildegæsterne skulle helst sove på jorden ved kilden for at få stedets hellighed ind i kroppen.

Man skulle også drikke tre mundfulde vand og gå tre gange rundt om kilden, eller man skulle springe tre gange over vandet eller bøje sig tre gange over kilden. Det fandt denne lærer-snude alt sammen fuldkommen latterligt.

Det faldt ham slet ikke ind, at også ter tre som et helligt tal og tilbeder syntes, det var naragtigt at tro på, glemte han helt, at sikkert både ha lyttede til hans dumheder, uden daabsvandets magt til at helbrede fo Jeg finder det hårrejsende idiotisk, sig at stå og snakke op om, at den ret over dette stykke middelalderlig ker lige til issen i middelalderlig ov den, at sådan en fyr er en torsk?

— Jo, han er måske nok ikke videre alligevel ikke indrømme, at dit kos geninde! Å, du er lige så dum som med foragt. Og specielt at du, der i hvordan kvinder skal være klædt p mærkninger, det anser jeg for et he Du synes vel, jeg skulle være i e dragt? Nej, jeg klæder mig efter n gjort. Jeg var sandelig også højmo Denne her lærer jeg fortalte dig o foredrag for børnene om, hvor ske var, og hvordan de vidnede om b — Jamen gør de da egentlig ikke d — Å du milde! Her på Fyn gik pige og bul — bul det er sådant et ærm tet på disse »buller«, ved du, hvor c — Nej.

Det faldt ham slet ikke ind, at også de lutherske kristne betragter tre som et helligt tal og tilbeder en treenig gud. Og når han syntes, det var naragtigt at tro på, at en kilde kan helbrede, så glemte han helt, at sikkert både han selv og alle de børn, der lyttede til hans dumheder, uden al tvivl er døbte og tror på dåbsvandets magt til at helbrede for arvesynden.

Jeg finder det hårrejsende idiotisk, at sådan en mand tillader sig at stå og snakke op om, at den stigende oplysning har sejret over dette stykke middelalderlig overtro, når han selv stikker lige til issen i middelalderlig overtro. Synes du ikke i grunden, at sådan en fyr er en torsk?

— Jo, han er måske nok ikke videre snedig. Men derfor kan jeg alligevel ikke indrømme, at dit kostume passer sig for en helgeninde! Å, du er lige så dum som skolelæreren, sagde Helene med foragt. Og specielt at du, der ikke har spor af forstand på, hvordan kvinder skal være klædt på, vover at komme med bemærkninger, det anser jeg for et højdepunkt!

Du synes vel, jeg skulle være i en eller anden middelalderdragt? Nej, jeg klæder mig efter min tid, og det har jeg altid gjort. Jeg var sandelig også højmoderne i min katolske tid. . . Denne her lærer jeg fortalte dig om, han holdt også et helt foredrag for børnene om, hvor skønne de gamle folkedragter var, og hvordan de vidnede om bondens ufordærvede smag.

— Jamen gør de da egentlig ikke det? Spurgte jeg.

— Å du milde! Her på Fyn gik pigerne gerne i hvergarns skørt og bul — bul det er sådant et ærmeløst, nedringet liv. Og snittet på disse »buller«, ved du, hvor det stammer fra?

— Nej.

— Fra Paris! I 1785 var der en skuespillerinde, der gjorde mægtig lykke som Susanne i »Figaros bryllup«, og den dragt hun optrådte i blev datidens højeste mode. Til dragten hørte et langt spidst liv med en rynket strimmel tøj om den nederste kant.

Altså begyndte naturligvis først alle de mere smarte damer i paris at gå med spidst liv og rynkestrimmel og så damerne i København og til sidst også de fynske piger i Kværndrup og Gudme, i Diernisse og Brudager. Det er da så rimeligt.

De ville jo også gerne være smarte. Så bliver der jo ikke så meget tilbage af den folkelige sundhed og simpelhed i klædedragt.

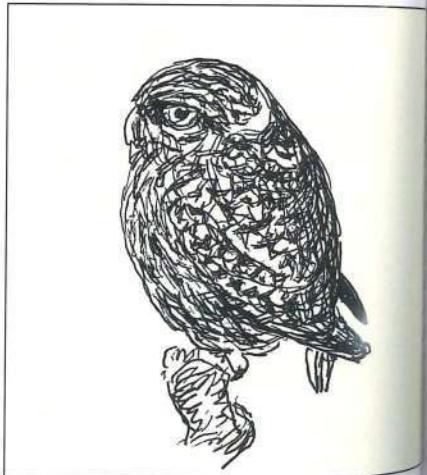
— Der bliver ikke spor tilbage — uden naturligvis det, at når de engelske gentlemen gik med hvide silkestrømper, så kunne jo en bondeude fra Horne ikke svinge sig højere op end til at gå med hvide, strikkede uldstrømper. Men en Hornebo i 1700-tallet var virkelig et fornuftigt menneske, der prøvede at følge med i sin tids moder, så godt han kunne, og ikke ønskede at gå rundt og ligne et fugleskræmsel.

Naturligvis, udviklingen i moderne går lidt langsommereude på landet i de mere afsides og øde egne. Men kan du ikke se det fuldkommen fornuftstridige i at ville klæde en moderne bonde ud i en dragt, der var morderlig smart på hans oldefars tid, og sætte ham til at lege bindestue og fortælle sagn om lindorme og kirkelam og valravne og andre overnaturlige væsner, der for længst har tabt al mening for ham?

Du kan tro, jeg kender moderne og folkedragterne!

— Helene tændte sig en ny cigaret v...
Jeg har jo set koner og piger og kar...
efter år. Efter den vældige lykke, de...
gjorde, kom der en ny modebølge f...
lerne ikke være lange og spidse, men...
Også den mode tog de fynske piger o...
ne.

Bullerne blev korte, men pudsigt no...
relsket sig i den parisiske rynkestrin...
over i den nye dragt. Sommetider lav...
på siderne og en masse tætte læg på...
Det var en virkelig original forening a...
fransk, og her viste vores fynske piger...
kunstnerisk evne. Dragten var aldele...
— jeg har selv gået i den, dengang de...
Helene drejede sig om for også at n...
gen : — Den skolelærer kan gøre m...
hver gang jeg kommer til at tænke på...
Der er noget i de gamle dragter, der...
de ejer det livfulde og glade, som vi f...
festdragter. Og du skulle have hørt c...
ne lægge i ordene: nutidens »festdragter«.
Folkedragterne er et ædelt kulturminder...
der i mange måder var trang og me...
havde en fordel: Den kendte hverke...
kedsommelige. Og det kom af, at ma...
hørighed med sit arbejde og sine omg...
værelser.

Ugle, tegning af Johannes Larsen.

gjorde mæg-
n dragt hun
ten hørte et
en nederste

arte damer i
å damerne i
ærndrup og
gt.
o ikke så me-
ed i klæded-

s det, at når
er, så kunne
op end til at
nebo i 1700-
ede at følge
nskede at gå

mmere ude
n du ikke se
en moderne
ans oldefars
sagn om lin-
turlige væs-

Ugle, tegning af Johannes Larsen.

— Helene tændte sig en ny cigaret ved stumpen af den gamle. Jeg har jo set koner og piger og karle komme her til kilden år efter år. Efter den vældige lykke, den franske Susanne-mode gjorde, kom der en ny modebølge fra England: Nu skulle bulerne ikke være lange og spidse, men korte!

Også den mode tog de fynske piger op, så hurtigt de bare kunne.

Bullerne blev korte, men pudsigt nok havde de i den grad forelsket sig i den parisiske rynkestrimmel, at de tog den med over i den nye dragt. Sommetider lavede de også spredte læg på siderne og en masse tætte læg på ryggen.

Det var en virkelig original forening af noget engelsk og noget fransk, og her viste vore fynske piger, at de ejede selvstændig kunstnerisk evne. Dragten var aldeles nydelig, forsikrer jeg dig — jeg har selv gået i den, dengang det var det sidste skrig.

Helene drejede sig om for også at nyde godt af solen på ryggen : — Den skolelærer kan gøre mig fuldkommen rastende, hver gang jeg kommer til at tænke på ham.

Der er noget i de gamle dragter, der varmer sindet, sagde han, de ejer det livfulde og glade, som vi forgæves søger i nutidens festdragter. Og du skulle have hørt den hån og ironi, han kunne lægge i ordene: nutidens »festdragter«.

Folkedragterne er et ædelt kulturminde, et solglint fra en tid, der i mange måder var trang og mørk, men som i hvert fald havde een fordel: Den kendte hverken det smagløse eller det kedsommelige. Og det kom af, at man levede sit liv i nøje sammenhørighed med sit arbejde og sine omgivelser.

Altså, man levede sit liv i nøje overensstemmelse med sit arbejde, ved at karlene efterlignede de engelske gentlemens silkestrømper og pigerne en parisisk skuespillerinde!

Jeg kunne ikke længere holde mig på måtten, men rejste mig op i havstokken, hvor jeg lå, og løb hen imod læreren. Men han skyndte sig at søge flugten med alle børnene. Jeg råbte godt nok til ham:

— Vent dog et øjeblik, for pokker, jeg er den hellige Helene, der er noget, jeg gerne vil forklare dem!

Fjolset lod sig ikke standse. Og nu går de elendige og vankundige unger og tror, at de er folkelige og nationale og sunde og sande, når de giver sig til at maje sig ud som maskerade figurer efter gamle engelske og franske modejournaler fra for 200 år siden.

Det er dog en væmmelig idé at lave det levende liv om til et genfærd af det døde. Du kan være vis på, at de, der nu er ivrigst for at genindføre folkedragter og gamle skikke, er akkurat de samme, der var fulde af forargelse, den gang de første parisiske livstykker og engelske herrestrømper optrådte herude på bondelandet! Det er dem, der ville lynche manden med paraplyen.

— Manden med paraplyen? — Ja, paraplyens opfinder, en højst respektabel gentleman, der for første gang vovede at promenere med opslået paraply i Londons gader.

Han havde alle tåber og gadedrenge hujende efter sig, og måtte redde sig ind i en port for ikke at blive lemlestet eller sønderrevet.

Senere blev paraplyen jo selve grad, at man undertiden ikke vidste gik med paraply, eller paraplyen. Kan du ikke levende se for dig, Chamberlain fra sig ude i garderobementet?

Det er paraplyens historie. — Du sagde jeg, og det er fordi du egen tanke kølig og lægende, du spejle og dit sind svinger i mange lunefuller. Det er læskende at inddrikke synet at se ind i dine grå øjne, der tager f. De gamle havde ret, når de søgte din rislende latter, og din kvindeligheds moderskød. Jeg elsker dig.

— Nu vil jeg i vandet, sagde Helene

Havbilledet af Johannes Larsen

ned sit ar-
demens sil-

rejste mig
eren. Men
Jeg råbte

ge Helene,

og vankun-
g sunde og
ade figurer
for 200 år

v om til et
der nu er
e, er akku-
g de første
ådte heru-
nden med

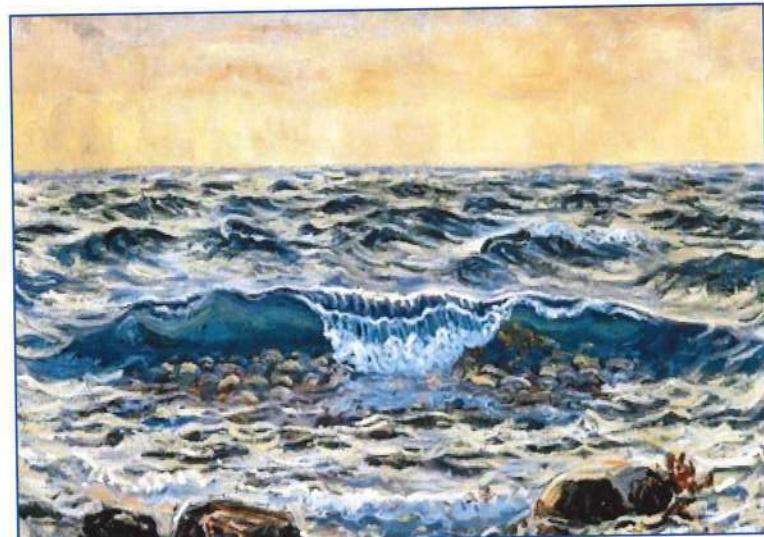
ofinder, en
vovede at

ig, og måt-
t eller sön-

Senere blev paraplyen jo selve gentlemanens symbol i den grad, at man undertiden ikke vidste, om det var Chamberlain, der gik med paraply, eller paraplyen, der gik med Chamberlain. Kan du ikke levende se for dig, hvordan paraplyen stillede Chamberlain fra sig ude i garderoben, når den skulle ind i parlamentet?

Det er paraplyens historie. — Du ser så dejligt klart på alle ting, sagde jeg, og det er fordi du egentlig er en kilde. Derfor er din tanke kølig og lægende, du spejler tingene så rent og smukt, og dit sind svinger i mange lunefulde sving som en kildes løb. Det er læskende at inddrikke synet af din rene, faste pande og at se ind i dine grå øjne, der tager farve af dagen og natten. De gamle havde ret, når de søgte til dig, for der er lægedom i din rislende latter, og din kvindelighed vælder op af selve jordens moderskød. Jeg elsker dig.

— Nu vil jeg i vandet, sagde Helene.

Havbillede af Johannes Larsen.

EN FYNSK FOLKEDIGTER

Det er med en enkelt undtagelse ikke Lars Clausens rigsdanske digte, der vil bevare hans navn, men i de digte, han skrev i vestfynsk mundart, lever sproget og det fynske sind med en tone, enhver fynbo vil genkende, og i hans ganske uanselige skæbne åbenbarer der sig egenskaber, man gerne ville betragte som ægte fynske.

Han blev født i 1841 som søn af en væver i Søsøby en miles vej fra Assens. han kom selv i lære hos en damaskes væver i Hårby — allerede navnet damaskes væver viser, at det drejer sig om et håndværk, der var drevet op i specialiteter og havde nået en ikke ringe finhed.

Jeg skulle næsten tro, at Lars Clausen selv som væver har følt sig som et stykke af en kunstner, i alt fald er det som om man har et brev fra en kunstner for sig, når han skriver til en ven:
»I dag har jeg vævet det første stykke af en »Jesus i Gethsemane« — intet er så godt, at det jo kunne være bedre, dog synes jeg, at det er rigtig godt og endog bedre end »Syndefaldet«, men det er en smagssag. «

Han kom med i 64 og døjede soldatens almindelige kår; i halvtredje uge kom han ikke af tøjet, og han har været en god og modig soldat, der opnåede at blive rost for fronten og nævnt i avisens — der var endogså tale om, at han skulle have tildelt dannebrogskorset.

Han fik i stedet en pengebelønning, men skriver til en ven og krigskammerat, Anders Andersen fra Revninge ved Kerteminde: »Det var en god skilling, men om jeg havde fået valget mel-

lem 500 daler og dannebrogskors sidste. «

Lars Clausen satte bo som væver her i væverboligen lige udenfor inden år. I 1871 giftede han sig med veren i Sdr. Åby. Forretningen gik svende, han var åbenbart en lykke gevægtigt, poetisk bevæget sind, Han fik fire børn og taler rørende fra hans værksted udgik jævne og vadmel, men også linned og benskjolde og så de vævninger, der var fine som pennetegninger og bænges op på væggen som malerier. »Det var en god sæk,« sagde han, gen havde skrevet sit digt om »Di meget af Lars Clausens milde, men dan bemærkning.

Så var hans lykketid forbi. Han fik forgæves helbredelse ved at under københavnsk hospital. Fra hans nogle breve, der viser, hvordan han mærkværdigheder grundigt igennem tælling om, hvordan han — den friske københavnerpige, der er gået til melsessted og bag efter opsøger hende om, at hun ikke behøver at a

rigsdanske
skrev i ve-
nd med en
e uanselige
ville betrag-

en mils vej
ever i Hårby
ejer sig om
havde nået

ver har følt
m om man
en ven:
Gethsema-
, dog synes
ndefaldet»,

kår; i halv-
en god og
og nævnt i
have tildelt

en ven og
Kertemin-
valget mel-

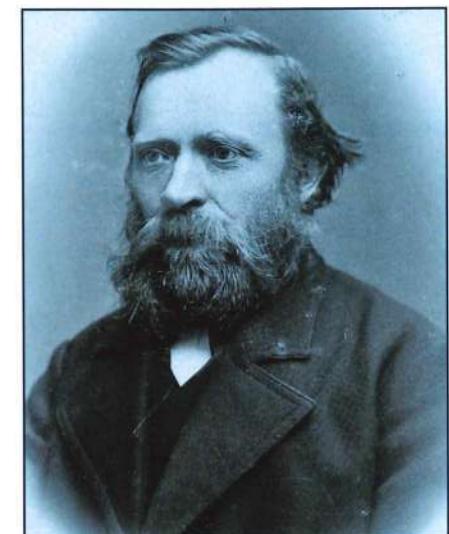
lem 500 daler og dannebrogskorset, jeg havde dog taget det sidste. «

Lars Clausen satte bo som væver på Wedellsborg og boede her i væverboligen lige udenfor indkørslen til parken i over sytten år. I 1871 giftede han sig med Trine Hansen, datter af væveren i Sdr. Åby. Forretningen gik så godt, at han kunne holde svende, han var åbenbart en lykkelig mand, vellidt og af et lige vægtigt, poetisk bevæget sind, fremragende i sit fag.

Han fik fire børn og taler rørende om »Sin lille, elskede kone«, fra hans værksted udgik jævne og sjældne ting, sækkelærred og vadmel, men også linned og duge med indvævede våbenskjolde og så de vævninger, der tales om i brevene, og som var fine som pennetegninger og beregnet til at indrammes og hænges op på væggen som malerier.

»Det var en god sæk,« sagde han, da han under sækkevævningen havde skrevet sit digt om »Di vow tier« (de dårlige tider). meget af Lars Clausens milde, men seje humor ligger i en sådan bemærkning.

Så var hans lykke tid forbi. Han fik hudkræft i brystet og søgte forgæves helbredelse ved at underkaste sig en operation på et københavnsk hospital. Fra hans besøg i hovedstaden har man nogle breve, der viser, hvordan han bruger tiden til at se byens mærkværdigheder grundigt igennem, og der er en lille fortælling om, hvordan han — den fremmede — hjælper en lille københavnerpige, der er gået vild, hen til hendes bestemmersessted og bag efter opsøger moderen for at underrette hende om, at hun ikke behøver at ængstes for barnet.

Væver og digter Lars Clausen

Man kan ikke undgå at føle sig overbevist om det indtagende i hans karakter. Med sygdommen fulgte fattigdom. Det var jo ikke store sager, han fik for sit arbejde — dugen med det danske våben tog det ham tre måneder at væve, og i betaling for arbejde og materiale fik han 12 rigsdaler.

Det er den bitre følelse af modsætningen mellem rigdom og fattigdom, der kommer til udtryk i hans bedste rigsmålsdigts: »Døden gør alle lige«. Vi ved jo, om ikke andre steder fra, så fra Sybergs billede » Sygebesøg «, der er inspireret af hans moders død på Fåborg fattighus, og fra Jens Birkholms malerier, hvor knugende fattigdommen kunne forme sig på landet i en tid, hvor fattighuset stod som en skræmmende trusel for alle småkårsfolk, der ramtes af alderdom, sygdom eller tab af forsørger.

Digtet er skrevet ved grev Carl Wedells død 1882 og kom frem i middelfart avis. Godsforvalteren justitsråd Ewertz brugte knubbede og truende ord overfor Clausen i anledning af digtet, og det er nok muligt, at folk havde ret, når de mente, at det kostede ham herskabets bevågenhed.

Det må dog siges, at den Wedellske familie ikke tog nogen hævn over væveren — han fik på gode vilkår et andet af grevskabets huse i Emtekær by, og måske skyldes hans flytning blot, at væverhuset ved parken alligevel skulle rives ned.

Et par vers sammentrænger digtets mening og stemning:

*Greven er syg! På den høje borg
er angst og sorg.*

*Hundrede bud til vogns og til hest
farer af sted mod øst og mod vest
at hente råd mod den frygtede gæst:
Døden, hvem man jo vil sige
til slutning gør alle lige.*

*Intet blev sparet, men tiden randt,
og kræfterne svandt.*

*Han, som kun ønskede for at få
alt, hvad hans øje hvilede på,
så arm og ussel som nogen lå!
Er det ej sandt, når vi sige,
at døden gør alle lige?*

*Til samme tid en kvinde der lå
i en ussel vrå.*

*Hende var livet fra tidligst vår
en kamp mod trange, fattige kår,
alt hendes håb for fremtiden står
til gud, at hun snart må stige
derop, hvor alle er lige.*

Greven er syg! På den høje borg
er angst og sorg.
Hundrede bud til vogns og til hest
farer af sted mod øst og mod vest
at hente råd mod den frygtede gæst:
Døden, hvem man jo vil sige
til slutning gør alle lige.

Intet blev sparet, men tiden randt,
og kræfterne svandt.
Han, som kun ønskede for at få
alt, hvad hans øje hvilede på,
så arm og ussel som nogen lå!
Er det ej sandt, når vi sige,
at døden gør alle lige?

Til samme tid en kvinde der lå
i en ussel vrå.
Hende var livet fra tidligst vår
en kamp mod trange, fattige kår,
alt hendes håb for fremtiden står
til gud, at hun snart må stige
derop, hvor alle er lige.

*Men i sin armod en skat hun vandt,
som til livet bandt:*

*En flok af sultne, forgrædte små
i kreds om hendes dødsleje stå.
Hvordan, o gud! Skal det disse gå!
Hvor hjerteløst dog at sige,
at døden gør alle lige.*

I sine dialektdigte fortæller Lars Clausen med liv og lune små optrin af dagliglivet og karakteriserer især med held de personer, han ynder at lægge digtet i munden på, en sladrekælling, en gammel mand, der ryster på hovedet af ungdommens uforstand og tilbagegang siden hans egen ungdom. som et eksempel skal der citeres nogle vers af digtet »I stabeser« (en stabes), for at også Lars Clausens rigtige tungemål og tonefald skal komme til at lyde.

Gustav Fröding ville godt have kunnet give et sådant digt sit bifald. Det fortæller om Mads Smed, der i sin ungdom var den lystigste og kækkeste blandt karlene, men så korn der en tøs til byen, der havde lært at sy et sted ude i verden:

*Sån en halvfin sjatte,
når fasun hun satte
på de gamle hatte,
blew de lissom ny.*

Mads kommer med i krigen, og pige svigter ham. Nu går han rundt og tuller og bøder tejne og klinker kar og sælger muse-

fælder. Han er faldet til flasken og han ikke er rigtig i hovedet. Men dig

*Ha er, va vi kaller
nem å trække mæ,
ha hår døw vist aller
gjor i kat fåtræ.*

*Men vil nøwre blæ'n se
i hans værk, kå hæn' se,
ha gik hen å bræn' se
å kom skjít astæ.*

*Hojr kun på hans vise
hur ha kommer frem,
gi ham nøw å spise
å en lille dram.*

*Der er dem, der trejr ham
og vel hejt senejr' ham,
lissesnårt de sejr ham,
men de skul ha skam.*

*I som er så døjde,
i skul høwse påuw:
I hår stein å løjde,
som i må gå fraw.
Næ, snak mildt op te ham,
hanjl en bidde mæ ham
å vær venle ve ham —*

fælder. Han er faldet til flasken og »I Langoli«, og man siger at han ikke er rigtig i hovedet. Men digteren taler hans sag:

Ha er, va vi kaller
nem å trække mæ,
ha hår døw vist aller
gjor i kat fåtræ.
Men vil nøwre blæ'n se
i hans værk, kå hæn' se,
ha gik hen å bræn' se
å kom skjut astæ.

Hojr kun på hans vise
hur ha kommer frem,
gi ham nøw å spise
å en lille dram.
Der er dem, der trejr ham
og vel hejlt senejr' ham,
lissesnårt de sejr ham,
men de skul ha skam.

I som er så døjde,
i skul høwse påuw:
I hår stein å løjde,
som i må gå fraw.
Næ, snak mildt op te ham,
hanjl en bidde mæ ham
å vær venle ve ham —

de kå mads fåstow.

Ikke sandt, her har vi vers, der er så fulde af ægte følelse, så sikre i formen, og som tegner et så levende folkelivsbillede, at de meget vel kunne have opnået berømmelse, hvis de var indgået i en stor digters produktion.

Jeg nævnte, at jeg mener, Fröding ville have gouteret digtet. jeg tror, det samme gælder en maler som ring. Han havde selv i sine malerier en lignende evne, som den langt uanseligere Lars Clausen viser i dette digt, til at sætte armodige figurer ind i den virkelighed, hvori de hører hjemme, og skildre dem på en sådan måde, at vores hjerte åbner sig for dem.

Lars Clausen døde i Emtekær 52 år gammel. I digtet »Til min væv« har vi hans afskedsord:

*Farvel, min gamle væv, farvel!
Nu kommer afskedsstunden.
Vi var som legeme og sjæl
så inderlig forbunden,
og det gør ondt at skilles brat,
men her er ingen vilkår sat.*

Krager ved vintertid, Johannes Larsen 1925.

VÆRDIERNES OMVURDERING

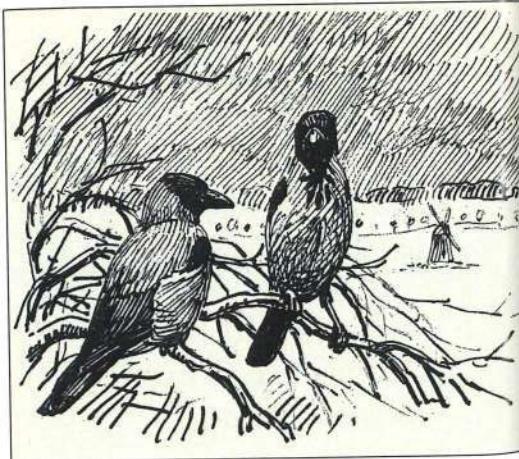
Det bliver vanskeligere og vanskeligt at aviserne skriver om, at bøgerne vil blive, der i forvejen er vant til at ske. Formodentlig sige, at vi helt forsvinder, selv tyndere og det både i den stand. Der bliver ikke længere plads før, og søndagstillæggene kan ikke lide og digte.

Resultatet er at den litterære værdi med at alle andre varer, lige med udstiger og stiger på den uhyggelige produkter ikke er til at veje op med. Digheder var det, jeg modtog et brev over på Assens egnen, og han havde Fyn.

Han fortalte nu, at han havde en søn, der havde han heller ikke noget imod, virkelig duede. Gårdmanden havde som kritiker og havde hørt mig, han ikke tog i betenkning at lægge hånd, og drengen var gået med til højesteret.

Hvis jeg ikke troede, han havde digtet tømme alle sine skuffer for digte og gruekedlen. Om jeg kunne tænke at kom til Assens. Gården lå der og hentet o. s. v.

følelse, så
sbilledet, at
de var ind-
eret digtet.
havde selv
uanseligt
e figurer ind
e dem på en
tet »Til min

Krager ved vintertid, Johannes
Larsen 1925.

VÆRDIERNES OMVURDERING

Det bliver vanskeligere og vanskeligere at fremskaffe papir, og aviserne skriver om, at bøgerne vil blive tyndere. For os digtere, der i forvejen er vant til at skrive tynde bøger, vil det formodentlig sige, at vi helt forsvinder. Aviserne bliver for resten selv tyndere og det både i den ene og den anden forstand. Der bliver ikke længere plads til så mange kroniker som før, og søndagstillæggene kan ikke optage så mange noveller og digte.

Resultatet er at den litterære vare synker i værdi, samtidig med at alle andre varer, lige med undtagelse af barberblade, stiger og stiger på den uhyggeligste måde, og landbrugspprodukter ikke er til at veje op med guld. Under disse omstændigheder var det, jeg modtog et brev. det var fra en gårdbmand ovre på Assens egnen, og han havde hørt, at jeg var på rejse i Fyn.

Han fortalte nu, at han havde en søn, der ville være digter, og det havde han heller ikke noget imod, hvis det, drengen lavede, virkelig duede. Gårdmanden havde respekt for min fyndighed som kritiker og havde hørt mig så smigrende omtale, at han ikke tog i betænkning at lægge sønnens skæbne i min hånd, og drengen var gået med til at betragte min dorn som højesteret.

Hvis jeg ikke troede, han havde digterkaldet, ville han straks tømme alle sine skuffer for digte og fyre op med dem under gruekedlen. Om jeg kunne tænke at kigge indenfor, når jeg kom til Assens. Gården lå der og der og jeg skulle nok blive hentet o. s. v.

Det var en stor tjeneste, jeg ville gøre ham. Deres ærbødige gårdejer Lassen Lauritzen, jordegård, Grimstrup. Og sådan kom jeg til Grimstrup.

Den unge mand hentede en dynge manuskripter og begyndte at læse. Det ene digt værre end det andet. Faderen sad i et hjørne af sofaen og lyttede omtrent som et jurymedlem i en sag, hvor den juridiske og psykiatriske sagkundskab er uenige. Der er jo det ved poesi, at den har noget suggererende, noget fascinerende, noget hypnotiserende, for ikke at sige noget rent ud svøndyssende ved sig.

Der kom et usædvanligt slemt digt, jeg vil ikke sige, hvem det mindede om. Ikke af ondskab, men rent uvilkårligt kom jeg til at udbryde: — Sikke noget hø! Der gik som et elektrisk stød gennem gårdejer Lassen Lauritzen. Han for op af sofahjørnet, ilede over gulvet hen til sønnen, omfavnede ham og sagde: — Til lykke, min søn! du hørte det. Han sagde: Hø!

Søn, du har min velsignelse. Bliv digter, og jeg håber, at du vil gøre dig selv og din gamle fader ære, og at det hø, du laver, skal overgå alt andet hø i dansk digterkunst.

I FÅBORG

I Fåborg sidst i august kom et par da var museet i Fåborg svalt at op det sørgeligt nok at gå rundt derir pillet ned og stillet op oven på hinan Det er krigen med dens brandfare, endnu kan man glæde sig over C danner så fin en ramme om den fy jeg går alene rundt på hans sindrigt dukker den lille smilende, lidt indole ske »Calle« så levende frem i min er Jeg tror han var en af verdens mær lærte ham at kende i Kerteminde, cyklen skadet hukommelsen, så c Höffding, Brandes og lignende — med ham fik derved en højst ejend tælles, at den dag, han skulle op o nævnelse til akademiprofessor, var fødselsdag. Da valle kom ind til I hvad det var han var kommet for, o takke deres majestæt. det var pæn selsdag.

Desværre kom Calle ikke med på d sen malede af Fåborg museums in af ham findes i Leo Swanes bog om udmærkede maleri af ham ejes af ku

ærbødige
Og sådan

begyndte
en sad i et
medlem i en
er uenige.
nde, noget
sige noget

, hvem det
kom jeg til
ktrisk stød
ofahjørnet,
g sagde: —

er, at du vil
ø, du laver,

I FÅBORG

I Fåborg sidst i august kom et par steghede sommerdage, og da var museet i Fåborg svalt at opholde sig i, men ellers var det sørgeligt nok at gå rundt derinde. Næsten alle billeder er pillet ned og stillet op oven på hinanden langs væggene.

Det er krigen med dens brandfare, der gør sig gældende. Men endnu kan man glæde sig over Carl Petersens bygning, der danner så fin en ramme om den fynske malerkunst. Og mens jeg går alene rundt på hans sindrigt mønstrede murstensgulve, dukker den lille smilende, lidt indolente og ikke så lidt eskimoiske »Calle« så levende frem i min erindring.

Jeg tror han var en af verdens mærkeligste professorer. Da jeg lærte ham at kende i Kerteminde, havde han ved et fald på cyklen skadet hukommelsen, så de mest gængse navne — Høffding, Brandes og lignende — slap fra ham. En samtale med ham fik derved en højst ejendommelig karakter. Det fortælles, at den dag, han skulle op og takke kongen for sin udnævnelse til akademiprofessor, var det tilfældigvis også hans fødselsdag. Da valle kom ind til kongen, havde han glemt, hvad det var han var kommet for, og sagde troskyldigt: Må jeg takke deres majestæt. det var pænt af dem at huske min fødselsdag.

Desværre kom Calle ikke med på det store billede, Peter Hansen malede af Fåborg museums indstiftelse, men et fotografi af ham findes i Leo Swanes bog om museet, og Niels Hansens udmærkede maleri af ham ejes af kunstmuseet.

Det er en fornøjelse at læse om, hvordan planen til museet opstod og gennemførtes. Det var på et møde i Odense byråd i december 1909, at overretssagfører Jens Rasmussen opfordrede Fyns Stiftsmuseums bestyrelse til ved indkøb at støtte den fynske malerskole og i egen interesse sikre sig arbejder af dem, mens de endnu kunne fås til rimelig pris. forslaget gjorde ikke lykke, og det blev ikke Stiftmuseet, men Jens Rasmussens broder Mads Rasmussen, der tog tanken op og gennemførte den på sin egen måde.

Han var født 1856 i landsbyen Stegsted en halv mils vej vest for Odense, hvor hans fader havde et lille teglværk. Under et ophold i Amerika satte Mads Rasmussen sig ind i konservesfabrikation, han vendte tilbage og oparbejdede en fabrik, der under hans ledelse blev slået sammen med Beauvais' og gjorde ham til en rig mand.

Man kan ikke andet end beundre den funkende hurtighed og den storslæde bredde, hvormed Mads Rasmussen gennemførte museumstanken, og hertil kommer den smukke måde, hvorpå han lagde hele den kunstneriske side i kunstnernes egne hænder.

Syberg fortæller, at Mads Rasmussen greb sagen an på en måde, der næsten tog vejret fra ham og de andre kunstnere: — Jeg tror ikke, siger han, at der var nogen blandt os, der den første timestid, sagen blev drøftet, tænkte sig andet ved et museum i Fåborg end en mere eller mindre tilfældig slump bil- leder samlede sammen på må og få i tidens løb...

Mads Rasmussen, stifteren af Fåborg Museum.

Men Mads Rasmussen udviklede ned i Syberg med ét, at det han ville museum, en udtømmende repræsentation. Endnu samme aften tog man fat på sens billede, og udvalget blev stadigt hurtigt blev nået, da det beløb, som indkøb, ikke alene var nået, men også. Og så var det, Mads Rasmussen sagde: — Ja, jeg ser jo nok, at de penge, vi har i de første år af alle fynske malere, går til at betale for at få museet så godt som muligt. Vi kan ordne den økonomiske side. I den følgende tid blev der så købt skellige kunstnere, først en større akvareller af Syberg, så blandt andre Christiansen, Karl Schou og Sigurdur. De blev på den frie udstilling hans marr til 5000 kroner.

Med hensyn til lokale var planen ført videre, at museet skulle anbringes i Mads Rasmussens gård, der boede en kort tid om sommeren. I 1910 mødtes Mads Rasmussen, der var virkelig gjort så hurtigt som muligt, og ved gensidig imødekommenhedens side lykkedes det at bevare samlingen.

Mads Rasmussen, stifteren af
Fåborg Museum.

Men Mads Rasmussen udviklede sin idé videre, og det slog ned i Syberg med ét, at det han ville give var et virklig Fyns museum, en udtømmende repræsentation.

Endnu samme aften tog man fat på at udvælge Johannes Larsens billeder, og udvalget blev stadig udvidet, så det tidspunkt hurtigt blev nået, da det beløb, som var fastsat til første års indkøb, ikke alene var nået, men også overskredet.

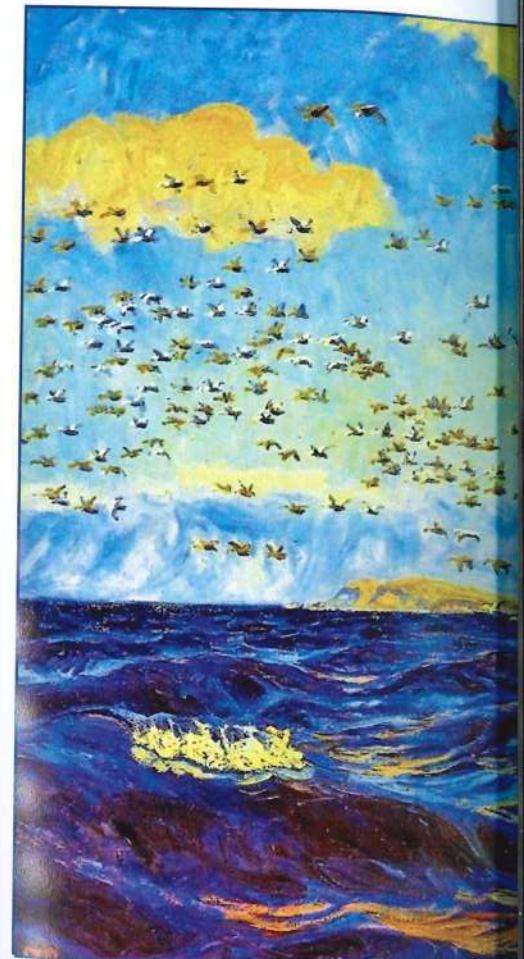
Og så var det, Mads Rasmussen sagde de mindeværdige ord:
— Ja, jeg ser jo nok, at de penge, vi skulle købe billeder for det første år af alle fynske malere, går alene til Johannes Larsen, men hvad der skal købes, det skal købes, vi må først og fremmest se at få museet så godt som muligt og bagefter, hvordan vi kan ordne den økonomiske side af sagen.

I den følgende tid blev der så købt en række billeder af de forskellige kunstnere, først en større del af Johannes Larsen og akvareller af Syberg, så blandt andet af Peter Hansen. Poul Christiansen, Karl Schou og Sigurd Swane. af Kai Nielsen købtes på den frie udstilling hans marmorstatue af en lille pige for 5000 kroner.

Med hensyn til lokale var planen først den, at arbejderne skulle anbringes i Mads Rasmussens gård i Fåborg, hvor han selv kun boede en kort tid om sommeren. I dagene omkring den 19. juni 1910 mødtes Mads Rasmussen, der selv ønskede at få sin plan virkeliggjort så hurtigt som muligt, med kunstnerne i Fåborg, og ved gengivelse imødekommenhed fra kunstnernes og stiftelserens side lykkedes det at bevare den allerede tilvejebragte samling.

Fem dage efter indviedes museet, Sct. Hans dag den 24. juni 1910. Men samlingen voksede bestandig, det blev nødvendigt at skaffe den en selvstændig bygning, og her viste det sig, hvor ypperligt samarbejdet mellem stifter og kunstnere var. Mads Rasmussen havde ønsket arkitekt H. P. Jacobsen, som han kendte, men Peter Hansen og Kai Nielsen kendte Carl Petersen og var klar over, at han var manden.

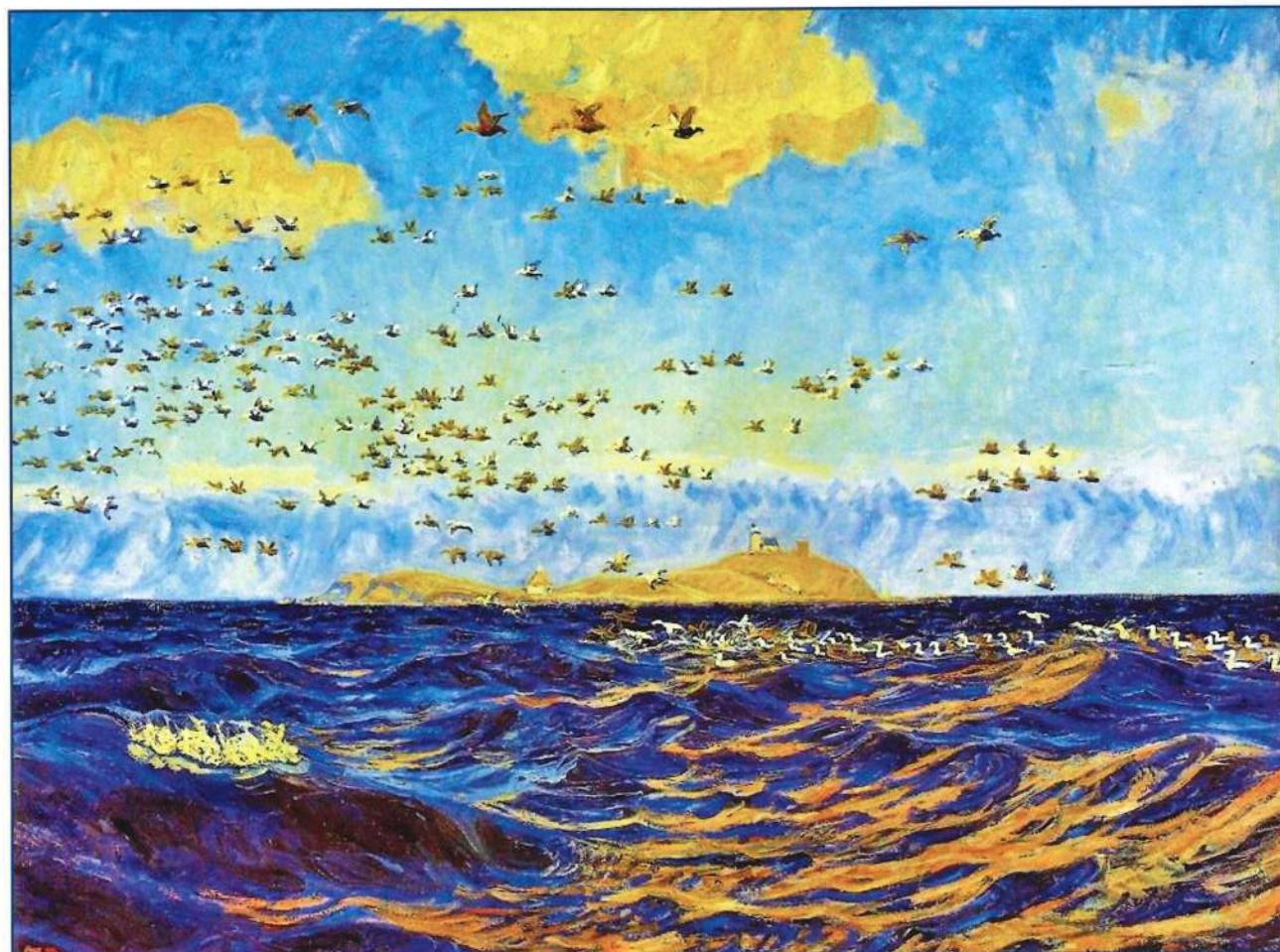
Sct. Hans dag 1913 fejredes af hele Fåborg by i svanning bakkær, som Mads Rasmussen tidligere havde købt og fredet. Næste dag blev museets grundsten nedlagt og derefter kranseen på fygningen hejst — et udtryk, sagde Peter Hansen, for det tempo, hvori museumssagen var blevet ført frem.

Edderfugle ved

en 24. juni
høvdvendigt
te det sig,
stnere var.
obsen, som
alte Carl Pe-

nning bak-
fredet. Næ-
er kransen
en, for det

Edderfugle ved Sprogø, Johannes Larsen.

Samme aften afslørede Mads Rasmussen Kai Nielsens Ymer-brønd på torvet, en gave fra ham til byen. Står den så godt på det lille torv?

Der er ikke rigtig plads til den diende jætte og den mægtige ko med det højtrejste bagparti. Stenen kan heller ikke tåle, at der stilles cykler op ad den, så der må laves en beskyttende indhegning. Overfor Kai Nielsens statue af Mads Rasmussen i museets kuppelsal rejser der sig ingen tvivl.

Ja, den eneste tvivl skulle være, om der findes en genialere løsning af problemet: Buksemanden i skulpturen.

Den dybe mørkebrune, slebne granit står fuldendt skønt med en mystisk magt i det koboltblå rum. Her har vi igen et eksempel på det heldige samarbejde mellem stifter og kunstner, for det var Kai Nielsen, der fik gennemført, at der rejstes en statue og ikke blot opstilledes en buste af Mads Rasmussen.

Den blev et mesterværk — realisme, der har fået form på Kai Nielsens egen måde, en glimrende skildring af den frodige, fynske mand, der lægger hånden så blidt på den lille piges hoved. Hun har et æble i armen og trykker det ind under sine bryster. Figuren drejer lidt i en stor bevægelse af det svære korpus, og børnene giver på naturlig måde figuren fylde foruden.

Man forstår hvordan Mads Rasmussen fik sit museum rejst, når man ser hans kraftige, smilende hoved. Der er sandelig en fynbo! Endnu et kan man glæde sig over også i denne evakueringstid — Johannes Larsens fine fresker i havesalen med på-

fuglene, rørdrummen i sivet, hejsangfugle på grene og den grønne — En yndig og elegant fugleverde musik. Ude i haven spiste jeg frokmussens søn, direktør Holger Rastæ, som jeg er lige ved at tro, er ikke i verden, så i alt fald i norden. Svanninge bakker besøgte jeg næst opstuvede hede ud i et vældigt tor ker og voldsomme kløfter fulde af de fyrretræer og mørke graner lå i Op under de jagende skyer ragede tårn med det sorte spir. Marker med køer strakte sig ud imod bæltet kunne se, hvad der var fjerne øer etc. Fra den forrevne, drivende skyhimmel flimrende, usikre lysskær eller som jorden. Hele rummet dundrede og ne. Kør vendte hornene mod uvedere med mulen mod marken. Heldigvis havde jeg lånt en regnfrakke landsretssagfører Tage H. Kampmbakkerne — en gammel frakke frereddede jeg mig velbeholden tilbag

* * *

fuglene, rørdrummen i sivet, hejren og de flyvende ænder,
sangfugle på grene og den grønne isfugl

— En yndig og elegant fugleverden, der virker som den rene
musik. Ude i haven spiste jeg frokost sammen med Mads Ras-
mussens søn, direktør Holger Rasmussen, under et gråpære-
træ, som jeg er lige ved at tro, er det største gråpæreretræ om
ikke i verden, så i alt fald i norden.

Svanninge bakker besøgte jeg næste morgen, og da brød den
opstuvede hede ud i et vældigt tordenvejr. De lyngklædte bak-
ker og voldsomme kløfter fulde af purl og krat og rødflamme-
de fyrretræer og mørke graner lå i piskende regn.

Op under de jagende skyer ragede svanningen kirkes hvide
tårn med det sorte spir. Marker med korn i traver og græssen-
de køer strakte sig ud imod bæltet, der lå i skyslør, så jeg ikke
kunne se, hvad der var fjerne øer eller fjerne skybanker.

Fra den forrevne, drivende skyhimmel brød lynene løs som
flimrende, usikre lysskær eller som hele stokke af ild lige ned i
jorden. Hele rummet dundrede og bragede under tordenslage-
ne. Køer vendte hornene mod uvejret eller græssede roligt vi-
dere med mulen mod marken.

Heldigvis havde jeg lånt en regnfrakke af den flinke og gæstfrei
landsretssagfører Tage H. Kampmann, der har et hus oppe i
bakkerne — en gammel frakke fuld af malerpletter, og i den
reddede jeg mig velbeholden tilbage til Fåborg.

* * *

Træsnit af Johannes Larsen

Født i Fåborg som søn af en skipper var en maler, der en lang tid stod i skygge, men nu er begyndt at samle større opmærksomhed om sig: Jens Birkholm.

Af Fåborg museum har han den særlige fortjeneste, at det var ham, der først af malerne lærte Mads Rasmussen at kende og føgte sine malerkammerater sammen med ham.

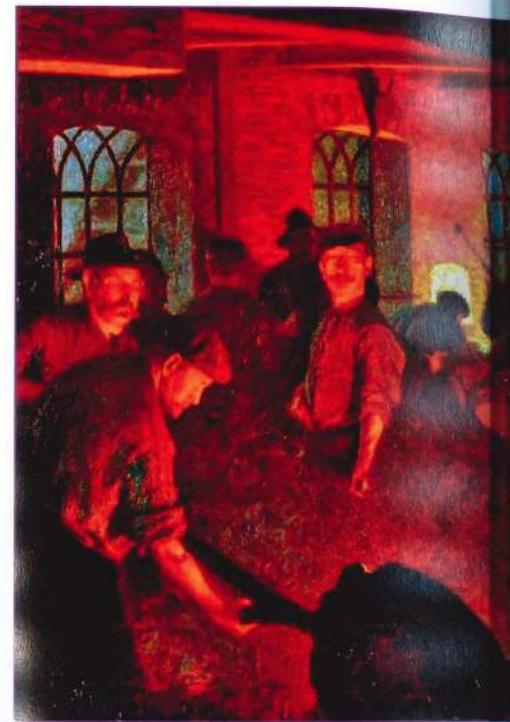
Som ung malersvend turede Birkholm som andre navere rundt i Europa og slog sig så ned i Berlin — han var militærnægter og ville undgå den hjemlige værnepligt.

I ni år levede han i halvfemsernes Berlin og lærte i slumkvartærrerne pjalteproletariatet at kende. Sit atelier havde han i et slags værkstedsrum i en stor fabriksbygning, og han arbejdede ikke med fagmodeller, men malede helst sine figurer på de steder, hvor de hørte hjemme.

Til hans kreds hørte en del unge, radikale litterater og malere, og selv følte han sig som socialist, vel nok med et anarkistisk islæt. Det faldt ham ikke ind at nægte, at han var tendenskunstner, så ilde ordet kunne lyde i mange ører. Det var selve det sociale miljø, der først og fremmest greb ham og var drivfjederen i hans billeder.

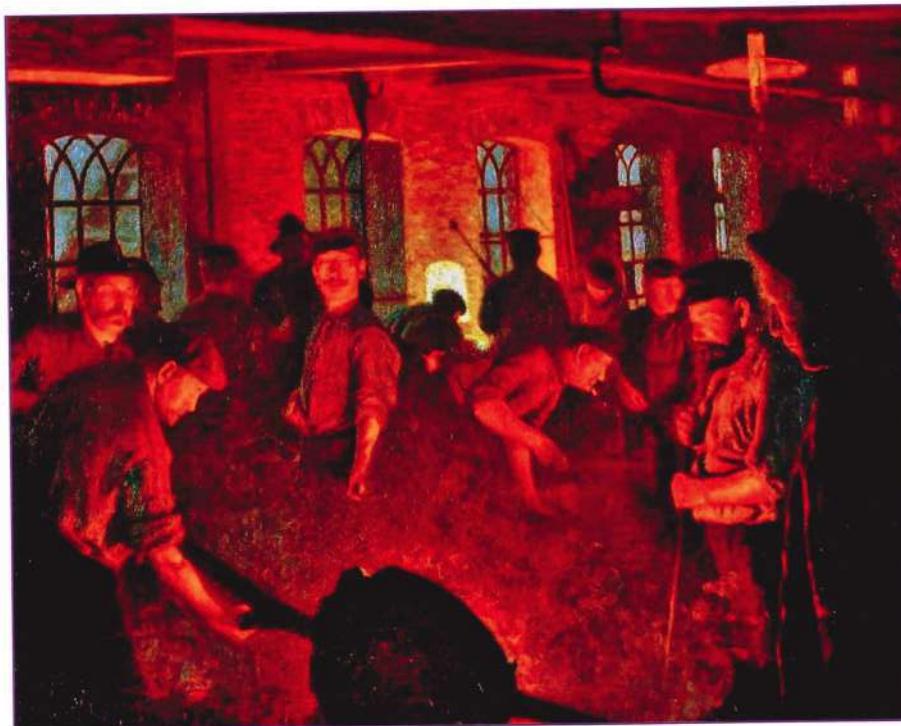
Desværre kom han også i Berlin ud for en anden, mindre værdifuld påvirkning — hans billeder fik en tysk, om Düsseldorfskolen mindende galleritone.

I 1900 blev Birkholm syg, det var galt med lungerne, og efter et sanatorieophold tog han hjem til Fåborg for at komme til kræfter. Her malede han så de billeder fra fattiggården, der er hans bidrag til skildringen af Fyn.

Fåborg Jernstøberi, Je...

Og det er godt, at Birkholms mørke i de andre fynboers orkester, den klang. Selv var han ingen dyster man, han i daglig omgang var munter, han over for børn besad en ganske god humør, og i de senere år var de han

Fåborg Jernstøberi, Jens Birkholm.

Og det er godt, at Birkholms mørke og bitre tone kom med ind i de andre fynboers orkester, der som helhed har så lys en klang. Selv var han ingen dyster mand, det siges om ham, at han i daglig omgang var munter, elskelig og fængende, og at han over for børn besad en ganske enestående evne, de elske-de ham, og i de senere år var de hans kæreste modeller.

Tendenskunst eller kunst for kunstens skyld - når der har været diskuteret så meget om dette problem, mon det så ikke skyldes, at der slet intet problem er? Dostojevskij udalte, at kernen i hele hans forfatterskab var at bevise guds tilværelse — er det blevet mindre kunst af den grund.

Hvorfor skulle et kunstværk ikke have lov til at optage så meget tendens i sig, som det kan rumme og gøre kunstnerisk anskueligt? Men også sætningen om kunsten for kunstens skyld har sin berettigelse. Man kan udtrykke en tendens på mange måder, i et valgopråb, en prædiken eller for min skyld i tungetale.

Men vil man udtrykke den i kunst, så kommer det ikke længere alene an på tendens, på guds tilværelse eller proletariatets sejr, så gælder det om, at kunsten får lov til at udfolde sig i sin sær værdi. Ellers kunne man lige så godt holde valgtale, prædiken eller tale i tunger.

Og så er man inde på kunsten for dens egen skyld. så gælder spørgsmålet ikke blot, om det er lykkedes Dostojevskij at bevise guds tilværelse eller Birkholm at overbevise os om nødvendigheden af en social revolution. Så er spørgsmålet, hvordan Dostojevskijs bøger er som romaner og Birkholms malerier som billeder ...

Stillet overfor en sådan eksamen falder Birkholms kunst utvivlsomt på visse punkter igennem. Det friskere farvesyn, han førtes ind i efter sin hjemkomst, lykkedes det ham ikke helt at forbinde med sine egne intentioner. Alligevel har jeg fornemmelser af, at han også som kolorist vil få oprejsning. I alt fald

har vi i hans malerier adgang til et smertens Fyn — som vi ellers kunne af moderens død på den samme Birkholm malede.

Det er billeder som »Til bord«, »F« eller portrætterne af alkoholisten der også optræder som centrale figurer. Knugende billeder, men af gende karakteristik som i Niels Bjørnsmegns indremissionske fiskere.

Også som kunst har disse malerier vandfærdighed og kunstneriske sammenligne dem med Brendekild død på museet i Odense, der virker appell til publikum, eller hans billede prædiker for skærveslageren, hvor Kristus med Lyngsie!

Men så nær knyttet de andre fynbøførst og fremmest Peter Hansens billede ansette malermester Syrak Hansen, og Syberg på teknisk skole, og hos hvem var blevet svend. Et nyt liv åbnede siden talt derom i bevægede ord:

»Det var pinsemorgen, og mester, ordfolinge og svende, gik en spareretur til lende pinsevejr, den nys udsprungne mennesker samlede om mester, det var en ganske uforglemmelig stemning.«

er har væ-
det så ikke
udtalte, at
s tilværelse

age så me-
stnerisk an-
stens skyld
s på mange
yld i tunge-

ke længere
øletariatets
olde sig i sin
gtale, prædi-

d. så gælder
vskij at bevi-
om nødven-
et, hvordan
ms malerier

kunst utvivl-
syn, han før-
e helt at for-
jeg fornem-
ing. I alt fald

har vi i hans malerier adgang til et Fyn — et fattigdommens og smertens Fyn — som vi ellers kun så et glimt af i Sybergs billede af moderens død på den samme fattiggård, hvis indvånere Birkholm malede.

Det er billeder som »Til bords«, »Frelserhæren i fattiggården« eller portrætterne af alkoholisten Jakob Ål og Blinde Søren, der også optræder som centrale figurer på begge de store billede. Knugende billeder, men af en redelighed og indtrængende karakteristik som i Niels Bjerres billede af hans hjemegns indremissionske fiskere.

Også som kunst har disse malerier vægt, og vil man måle deres sandfærdighed og kunstneriske alvor, behøver man kun at sammenligne dem med Brendekildes maleri af høstmandens død på museet i Odense, der virker så skrigende uægte i sin appel til publikum, eller hans billede af tømmersvenden, der prædiker for skærveslageren, hvor han i en duplik erstattede Kristus med Lyngsie!

Men så nær knyttet de andre fynboer var til Fåborg, er den først og fremmest Peter Hansens by. Han var søn af den højt ansete malermester Syrak Hansen, der var tegnelærer for Fritz Syberg på teknisk skole, og hos hvem han fik arbejde, da han var blevet svend. Et nyt liv åbnede sig for Syberg, og han har siden talt derom i bevægede ord:

»Det var pinsemorgen, og mester, omgivet af sine børn og lær-
linge og svende, gik en spareretur gennem skoven. det strå-
lende pinsevejr, den nys udsprungne bøgeskov og alle vi unge
mennesker samlede om mester, det står alt sammen for mig i
en ganske uforglemmelig stemning. «

Høstfolk, maleri af Peter Hansen

Man kan gennem Peter Hansens bilde Fåborg lyslevende for sin indbildning drenge på isen udenfor byen med kæn i baggrunden — billedet af nyborgerdøtre i fint strygetøj og i forstør Anna, senere gift med Syberg, gift med Johannes Larsen. Og så der halvgamle fisker og original Per Lae eller stirrer fortapt på sin båd, der følte han sig nok mere knyttet til byens borgerskab.

Da han i årene 1916-17 arbejdede i Røvns Fejde, skrev han til Th. Philipse: »Det er alle mine slægtninge, der sidder i landsby heromkring, og jeg er godt til parat til at være model.«

Adelen skulle ikke være andet end så dem kunne han male på tøjhuset op tog Peter Hansen, var, at her han ned for århundreder siden — hans en lignende som Johannes V. Jensen skildrer hvorledes de jyske bønder på Et særligt godt øje havde han til Madsen, det fjols, som stagede over rendte op til Johan Rantzau ved Oks Skole om sine sognebørn.

Peter Hansen

Man kan gennem Peter Hansens billeder fremkalde det gamle Fåborg lyslevende for sin indbildningskraft: De skøjteløbende drenge på isen udenfor byen med klokketårnet og klosterkirken i baggrunden — billedet af nytårsballet med alle de små borgerdøtre i fint strygetøj og i forgrunden Peter Hansens søster Anna, senere gift med Syberg, og Alhed Warberg, der blev gift med Johannes Larsen. Og så de kostelige billeder af den halvgamle fisker og original Per Laehat, der fodrer sine kaniner eller stirrer fortapt på sin båd, der iser inde på fjorden! Ellers følte han sig nok mere knyttet til bønderne i omegnen end til byens borgerskab.

Da han i årene 1916-17 arbejdede med nogle billeder fra Grevens Fejde, skrev han til Th. Philipsen:

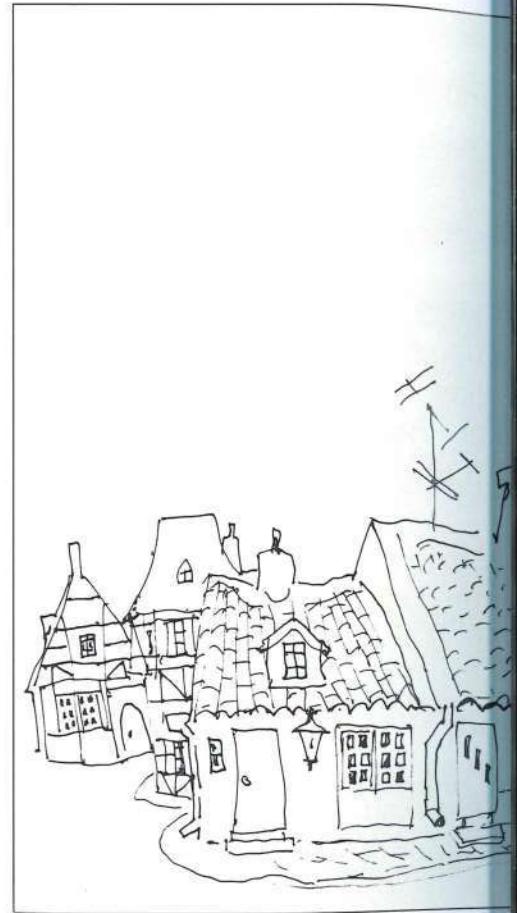
»Det er alle mine slægtninge, der sidder omkring i hver eneste landsby heromkring, og jeg er gode venner med dem og de er parat til at være model.«

Adelen skulle ikke være andet end kolde rustninger og lanser, så dem kunne han male på tøjhuset i København det, der optog Peter Hansen, var, at her havde adelen slået bønderne ned for århundreder siden — hans synspunkt og følemåde var en lignende som Johannes V. Jensens i »Kongens fald«, når han skildrer hvorledes de jyske bønder plejedes ned ved Ålborg.

Et særligt godt øje havde han til præsten i Svanninge hans Madsen, det fjols, som stagede over til Horneland i en pram og rendte op til Johan Rantzau ved Øksnebjerg og sladrede af skole om sine sognebørn.

»Han skal blive smukt udstyret, når han triner frem der. Jeg har en glimrende model til ham, en pedantisk skolelærer. Jeg skal gøre mig så lækker for at få ham til at sidde.«

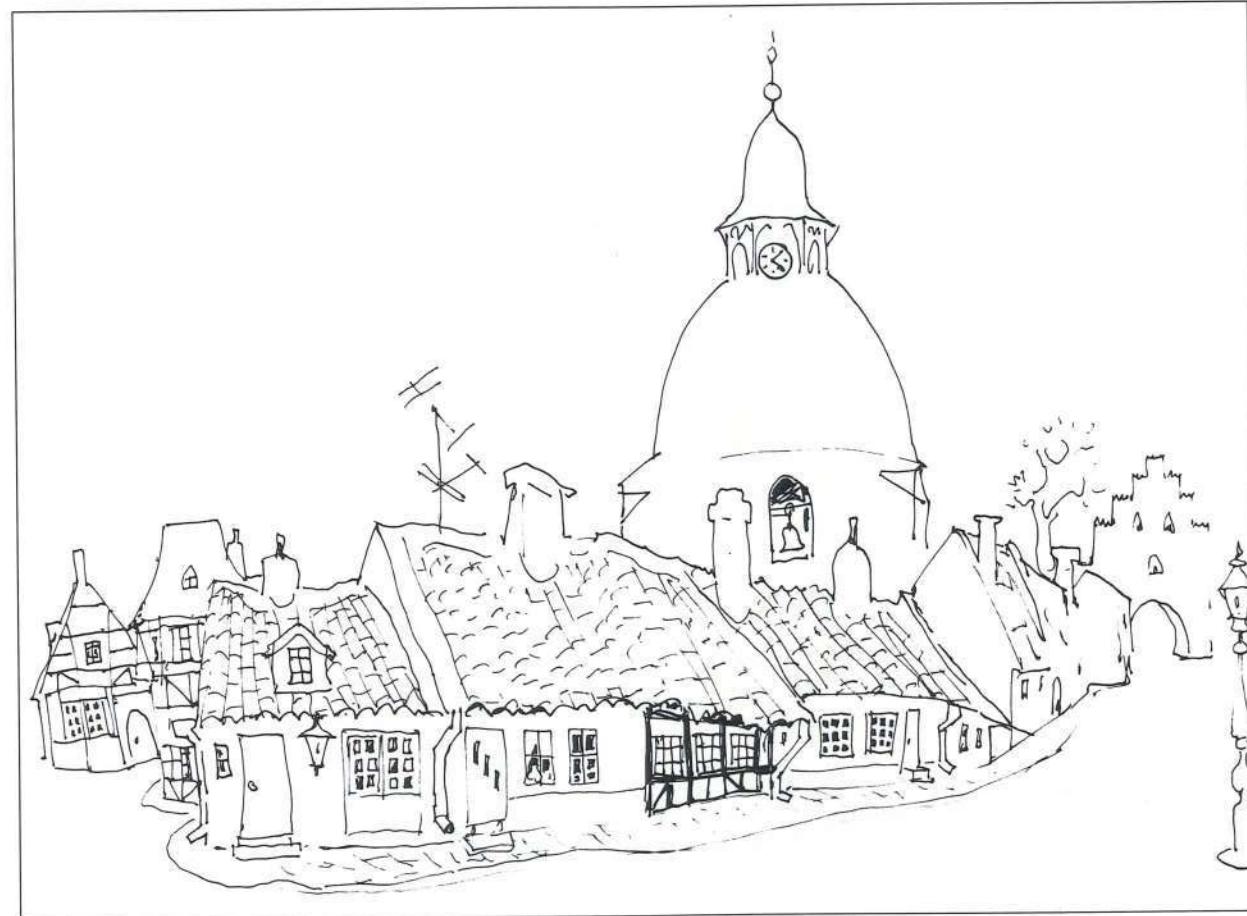
Peter Hansen følte sig hjemme andre steder end i Fåborg, både som menneske og som maler — i Italien, på Enghave Plads i København. Men til Fåborg vendte han altid tilbage, og det føltes som helt naturligt, at han på sin 60årsdag blev udnævnt til æresborger, selv om han ikke tog hæderen alt for højtideligt. Og Fåborg, på den gamle kirkegård nede ved fjorden ligger han begravet. I sin farves finhed, i sit lun og vid står han som en sjælden fugl mellem de andre fynboer, lige så naturtroet som forfinet, en aristokratisk demokrat.

”De kan tro, at det er ret en lille venlig by.
Damerne her i byen er de vakreste jeg en gang har set.
til Collin 1830. Tegning af A.V. Kokorin.

rem der. Jeg
olelærer. Jeg

nd i Fåborg,
på Enghave
d tilbage, og
dag blev ud-
deren alt for
ede ved fjor-
n og vid står
er, lige så na-

"De kan tro, at det er ret en lille venlig by, Fåborg, og det lader til, at der hersker en meget god tone;
Damerne her i byen er de vakreste jeg endnu har truffet på, endog i Jylland." Brev fra H.C. Andersen
til Collin 1830. Tegning af A.V. Kokorin.

PÅ SVENDBORGKANTEN

Otterup siges jo at være blevet verdensberømt på grund af Niels Bukhs gymnastikhøjskole, der virkelig også er et aldeles imponerende anlæg, men der var kun skallen af skolen at se, da jeg kom derhen, det var i ferietiden og både elever og forstænder var borte.

Byen selv mødte mig med æblehaver og blomstervæld og solskin og småskyer. Det var den 1. september. Otterup er en stationsby med villabebyggelse og et enkelt hvidkalket bindingsværkshus med mosgrønt stråtag. I et lille træskur under et æbletræ har træskomageren en udstilling af træsko bag et glasvindue.

— Goddav! Hilser en lille pige, der kommer trækkende med en barnevogn. Ved siden af en trikotageforretning er der en automat, hvor man kan trække store, gulgrønne æbler for ti øre, og i vinduet hænger et skilt om, at alle, der er interesseret i at plukke hyben (røde grise), kan levere dem her til en pris af 45 øre pr. kg. vejen op til skolen har et højt skjulende hegn på den ene side — til den anden breder sig et blødt svunget landskab med korn i stakke og tørv i skruer. og længere ude bakkedrag og skove i soldis.

Telefontrådene langs vejen er besat af svaler. og skolen selv er altså imponerende. der er to mægtige idrætshaller, hvoraf den ene kan rumme 10,000 mennesker, og de to store stadions — det sidst anlagte, »volden«, giver tilskuerplads til 50,000 mennesker.

Og der er lukket svømmehal og åbent svømmebassin med afstøbninger af antikke statuer omkring. i gymnastiksalen med

det grønne tremmeværk i loftet med nøgne drenge og spidse græstramme skemaer og skrålínjer, som Fra Svendborg tager jeg med en Tåsing og følger vejen til Troense. græsset, og en kalv ligger tøjret på Skolebørn kommer fra skole, barbe i hænderne — de gnasker på røde stemmer. Jeg leger med en lille, som stakit over et stenet gærde så travt gårde ud mellem ro marker og korn sol og skygge hviler, og som allerede tone det dunkelgrønne løv.

Rødstrubede svaler med et par syle vebryst kvidrer på telefontrådene, verne er fulde af solsikker dg kejs knudrede frugttræer. Hvide sommer og buksbomhække.

Et sted står en ilanddreven mine, og lur. det er underligt at tænke på der kun de klare timer — non nuniero, højsolskinstimer kan være. mørke no sommer.

Inde i den gamle skipper og fiskerby bag de små ruder med de. fine garderede kummer. alle hilse har dybt sundet står en fiskekutter ind med minejagere piler geskæftigt omkring

grund af Ni-
aldeles im-
en at se, da
og forstan-

tervæld og
terup er en
dkalket bin-
eskur under
esko bag et

nde med en
der en auto-
r for ti øre,
resseret i at
en pris af 45
negr på den
et landskab
e bakkedrag

kolen selv er
, hvoraf den
stadions —
50,000 men-
ssin med af-
iksalen med

det grønne tremmeværk i loftet hænger malerier af Scharff med nøgne drenge og spidse graner —figurerne f øjet ind i stramme skemaer og skrålínjer, som nu Scharff holder af det. Fra Svendborg tager jeg med en lille sunddamper over til Tåsingø og følger vejen til Troense. I en æblehave pikker høns i græsset, og en kalv ligger tøjret på plænen.

Skolebørn kommer fra skole, barbenede og med deres træsko i hænderne — de gnasker på røde æbler og råber med klingre stemmer. Jeg leger med en lille, sortbroget kat ved et grønt stakit over et stenet gærde så traver jeg videre forbi bondegårde ud mellem ro marker og korntraver og bøgehegn, hvor sol og skygge hviler, og som allerede har en let brun efterårs tone det dunkelgrønne løv.

Rødstrubede svaler med et par syle i halen og med hvidt krambryst kvidrer på telefonrødene, der er afsked i luften. Haverne er fulde af solsikker dg kejserkroner, sukkerærter og knudrede frugtræer. Hvide sommerfugle flagrer mellem stauder og buksbomhække.

Et sted står en ilanddreven mine, og ovenpå er anbragt et solur. Det er underligt at tænke på den gamle indskrift: jeg tæller kun de klare timer — *non nuniero, horas nisi serenas*. Også vore solskinstimer kan være mørke nok at tælle i denne krigssommer.

Inde i den gamle skipper og fiskerby Troense er radioen i gang bag de små ruder med de fine gardiner og potteplanter i glaserede kummer. Alle hilse har dybtgrønt bindingsværk. Ude i sundet står en fiskekutter ind med brune sejl, og tre små grå minejagere piler geskæftigt omkring. Fra badehotellet ser jeg

fra glasverandaen ud til en række høje, vidtforgrenede ege og mangefarvede parasoller, det blå sund og den grønne kyst. ned til vandet går et hybenhegn med røde og hvide roser og med grønne, gulrøde og radiserøde frugter.

Vejret er klart, og jeg beslutter at spadsere videre til Bregninge bakke og gå op i kirketårnet for at kaste et blik ud over det fynske øhav, der efter min turistbrochure ligger strøet som smaragder i det safirblå hav. I virkeligheden er øerne rester af et druknet land. De ligger i grupper på en fælles sokkel, som kun dækkes.

Af nogle få meter vand — f. eks. Strynø, Strynø Kalv, Bondeholm, Vogterholm, Birkholm, Græsholm, Boddiken, Bredholm og Grensholm. da indlandsisen forsvandt, lå landet højere end nu, øhavet eksisterede ikke — alle øerne udgjorde sammen med Fyn en del af et stort landområde. Man kan endnu finde tørvelag på havbunden rundt om Fyn, og man har fundet bopladser fra stenalderen på bunden af Svendborg sund.

Sænkningen er naturligvis gået meget langsomt for sig, og vedvarer rimeligvis endnu. Men vejret er ikke at stole på, da jeg når op til Bregninge, øser regnen ned, og hvad jeg får at se er storstået nok, men har ikke noget med smaragder og safirer at gøre. Jeg klamrer mig svimmel til rækværket og stirrer ud i piskende regnskyer, der hist og her åbner for et udblik til grå sunde og slørede småøer horisonten rundt.

Nu har jeg besteget Vissenbjerg og Svanninge bakker og Bregninge kirketårn, og hver gang har det været regn og skyhimmel, og først da jeg nåede tilbage til Svendborg, skinnede solen lystigt påny.

Over en bro kører man fra Svendborg og Niels Hansens ø (maleren, ikke Fru Michaëlis er ikke hjemme, men søger hendes have, der blomstrede tisk udseende buske. Inde i stuern museum med fine, gamle møbler tæpper, malerier og japanske ka glimrende samling Niels Hansen's og sydfynske kystbilleder med lan svimmelt blåt rum af himmel og hav. Terrassen foran Niels Hansens hus murstensmur som rælingen på et skib som på et dæk, men man bliver ikke ustydige vejr. Nedenfor huset går med haver og buskader op ad skråningen, der ligger fiskerhuse og skure fra det nuværende morgenfruer blomstrer langs begge sider af en grønt og et hvidt somærke med blomster. Et lille bindingsværkshus med blomster ud i vandet.

Fra en lille havn strækker sig en stejl, revnede pile vokser på havnepladsen, der er en højde over landet, og margueritter gror lige ud i vandet.

Niels Hansens fader var murer på Tønderhuset, en mand af usædvanlige legemæssige styrke, der selv med sin lidt tunge gang en smule, således søgt tilbage til sin barndomsegn, der

Over en bro kører man fra Svendborg til Thurø, Karin Michaëlis og Niels Hansens ø (maleren, ikke operasangeren!).

Fru Michaëlis er ikke hjemme, men jeg husker fra tidligere besøg hendes have, der blomstrede med blå hortensia og eksotisk udseende buske. Inde i stuerne så der halvvejs ud som i et museum med fine, gamle møbler og væggene tæt dækket af tæpper, malerier og japanske kakemonoer. Især var der en glimrende samling Niels Hansen'er både livfulde figurstudier og sydfynske kystbilleder med lange, lave grønne strande i et svimmelt blåt rum af himmel og hav.

Terrassen foran Niels Hansens hus er afsluttet af en lav, rød murstensmur som rælingen på et skib, man ligger i sin flugtstol som på et dæk, men man bliver ikke liggende ret længe i det ustadige vejr. Nedenfor huset går en sti langs strandbredden med haver og buskadser op ad skrænten, og ud imod vandet ligger fiskerhuse og skure fra det nedlagte skibsværft. Gulrøde morgenfruer blomstrer langs begge sider af stien. Et sted slår et grønt og et hvidt sømærke med stiger og lygte.

Et lille bindingsværkshus med blomster og kålhave rækker helt ud i vandet.

Fra en lille havn strækker sig en stensat græsgroet mole, gamle, revnede pile vokser på havnepladsen, store surrebuske, snærler og margueritter gror lige ud til bolværket, og der er en hønsegård ...

Niels Hansens fader var murer på Tåsingø og siges at have været en mand af usædvanlige legemskræfter. Maleren ligner selv med sin lidt tunge gang en smed og en skipper. han har søgt tilbage til sin barndomsegn, da han syntes, byen var ved

at erobre ham — det var efter at han i 1915 havde været med til at starte grønningen sammen med Kai Nielsen ...

I fællesskab rejste de kapital til udstillingens virkeliggørelse, og det lykkedes i løbet af en time. Nu bor han ved de kyster og det hav, hvormed han er mere fortrolig end nogen anden dansk maler. Han elskede at rakke rundt med sin båd helt ned til Zuidersøen, men har nu lagt op. fra de andre fynboer adskiller han sig ved, at han nok har gået på Zahrtmanns skole men uden at få fornemmelse af, at det var det rigtige sted for ham. Mere nær følte han sig Kai Nielsen og norske malere som Ludvig Karsten og Henrik Lund. men, har han sagt engang: — Den mand, der har gjort det dybeste indtryk på mig, var ikke en maler, men en skribent, det var hans jæger — det ædleste menneske, jeg har kendt, den eneste fuldkommen renlige mand . Jeg slår et slag ind over øen.

I en landhandel, der er indrettet i en villa, køber jeg et par konvolutter og snakker lidt med konen bag disken om høstudsigterne og regnen.

— Når man blot har gud med sig, går det jo nok, siger hun fromt. jeg fortæller Niels Hansen om dette kristelige sindelag.
— Hun from? Så kender du ikke Marie!

Nej, men hun har kigget på dit skæg og dine briller og dine bøger og anslæt dig til at være en eller anden slags omvandrende missionær! Vi fik regn påny, luften bovnede op helt ude i syd og blev blå som en hævelse, regnen kom, som man åbner en kanonade, styrtede som et skred af grus ned i bugten, og hver af de tunge dråber sprøjtede et stykke i vejret som små minesprængninger.

I løbet af nogle minutter stod der en bugten, regnen jagede i forpiskede og nu gungrede himmelhælvinger drivmine, og nu fik den fat med støv i hvide, forgrenede lyn til højre og venstre. Næste dag tager jeg med Niels Hansen fresker på rådhuset (jeg står navnet ikke har noget med svend og nemlig marsvin)¹. Det drejer sig om Det ene er udsigten fra Bregningegården vinger danner centrum. fra vej midt ind i billedet.

Landet breder sig med hegnet og plæner halvskjult i haver. Bag møllen tage som en mørk, rund ryg. I Svendborg by som en lyserød samling det og Thurø. Over det hele en blå hvide skyer i drift.

Fra en tung sky falder skygge over blå himmellaguner, helt nærværende og te spil af skygge og lys.

Et andet billede fremstiller Svendborg dampmølle med en sodet og rygget og kviste — et skib er ankret op under rødlige skyer spejler sig i det krappet ulmer over tagene.

1 Her har jeg ikke kunnet følge Otto Gelsted

æret med
ørelse, og
kyster og
en anden
d helt ned
oer adskil-
skole men
d for ham.
alere som
ngang: —
g, var ikke
et ædleste
en renlige
et par kon-
høstudsig-
siger hun
e sindelag.
og dine bø-
mvandren-
helt ude i
man åbner
bugten, og
t som små

I løbet af nogle minutter stod der et fog af regn og blæst over bugten, regnen jagede i foriskede slør over den oprørte sø. og nu gungrede himmelhvælvingen, hele verden lignede en drivmine, og nu fik den fat med stødhornene og eksploderede i hvide, forgrenede lyn til højre og venstre.

Næste dag tager jeg med Niels Hansen ind til Svendborg for at se hans fresker på rådhuset (jeg staver Svendborg uden d, da navnet ikke har noget med svend at gøre — snarere med svin, nemlig marsvin)¹. Det drejer sig om tre store billeder.

Det ene er udsigten fra Bregninge. en mølle med hvide, svингende vinger danner centrum. fra den underste kant fører en vej midt ind i billedet.

Landet breder sig med hegnet og pløjemarken og huse, der ligger halvskjult i haver. Bag møllen hæver sig. Bregninge plantage som en mørk, rund ryg. I horisonten blåt vand med Svendborg by som en lyserød samling koraller og til højre sundet og Thurø. Over det hele en blå sommerhimmel med grå og hvide skyer i drift.

Fra en tung sky falder skygge over landet, der lysner under de blå himmellaguner, helt nærved og helt langt borte skifter dette spil af skygge og lys.

Et andet billede fremstiller Svendborg havn. Her er centrum en dampmølle med en sodet og rygende skorsten og takket gavl og kviste — et skib er ankret op udenfor. Hvidmalede både og rødlige skyer spejler sig i det krappe vand. Violette skymasser ulmer over tagene.

1 Her har jeg ikke kunnet følge Otto Gelsted. Man må bruge de alment anerkendte betegnelser.

Svendborg Værft malet af Niels Hansen.

Også i dette billede åbner udsyne skyder sig ind imod byen med der to buttede kirketårne løfter deres et udsnit af det gamle Svendborg trukket op under blomstrende malet parti. Endelig viser et Skibsværft. Her er centrum en dampskrog.

Til højre skyder tre andre skibe sig og til venstre rejser sig et virvlsnælagt kaj i forgrunden danner banen står to Duc d'Alber. Dette bogså siges at være det fasteste. stilisme, som Niels Hansen hverken kendte. Den er nu engang hans udtryksformens ejendommelige ved at være glittetechnik, der skal være brugt allerede det gode, at freskernes overflade f. eks. lader sig behandle med støv. Rådhuset selv kan vist karakterisere realismen. Tæt op ad det ligger Wsamme år som rådhuset —1939 — rekonstruktion af en rigtig gamm værk. Den slags hører vist snarere vepladsen står et skulpturværk af Det er ikke godt, men da der så tit gældende overfor opstillingen af

s Hansen.

Også i dette billede åbner udsynet sig til begge sider, havnen skyder sig ind imod byen med den hvide mølle i horisonten, de to buttede kirketårne løfter deres husmasser, og til venstre ses et udsnit af det gamle Svendborg med haver og både, der er trukket op under blomstrende frugttræer et særlig smukt malet parti. Endelig viser et tredje billede Svendborg Skibsværft. Her er centrum en damper med gråt og mørkerødt skrog.

Til højre skyder tre andre skibe sig skråt ud mod billedets kant, og til venstre rejser sig et virvar af kraner og master. En snelagt kaj i forgrunden danner basis for billedet, og ude i havnen står to Duc d'Alber. Dette billede er malet sidst, og må også siges at være det fasteste. stilten er en behersket naturalisme, som Niels Hansen hverken kan eller vil forlade.

Den er nu engang hans udtryksform. teknisk set er freskerne ejendommelige ved at være glittede med en jerntromle — em teknik, der skal være brugt allerede i Pompeji. den medfører det gode, at freskernes overflade bliver langt mere holdbar og f. eks. lader sig behandle med støvsuger...

Rådhuset selv kan vist karakteriseres som behersket functionalisme. Tæt op ad det ligger Wiggers gård, der er opført i samme år som rådhuset — 1939 — men er en uhyre og uhyrlig rekonstruktion af en rigtig gammel købmandsgård i bindingsværk. Den slags hører vist snarere hjemme i tivoli. ude på torvepladsen står et skulpturværk af Hansen Jacobsen.

Det er ikke godt, men da der så tit gør sig snerpede anskuelser gældende overfor opstillingen af kunstværker, kan det måske

være på sin plads at udtale en anerkendelse af det frisind, by-styret her har vist ved at opstille en skulptur med et så dristigt motiv: En elskovsscene mellem to kvinder. Jeg vidste ikke, at Hansen Jacobsen var sådan en filur.

Helt ude i GI. Hestehauge findes Kai Nielsen museet, anbragt i en træbygning, der ser ud som en blanding af en norsk stavkirke og en kunstforvirret møbelsnedkers beværtningslokale. Museet indeholder ikke andet end gipsafstøbninger. udenfor den smukke Sct. Nikolaj kirke står Kai Nielsens bronzefigur »en lille pige«. Børn leger ved den, netop som Kai Nielsen ville holde af det, og en af dem har hængt sin skoletaske om figurens hals.

I PILEGÅRDEN OG PÅ MØLLEBAKKEN

Korn man på besøg hos Fritz Syberg i pilegården ved Kerteminde, kunne det hænde, at der netop var rykind af familie og venner — da kunne vi være mellem tyve og tredive mennesker omkring det store spisebord, hvor Syberg præsiderede for bordenden i sin jævne sweater, sine landsby skrædderbukser og sine træsko. her var hele sværmen af Sybergdrenge, billedhuggeren Hans, maleren Ernst — eller Rille, som han hed med sit særlige kertemindenavn — komponisten Trylle, keramikeren sakker, og fra Århus korn datteren Besse med sin mand dirigenten Thomas Jensen og sin søn Franz Giersing.

Vi drak husets eget stærke, hjemmebryggede gammeløl og vedelæskelige frugtvin, og vi gik op på den berømte bakke,

hvorfra man har udsigt over hele mundheldet er »lige smukt til al Sidste gang jeg traf ham, var de som sædvanlig i sin grå sweater, ket tørklæde, og han havde fået endnu havde han sine hvide tænder. Det spidse skæg var grånet, men stet deres vågne ro. Sådan stod kede land med pilehavn og korn. Syberg virkede så sammengroet gammelt piletræ. han var en af dem der drog sig skældsordet »bondemænd« senere ændrede til et hædersnavn. Man ville umiddelbart tro, at Syberg var døet, og så er sandheden jo dog fantastisk og fremmedartet historie.

Denne fynbo og »hjemstavns mand« var en derrhinsk adelsslægt, og på høje årsalne af slægtens gamle borgdefar, der bar det pompøse navn Carl Casper Reinholdt baron von Syberg (og levede indtil 1814, næst bagfra).

Efter familietraditionen skyldte ung officer havde bortført den døde Barbara Stanislausky fra Polen og flygtede med hende til Danmark.

et frisind, by-
et så dristigt
lste ikke, at
et, anbragt i
orsk stavkir-
ningslokale.
er. udenfor
zefigur »en
en ville hol-
om figurens

hvorfra man har udsigt over hele Sybergland, og hvor der efter mundheldet er »lige smukt til alle fire si'er«, og det er sandt. Sidste gang jeg traf ham, var det år da han fyldte 75. Han var som sædvanlig i sin grå sweater, om halsen havde han et strikket tørklæde, og han havde fået briller for de stærke, blå øjne, endnu havde han sine hvide tænder.

Det spidse skæg var grånet, men de faste øjne havde ikke mistet deres vågne ro. Sådan stod han og malede i det blidt bakkede land med pilehegn og kornmarker mellem fjord og enge. Syberg virkede så sammengroet med Fyn, som var han selv et gammelt piletræ. han var en af de malere, der i sin ungdom pådrog sig skældsordet »bondemalere«, en glose kunsthistorien senere ændrede til et hædersnavn.

Man ville umiddelbart tro, at Syberg var af gammel fynsk bondæt, og så er sandheden jo den, at der ligger en temmelig fantastisk og fremmedartet historie bag hans afstamning.

Denne fynbo og »hjemstavns maler« nedstammede fra en nederrhinsk adelsslægt, og på højre Ruhrbred findes endnu ruinerne af slægtens gamle borg Hohensyburg. Fritz Sybergs oldefar, der bar det pompøse navn Heinrich Friederich Johann Carl Casper Reinholdt baron von Syberg, indvandrede i 1782 til Danmark og levede indtil 1814 under navnet Grebys (Syberg læst bagfra).

Efter familietraditionen skyldtes hans navneskifte, at han som ung officer havde bortført den polske prisesse Johanna Magdalena Barbara Stanislausky fra et kloster og efter deres bryllup flygtede med hende til Danmark, hvor han fik ansættelse

ved Kerte-
f familie og
mennesker
derede for
dderbukser
nge, billed-
n hed med
keramike-
n mand di-
eløl og ve-
nte bakke,

ved et husarregiment. I sit ægteskab med prinsessen havde han ti børn.

Også Sybergs bedstefader gik officersvejen, mens hans fader rejste som matros til Brasilien. senere var han i lang tid i Calcutta, hvor han drev en slags sømandshotel, indtil en koleraepidemi jog ham derfra. Han blev siden bestyrer af et brændevinsbrænderi i Skælskør og mistede livet ved en dampeksplosion. Når Syberg, ætlingen af den gamle tyske røverridder og friherreslægt, blev fynsk bondemaler, var det altså i bogstavelig forstand baronen, der kom i Jeppes seng!

Efter faderens død prøvede moderen at klare sig som syerske, men hun var næsten altid syg, og Syberg mindedes hende som et krumbøjet vrag, der kun med besvær kunne bevæge sig støttet til sin stok. Hun døde i Fåborg fattighus den 28. april 1880.

Tretten år gammel kom Syberg ud på en herregård som svindreng, men efter et års forløb kom han i håndværkerlære — det var tilfældigt, at det netop blev i malerlære! Så besynderligt har skæbnens veje snoet sig for en maler, som man efter hans billeder at dømme egentlig skulle tro havde en jævnere slægtshistorie at se tilbage på.

Der var kalkblå vægge i Sybergs opholdsstue, på en endevæg hang et pragtfuldt landskab af Syberg selv med grønne og brune marker, pilehavn og i horisonten gule kornmarker under en uroligt bevæget skyhimmel med blegblå luft. Ude i haven hang vasketøj til tørre i det fugtige vejr, der allerede var ved at brygge til forår. Spurvene kvidrede derude, og gennem vinduet

kunne jeg se havens vældige frugtneralgrønne stammer.

De var mere eventyrlige end anden men de var også deres to hundre berg fra 1902 til sin død i 1939, om ver, han elskede at male — »disse han engang i et brev. »

— Ingen steder falder solpletternen i de gamle æblehaver. «Syberling, han havde haft i København — »Jeg har haft den fornøjelse nu træffe nogle gamle skolekammermus grævling, men de fleste er jo også være død for ti år siden. Nu have slid med udstillinger.

I København arbejdede jeg til klokken med at hænge billede op. jeg havde hjælpe mig, og det var jeg glad mit arbejde med maleriet. Jeg havde Det var Johannes V. Jensen, der han var for stoisk og spartansk et tens kringle.

Selv sagde Syberg, at det måske kommet nu — »så kan jeg ikke nævne. »Men der er ingen glæde ved at der er kun glæde ved at se frem over morgen og se, hvilken kulsten ligegeyldigt, hvad det er for

kunne jeg se havens vældige frugtræer med de frønnede, mineralgrønne stammer.

De var mere eventyrlige end andre æbletræer, jeg har set, men de var også deres to hundrede år gamle. Her levede Syberg fra 1902 til sin død i 1939, omgivet af en af de gamle haver, han elskede at male — »disse haver fulde af mystik«, skrev han engang i et brev. »

— Ingen steder falder solpletterne så skønt som på grønsværen i de gamle æblehaver. «Syberg talte om den store udstilling, han havde haft i København og Odense.

— »Jeg har haft den fornøjelse nu i anledning af udstillingen at træffe nogle gamle skolekammerater igen, hans kat og Rasmus grævling, men de fleste er jo døde. jeg selv skulle egentlig også være død for ti år siden. Nu vil jeg til at male og ikke mere have slid med udstillinger.

I København arbejdede jeg til klokken tolv, halv ét om natten med at hænge billede op. jeg havde min datter Besse til at hjælpe mig, og det var jeg glad for. Men nu længes jeg efter mit arbejde med maleriet. Jeg har malet og udstillet i 52 år!« Det var Johannes V. Jensen, der engang sagde om Syberg, at han var for stoisk og spartansk en mand til at nyde popularitetskringle.

Selv sagde Syberg, at det måske var godt, succesen først var kommet nu — »så kan jeg ikke nå at blive forfængelig!«

»Men der er ingen glæde ved at se tilbage,« sagde Syberg, »der er kun glæde ved at se frem. Det befridente er at vågne hver morgen og se, hvilken kulør dagen har, og så er det næsten ligegyldigt, hvad det er for en farve...«

Man maler ikke isolerede ting, man maler liv — alt det, der er i vækst, og som bliver og gror og er, mens vi mennesker kommer og går. « Og som flere gange før talte Syberg til mig om, at jeg skulle skrive om kunst ud fra dette synspunkt, ja helst bygge en hel æstetik derover ..

Så talte han om Zahrtmann og om den indgribende betydning, han havde haft for ham: »Det har mange mennesker haft, men på mere eller mindre tiltalende måde. Han er det eneste menneske, der aldrig havde en simpel tanke. Han beskæmmede en gang på gang. Når han kunne synes hård, var det udsłag af idealisme, altid en af de sider han ikke viste frem, var hans beskedenhed! ...

Jeg betragter det som lidt af en skandale, al den generation, jeg selv tilhører, ikke får gennemført en udstilling af alt, han har lavet. Noget kolossalt betydningsfuldt ligger begravet i hans kunst. Forarbejderne til Christiern den anden og Sigbrit f. eks. står på højde med Holbein når op i den luft! Og vi trænger til at se en mand, som har sat sine idealer op i de højeste luftlag.

At han har malet dårlige billeder også, er en sag for sig ...

Men jeg forudser en masse fjendtligheder og vrøvl, hvis man vil lave en sådan udstilling — jeg ved ikke, om den mand findes, der kan overvinde alt det ...«

Spurveneude i den gamle have bliver ved at kvidre, og lyden blander sig med de klaprende trin af Sybergs træsko.

Under de hundredårige frugtræer står jorden hvid og grøn af Dorthea liljer. Nogle gamle træer har ikke kunnet stå imod vinterens storme og ligger fældet i Græsset.

Ud over Marken strækker sig et po
Luft. Vi er i Sybergland. ingen ande
end han fanget årets gang og rytm
fulgt dem år efter år, synes man
dem danner en bund i ens sind son
endnu to ytringer fra dette sidste m
»Når jeg er herhjemme, maler jeg, s
og: »Jeg har ikke længer nogen fo
virkelig vendt alle forfængelighede
det blivende i tingene:

Dagenes gang året igennem, det e
nes vækst og fuglenes genkomst, s
der tør, alt det der ikke er mennes
meninger, men naturens egen uro
det flakkende menneskesind.

På en ganske særlig måde var Sybe
almue og dens natur. Han ønskede
keligheden, men at gå op i den. S
buddhistiske munk skrev i det ellevi
»kunsten at vogte koen« :

»Kampen er færdig. Vinding og
mere. Ridende på koen vender han
tentågen, mens fløjten tone klinge
Når du opdager, at det ikke er fæl
for, men haren og fisken, er det so
som månen, der bryder frem genne

er i
m-
elst
ing,
nen
en-
e en
ide-
ske-
tion,
han
vet i
brit f.
enger
luft-
is man
nd fin-
lyden
grøn af
tå imod

Ud over Marken strækker sig et poppelhegn under den disede Luft. Vi er i Sybergland. ingen anden dansk maler har stærkere end han fanget årets gang og rytme ind i sine billeder. Har man fulgt dem år efter år, synes man næsten, at erindringen om dem danner en bund i ens sind som kølen i et skib. Jeg husker endnu to ytringer fra dette sidste møde:

»Når jeg er herhjemme, maler jeg, så sveden hagler om mig . .« og: »Jeg har ikke længer nogen fornødenheder.« Han havde virkelig vendt alle forfængeligheder ryggen for at holde sig til det blivende i tingene:

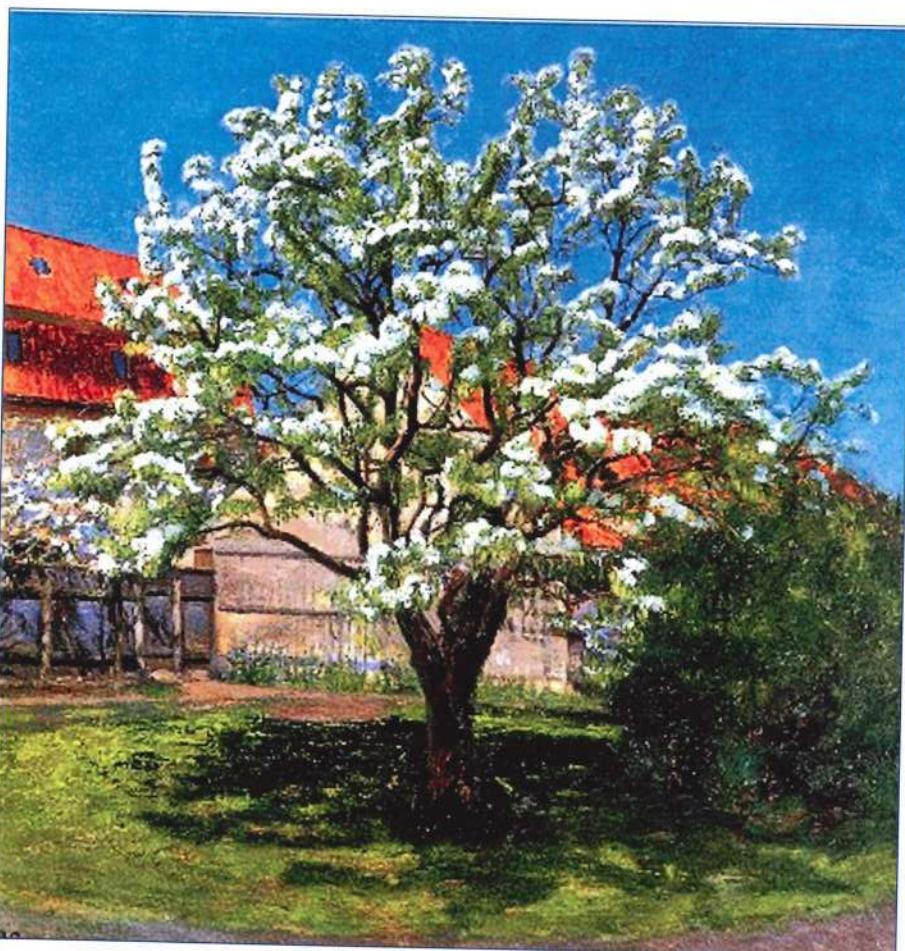
Dagenes gang året igennem, det evige hjul, der drejer, træernes vækst og fuglenes genkomst, sneen, der falder, og sneen, der tør, alt det der ikke er menneskelige påfund og skiftende meninger, men naturens egen urokkelige og myndige tale til det flakkende menneskesind.

På en ganske særlig måde var Syberg blevet et med Fyn, dens almue og dens natur. Han ønskede ikke at skille sig ud fra virkeligheden, men at gå op i den. Som den gamle, anonyme, buddhistiske munk skrev i det ellevte århundrede i sit skrift om »kunsten at vogte koen« :

»Kampen er færdig. Vinding og tab interesserer ham ikke mere. Ridende på koen vender han roligt hjem, omhyllet af aftentågen, mens fløjtens tone klingende dør hen! . .

Når du opdager, at det ikke er fælden og nettet, du har brug for, men haren og fisken, er det som guldet skilt fra slaggerne, som månen, der bryder frem gennem skyerne.

En enkelt rolig og gennemtrængende lysstråle skinner, en op-højet tone høres fra dagene før skabelsen . . . Siddende på koen er han endelig nået hjem.«

Blomstrende pæreretræ, maleri af Johannes Larsen.

Ikke blot i sit maleri, også i sit hjem
Johannes Larsen omgivet af fugle
kende i Kerteminde under den fødtes
påfuglen Harald, fulgt af
ude både sommer og vinter, selv
søge ly i hus.

Sit yndlingssæde valgte Harald p.
eks. på hovedet af Kai Nielsens s.
særken af sig. statuen var en gar-
ket benene, og Johannes Larsen
stillet den op i sin have. I gården
løb mod hinanden i parringsdans
skrig.

Det vrimalde med fugle, den sorte
kede frem mellem gråand, spidsa-
stødte op til atelieret — værkstæ-
fandtes skovdue og agerhøne. Fo-
et bassin, og her boede Danmark.
En sælhund var der også en tid,
store, sorte øjne som bundløst va-
de liv i sig. Odderen hed Jokum, o-
sit runde hoved og de blakkede, l-
undret af alle.

At se ham svømme efter døde fisk
var en fryd, han snoede sig gennem
stødte fisken fra sig med snuden
barn med en bold. En tid løb han f.
når Johannes Larsen havde være

er, en op-
dende på

Johannes Larsen.

Ikke blot i sit maleri, også i sit hjem oppe på møllebakken var Johannes Larsen omgivet af fugle, sådan som jeg lærte ham at kende i Kerteminde under den forrige verdenskrig. Haven færdedes påfuglen Harald, fulgt af mage og børn. Påfuglene var ude både sommer og vinter, selv i hård frost forsmåede de at søge ly i hus.

Sit yndlingssæde valgte Harald på høje, dekorative steder, f. eks. på hovedet af Kai Nielsens statue af en pige, der trækker særken af sig. statuen var en gang faldet ned og havde brækket benene, og Johannes Larsen havde fået den foræret og stillet den op i sin have. I gården flagrede duer, to pibesvaner løb mod hinanden i parringsdans med baskende vinger og høje skrig.

Det vrimalde med fugle, den sorte, fornemme knortegås vrikkede frem mellem gråand, spidsand og grågås. I en voliere, der stødte op til atelieret — værkstedet, som La's kaldte det — fandtes skovdue og agerhøne. Foran hovedhuset var indrettet et bassin, og her boede Danmarks eneste odder i fangenskab. En sælhund var der også en tid, et sært, melankolsk dyr med store, sorte øjne som bundløst vand, men den kunne ikke holde liv i sig. Odderen hed Jokum, og, med sin brede, brune ryg, sit runde hoved og de blakkede, blå øjne var han elsket og beundret af alle.

At se ham svømme efter døde fisk, der blev kastet ned til ham, var en fryd, han snoede sig gennem vandet i kåd, elegant leg, stødte fisken fra sig med snuden og legede med den som et barn med en bold. En tid løb han frit om i haven og stuerne, og når Johannes Larsen havde været ude, løb Jokum ud og tog

imod ham. Men da brunsttiden kom, måtte Jokum spærres inde bag et ståltrådshegn, som han gang på gang gravede sig under.

Blev han så fanget, sad han med poterne foldet på brystet og peb i sin længsel efter stranden. Endelig forsvandt han og blev borte. Jeg tror, Johannes Larsen var både glad ved det og ked af det. Hans drenge gik ned til havnemolen, mellem hvis sten der holdt oddere til.

De lagde fisk på molen og kaldte på Jokum. Næste morgen havde Jokum været oppe og hente fiskene. Til sidst blev han naturligvis helt borte. Jokum og påfuglen Harald kunne ikke forliges. Det var et mærkeligt syn, når de gik løs på hinanden! Ingen af dem turde for alvor komme den anden nær.

Harald var for resten et farligere dyr, end man skulle tro. Den plejede at kredse om en, når man sad i haven, den kom nærmere og nærmere og fløj så pludselig på en og plantede begge sine ben, der var ligesom et par træpløkke, i ens mave, hvor de efterlod sig et par ubehagelige, blå og ømme steder. Det vanskelige var, at man dårligt kunne forsøre sig af frygt for at knække dens vinger. Det nyttede ikke at kyle jordklumper efter den, selv haveslangen havde den ikke respekt for.

Satte man vandstrålen på den, kuredes den hen ad havegangen i et sprøjt af vand og grus og rejste sig så uforbløffet og gik over til angreb påny.

Engang sprang den på La's, mens han sad og malede. Den væltede staffeli og billede, så det kom til at ligge med den våde side ned i gruset. Nu ville La's. have fred, greb en kæp og kyle-

de den efter Harald. Ulykkeligvis med det resultat, at den sank død. Det var en dybt formørket Johar Harald ind i værkstedet og lagde hentede han en spade og gik ud haven.

Den skulle hvile helt udstrakt med da han korn ind i værkstedet for kommet til live igen og havde re bordet. Den der var glad var La's. efter den tid forlod Harald. Alleve disets have.

I hengemte buskadser var der nemlig med drikkevand til sangfuglene skudt. I et udhus gøede ræveunge mus løb frit omkring i dagligstue blomstrende svibler.

En dag klagede en besøgende dame sovet så godt om natten. Det viste sig, at ærten havde ligget på et pindsvin, der madrassen. Men det var jo ikke hjemmet på møllebakken. Her kom strøm af gæster, Kai Nielsen, den der havde en ung kunstner Kurt Juul gift med en kertemindepige Grete Ske afstamning var lige så sort og lang.

de den efter Harald. Ulykkeligvis ramte han den lige i hovedet med det resultat, at den sank død om i havegangen.

Det var en dybt formørket Johannes Larsen, der bar liget af Harald ind i værkstedet og lagde den på bordet derinde. Så hentede han en spade og gik ud for at grave en grav til den i haven.

Den skulle hvile helt udstrakt med halen og al sin pragt, men da han kørte ind i værkstedet for at hente Harald, var fuglen kommet til live igen og havde rejst sig — lidt vaklende — på bordet. Den der var glad var La's. Jeg tror dog nok krigsmodet efter den tid forlod Harald. Allevene var der dyr i denne paradisets have.

I hengemte buskadser var der nedgravet overskårne tønder med drikkevand til sangfuglene. Katte blev ubarmhjertigt skudt, i et udhus goede ræveunger, i lysthuset holdtes ildere. mus løb frit omkring i dagligstuens vindueskarm mellem de blomstrende svibler.

En dag klagede en besøgende dame over, at hun ikke havde sovet så godt om natten. Det viste sig, at denne prinsesse på ærten havde ligget på et pindsvin, der havde taget ophold under madrassen. Men det var jo ikke blot dyr, der færdedes i hjemmet på møllebakken. Her kom sommeren igennem en strøm af gæster, Kai Nielsen, den svenske maler Karl Isakson, der havde en ung kunstner Kurt Jungstedt med sig, som blev gift med en kertemindepige Grete Sawyer, der med sin indianiske afstamning var lige så sort og lille, som »Gøsta« var lys og lang.

Islænderen Gudmundur Thorsteinsson på besøg hos sin ven Poul Uttenreitter, der dengang var politifuldmaetig i Kerteminde, Christian Houmark, der havde standkvarter på Tornøes hotel, Johannes Larsens svoger fysikeren professor Brønsted, direktør Heilbuth og vekselerer Llehnscchiøler, der udgav det store fugleværk, som La's tegnede plancher til, Johannes V. Jensen på motorcykel med fru Else i pigekammeret, Thøger Larsen fra Lemvig, den unge, harmonikaspillende Poul Henningsen, senere redaktør af »Kritisk Revy« og opfinder af den berømte lampe, Sigurd, Leo og Christine Sswane...

Christine Swane indtager en plads for sig indenfor den fynske malerkreds. Hun faldt ikke til ro indenfor den fynske realisme, men søgte under påvirkning af kubismen og Kandinsky ad nye konstruktive veje både som keramiker og som maler.

Også Karl Isaksons farvesyn fik betydning for hende. sådan kom hun til at betyde den mest direkte forbindelse mellem fynboerne og de nye retninger i dansk malerkunst. Den, der husker f. eks. hendes »Opstilling med en flaske« fra 1937, vil vide, hvor musikalsk hendes kunst er, et gribende violinspil af farve.

I et sådant billede, hvor en agurk og en citron på et klingende blåt bord og et keramisk fad, der ligner en fantastisk stor sæbeboble, danner et hele af henrykt skønhedsglæde, har hun givet sit helt selvstændige bidrag til den fynske malerkunst. Passede La's dyrene, så tog fru Alhed sig af planterne med undtagelse af planter, der egner sig til at komme i brændevin, og som var Johannes Larsens særlige domæne.

Dejligt var hendes drivhus, hvor kallaer groede i bassinet, hvor guvandet rislede. Sjældne kaktus og udåndede en bedøvende duftigmættet og tropisk varm, selvfølgelig fra det grønmalede glastagsiden af drivhuset havde fru Alhed hang hendes ildfulde blomster. I fru Alhed selv var der en glød, hedre himmelstrøg. af udseendet hun redte glat ned til siderne, denenes flade leje, kunne hun få en røvertogter ikke er gået spørøs. Som en pige fra paradis gik hun mange venner, der besøgte det; Larsens dyr, der vrimeledeude og påfuglene, ænderne og svanerne ned på frokostbordet.

Det hjem, hun og Johannes Larsen i sin frodighed et enestående frist

sin ven
i Kerte-
Tornøes
rønsted,
dgav det
Johannes V.
, Thøger
oul Hen-
er af den

en fynske
realisme,
ky ad nye

le. sådan
e mellem
Den, der
a 1937, vil
olinspil af

klingende
k stor sæ-
nar hun gi-
unst. Pas-
med und-
ndevin, og

Dejligt var hendes drivhus, hvor orkideer hang ned fra loftet, kallaer groede i bassinet, hvor guldfiskene plaskede og springvandet rislede. Sjældne kaktus sprang ud med strålende kalke og udåndede en bedøvende duft. Luften herinde var altid fugtigmættet og tropisk varm, selvom istappene udenfor hang ned fra det grønmalede glastag som lange grønne skæg. Ved siden af drivhuset havde fru Alhed sit særlige arbejdsrum, og her hang hendes ildfulde blomsterpasteller.

I fru Alhed selv var der en glød, der ligesom pegede hen mod hedere himmelstrøg. af udseende — med det sorte hår, som hun redte glat ned til siderne, den lidt gullige hudfarve og øjnenes flade leje, kunne hun få en til at tænke på, at vendernes røvertogter ikke er gået spørøst hen over de fynske kyster. Som en pige fra paradis gik hun imellem sine blomster og de mange venner, der besøgte det gæstfri hus, og alle Johannes Larsens dyr, der vrimlede ude og inde, odderen og sælhunden, påfuglene, ænderne og sværne og tutelduerne, der slog ned på frokostbordet.

Det hjem, hun og Johannes Larsen var fælles om at skabe, blev i sin frodighed et enestående fristed for skønhed og kultur.

AFSKED MED FYN

Fra bakkerne ved Kerteminde kan man se over til Ladby, hvor vikingeskibet blev udgravet i 1935. Det vil sige stort mere end et aftryk af træværket i jorden var der ikke tilbage. Skibet er nærmest en skal, og det er overdækket igen med en hvælving af beton og glas med elektriske lamper i taget.

Fjernt fra synet hvælvingen som en kæmpehøj mellem pilehegn og popler på det sted, hvor fjorden bliver ganske smal. Nogle metaldele fra skibet er tilbage: klinknagler, anker med kæde, vanteringe og stævnprydelser.

Det har været et klinkbygget egeskib, 22 m langt og 3 m bredt. I skibet har været gråsat en høvding med våben, heste og hunde, men graven er blevet plyndret, og der er kun rester tilbage af guldbrokade, guldbeslag og læder. Man fandt også noget tøj, hvis farve var bevaret, men hurtigt forsvandt . . . Inde i Nyborg besøgte jeg slottet, der i middelalderen var mødested for danehoffet, altså for rigsforsamlingen.

En mængde historiske begivenheder har fundet sted her:

Erik Glippings håndfæstning år 1282, kongemorderne dømtes fredløse 1287 efter mordet i Finderup lade, hertug Valdemar af Sønderjylland valgtes til konge i stedet for Kristoffer den anden. Og her fødtes Christian den anden den 1. juli 1481. Slottet ligger med røde munkestens mure og voldgrav med hældende pile.

Det er sikkert oprindelig anlagt som et led i den fæstningskæde, der skulle spærre storebælt for venderne. De to andre led var Valdemar den stores tårn på Sprogø og tårnborg ved Korsør Nor. Christian den Tredjes riddersal er et meget langt rum

med kalkede vægge og kolossalt cherne ligner små stuer.

Der er bjælkeloft og gulv af brede overdryssede med rødt keramikstjtent som underlag for et flisegulv, ne malet i sorte, hvide og grå terniligt ligner bogomslag og kartoner forbavsende sammenfald i dekoraderens slutning og tiden omkring vinduerne er der udsigt til grønne tigrav.

I tårnværelset står opstillet rustning af biller, og på væggen hænger rammehøje, med modhager og tænder. Der har i denne bog været talt så meget da ikke blive glemt, at der også kunstner, tegneren Chr. Kongstad P. Han var af købmandsfamilie og blev sin fødeby, fuskede lidt med journal og tegning og blev forflyttet til København, hvor han blev elev hos Zahrt den lagt om, så han kunne passe både i 1921 var han i Frascati og rom sammen med Hansen. Han blev gæst på den franske kunstudstillingen. Det var Danmarks gjorde mig opmærksom på Kongsham ude i Hillerød, hvor han levede pensionat.

med kalkede vægge og kolossal tykke mure, så vinduesnicherne ligner små stuer.

Der er bjælkeloft og gulv af brede egeplanker, der ser ud som overdryssede med rødt keramikstøv, men de har oprindelig tjent som underlag for et flisegulv. Danehof salen har væggene malet i sorte, hvide og grå terninge mønstre, der grangivelse ligner bogomslag og kartoner af Poul Uttenreitter — et forbavsende sammenfald i dekorativ smag mellem middelalderens slutning og tiden omkring den første verdenskrig. Fra vinduerne er der udsigt til grønne træer og den spejlende voldgrav.

I tårnværelset står opstillet rustninger, der ser ud som skaller af biller, og på væggen hænger mægtige sværd, mere end mandshøje, med modhager og tænger ...

Der har i denne bog været talt så meget om fynske malere. Lad det da ikke blive glemt, at der også i Nyborg er født en god kunstner, tegneren Chr. Kongstad Petersen!

Han var af købmandsfamilie og blev aspirant i statstelegrafen i sin fødeby, fuskede lidt med journalistik, skuespilleri, digtning og tegning og blev forflyttet til København, hvor han som så mange fynboer blev elev hos Zahrtmann — han fik tjenestetiden lagt om, så han kunne passe både telegrafien og kunsten. I 1921 var han i Frascati og rom sammen med Karl Schou og Peter Hansen. Han blev gæst på den frie og udstillede for sig selv på kunstudstillingen. Det var Danneskiold Samsøe, der først gjorde mig opmærksom på Kongstad Petersen, og jeg traf ham ude i Hillerød, hvor han levede tilbagetrukket på et pensionat.

— En fin, gammel herre, der godt kunne se ud til at være sprunget lige ud af en af de Dickens romaner, han elskede at tegne illustrationer til. Det var ikke landet der tiltrak ham men den gamle købstads idyl og købstads kultur, som han selv havde bevaret et præg af.

Den fornemme, men beskedne og hjertens fine gentleman hos Dickens — det var hvad Kongstad Petersen lignede med sit hvide, silkeagtige hår og den sunde ungdomsrødme i kinderne, han havde bevaret, skønt han sikkert nærmrede sig de firs, man fik indtryk af et liv gennemført med usædvanlig renhed.

Det er med rette blevet sagt om ham, at der lå en verdenssucces og ventede på, ham, dersom han ville tage den opgave op at gennem illustreret udvalg af Dickens romaner og fortællinger.

Han havde en visionær erindring om figurer fra en nu forsvundet tid, og han kunne blot ved at tegne et snedækket tag eller en gadelygte vække et forsvundet miljø til live igen. Men han ville ikke gå ud over, hvad han strengt personligt og kunstnerisk følte sig i stand til at magte. Til mig sagde han, at han mistvivlede om at kunne tegne de komiske figurer hos Dickens.

Hele sit liv levede han ukendt af offentligheden, i frivillig tilbageholdenhed, indtil op i sin høje alderdom, da Axel Salto slog til lyd for ham i en artikel i »Politiken« og Jacob Paludan skrev en bog om hans tegninger. Var han sirlig i sin fremtræden, så lå der i hans tegnekunst en stædig lidenskab: Han ville, hvad han ville, og lod sig ikke rokke fra sin vej.

Og han kunne arbejde og slide med temperamentsfuldt, at resultatet blev han skrabede undertiden papiret i sig og søget på at få de rette toner frem. Og

Havet ligger med en tung, sløret blå tage glider forbi rygesalonens rude sommerfugleagtigt mod det blomstrede vingerne som et gevær og viser skovklædt næs skyder sig frem under tordenblå himmel.

Færgen rumler som en rotationspremier nu stikker Holckenhavns sylespideskove. De fynske kornmarker med lange strækker sig helt ned mod et varmt lysåbning i himlen. Og nu bryder at de lange, tynde næs ligger i et varmt Ovre på Slipshavn siden skubber et par huse og et par opankrede skibe yder. Færgen drejer, og Nyborg med sit og byen svinger forbi, som trukket pludselig ganske nær ved land, kornet med bøgekrat og længere inde bænker og smålunde og hegner — Fyn. Og nu er der også skov til den anden stor skovsø, omarmede af bøgeskove.

at være
lskede at
ham men
selv hav-

eman hos
ed sit hvi-
kinderne,
firs, man
ed.
rdenssuc-
pgave op
og for-

u forsvun-
t tag eller
Men han
; kunstne-
n, at han
hos Dick-

frivillig til-
Axel Salto
o Paludan
fremtræ-
Han ville,

Og han kunne arbejde og slide med en tegning så længe og temperamentsfuldt, at resultatet blev alt andet end sirligt — han skrabede undertiden papiret i stykker med kniv under forsøget på at få de rette toner frem. Og så går færgen.

Havet ligger med en tung, sløret blå farve, skibsmaster og huse glider forbi rygesalonens ruder. Små hvide både skinner sommerfugleagtigt mod det blomsterblå vand. En mølle skuldrer vingerne som et gevær og viser sit drejehjul, og et langt, skovklædt næs skyder sig frem under en gullig lysstribe i den tordenblå himmel.

Færgen rumler som en rotationspresse under mine fødder, og nu stikker Holckenhavns sylespidse spir op over de grønne skove. De fynske kornmarker med lange rækker af gulrøde traver strækker sig helt ned mod et vand, der glitrer i skæret fra en lysåbning i himlen. Og nu bryder solen så stærkt igennem, at de lange, tynde næs ligger i et vand af flydende guld.

Ovre på Slipshavn siden skubber et Næbhvale Næs sig ud med huse og et par opankrede skibe yderst ude.

Færgen drejer, og Nyborg med sit irrede kirkespir og havnen og byen svinger forbi, som trukket på et vandretæppe. Vi er pludselig ganske nær ved land, kornmarker, pilehegn og en klint med bøgekrat og længere inde bakket land med flere kornmarker og smålunde og hegner — Fyns land.

Og nu er der også skov til den anden side, så vi sejler som på en stor skovsø, omarmede af bøgeskov. Og så igen til venstre

et fladt næs, randet af skum, med huse og somærker. Vi erude af Fyns varme omfavnelse. Storebælt åbner sig.

Fyns land

Rugmarker vugger så silkeblanke,
og blank som silke er koens flanke.
Så vidt går blikket — så blidt i bølger
går hele landet, som blikket følger.

Langs alle veje gror tjørn og slåen,
og hylden dufter og ville roser.
En knortet pil luder over åen,
der snor sig bort gennem tørvemoser.

Med bøgelunde står kysten teltet,
igennem løvværket glimter bæltet,
og høje skrænter som gavle skråner
med skov på toppen mod hav, som blåner.

Med denne ø er jeg sammengroet —
her har jeg gået i barnebluse,
her er det land, hvor min slægt har boet
bag humlehaver i husmandshuse.

Så lun og lystig en fuglerede!
Når jeg gik ud med en ko og bede,
hvor var da timerne solforgyldte
og alle grøfter af blomster fyldte!

Den lange sommerdag, længst forga
med leg ved å en i lø af pile!
Og selv ved nat hørtes lærkesangen,
og månen skinned så brile!

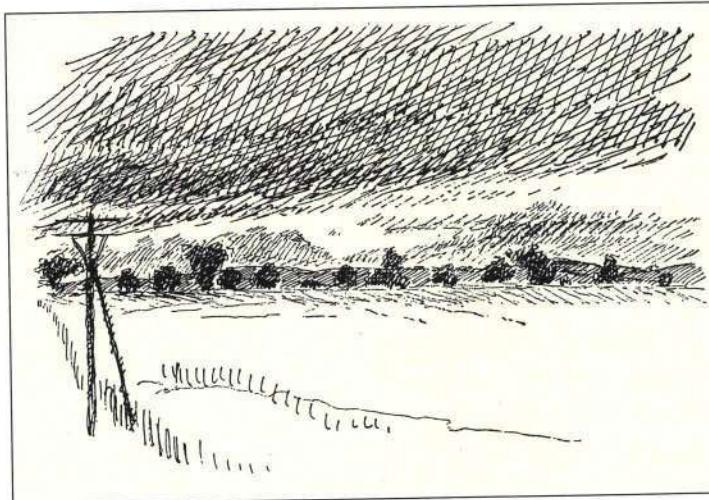

Tegning af Ernst Syberg

Vi er ude

Så lun og lystig en fuglerede!
Når jeg gik ud med en ko og bede,
hvor var da timerne solforgyldte
og alle grøfter af blomster fyldte!

Den lange sommerdag, længst forgangen,
med leg ved å en i lø af pile!
Og selv ved nat hørtes lærkesangen,
og månen skinned så brile!

Tegning af Ernst Syberg.

Epilog

eg håber, at du *kære læser* har haft glæde af bogen, som jeg selv vender tilbage til igen og igen.

Fyn har i det hele taget betydet meget for mig, gennem mange besøg og cykelture på øen.

Når man kommer fra det barske Vestjylland, er det en fornøjelse med det frodige og bakkede landskab, det er som at komme fra én verden til en anden. En lise for sindet.

Fyn rummer mange skatte, og jeg vil gerne nævne nogen af dem. Hvis vi begynder med Sydfyn og Svendborg, er det en betagende natur med de mange øer i *Det fynske Øhav*; f.eks. *Langeland, Thurø, Tåsing, Ærø, Strynø og Drejø*.

Det var her Bertolt Brecht og hans kone skuespillerinden Helene Weigel opholdt sig, indtil Danmark blev besat i april 1940. De boede i et gammelt bindingsværkshus i Svendborg.

Brecht skrev flere skuespil her, bl.a. *Spidshoveder og rundhoveder*, som blev opført på Det kgl. Teater og digitsamlingen *Svendborg-digte*.

Brecht og Helene Weigel flygtede videre til Sverige og derfra til Finland. Det var en gave, at en af Europas store digtere og forfattere besøgte Danmark, når vi ser bort fra omstændighederne.

En anden kulturskat jeg vil fremhæve er Nyborg Slot, som har været rammen om mange store begivenheder i danmarkshistorien. Christian den II. boede her en tid med sin familie, og der

findes en munter historie, hvordan slottets tagryg, nok ikke med famili Slottet dannede gennem mange år det var her Erik Klipping underskrev mændene i 1271, den som skulle mellem *kongemagt, kirke og adel*. ret og ligger smukt i en stor park or Den sidste kulturskat jeg vil nævne Kerteminde. Det er en stor oplevelse museet, og gå rundt i den store have med blomster.

Man føler sig glad og hensat til en udsigten over Kerteminde Bugt. Jeg har mange store oplevelser fra Fyn; *Fyns Hoved, Odense Å, Fruens Bøge, Den fynske Hindsgavl, Middelfart og Lillebælt* og tagelse af bogen. Et er sikkert "Fyns Hoved" et skatkammer af kulturskatte

Lars Ulrik Thomsen

I dette hus boede
Bertolt Brecht.

om jeg selv
hem mange
n fornøjelse
komme fra
gen af dem.
betagende
Langeland,
den Helene
940. De bo-
rundhove-
gen Svend-
g derfra til
ere og for-
ghederne.
t, som har
markshisto-
ie, og der

findes en munter historie, hvordan har red rundt på en abe på slottets tagryg, nok ikke med familiens godkendelse.

Slottet dannede gennem mange år rammen om *danehofferne*, og det var her Erik Klipping underskrev håndfæstningen med herremændene i 1271, den som skulle afværge de store spændinger mellem *kongemagt, kirke og adel*. Slottet er ualmindelig velbevaret og ligger smukt i en stor park omgivet af voldgrave og træer. Den sidste kulturskat jeg vil nævne er *Johannes Larsen Museet* i Kerteminde. Det er en stor oplevelse at gå op ad Møllestien til museet, og gå rundt i den store have med et væld af planter og blomster.

Man føler sig glad og hensat til en paradiesisk stemning, især med udsigten over Kerteminde Bugt. Jeg kunne nævne mange andre store oplevelser fra Fyn; *Fyns Hoved, H.C. Andersen Museet, Odense Å, Fruens Bøge, Den fynske Landsby, Svanninge Bakker, Hindsgavl, Middelfart og Lillebælt*, men det bliver let en gentagelse af bogen. Et er sikkert "Fyn er Danmarks have" og rummer et skatkammer af kulturskatte fra fortid og nutid.

Lars Ulrik Thomsen

I dette hus boede Helene Weigel og Bertolt Brecht.

Kort over Otto Gelsteds rejserute på Fyn

Litteratur

Johannes Larsen, Tegninger og g
Selskabet Bogvennerne, uden år

Otto Gelsted fortæller, Forlaget

Fyns Natur, Fyns Amt, 1994.

Fyns land, Otto Gelsted, Arthur J

Fynsk Malerkunst, Knud Voss, Sti

Fritz Syberg: 1862-1939, Fåborg M

Funklende Afrodite, Lars U. Thom

Otto Gelsted i Syden, Lars U. Thom

Luk lyset ind! Lars U. Thomsen, Fo

Jomfru Gloriant, Otto Gelsted, Gy

Poesi og politik, Otto Gelsted, DK

Trækfuglene – naturkoncert, Stee

I den store digters land, A.V. Koko

Litteratur

Johannes Larsen, Tegninger og grafik, tekster af Otto Gelsted og Tage la Cour, Selskabet Bogvennerne, uden årstal.

Otto Gelsted fortæller, Forlaget Tiden 1969.

Fyns Natur, Fyns Amt, 1994.

Fyns land, Otto Gelsted, Arthur Jensens Forlag, 1942.

Fynsk Malerkunst, Knud Voss, Stig Vendelkærs Forlag, 1991.

Fritz Syberg: 1862-1939, Fåborg Museum, 2012.

Funklende Afrodite, Lars U. Thomsen, Forlaget Populi, 2019.

Otto Gelsted i Syden, Lars U. Thomsen, Forlaget Populi, 2017 og 2018.

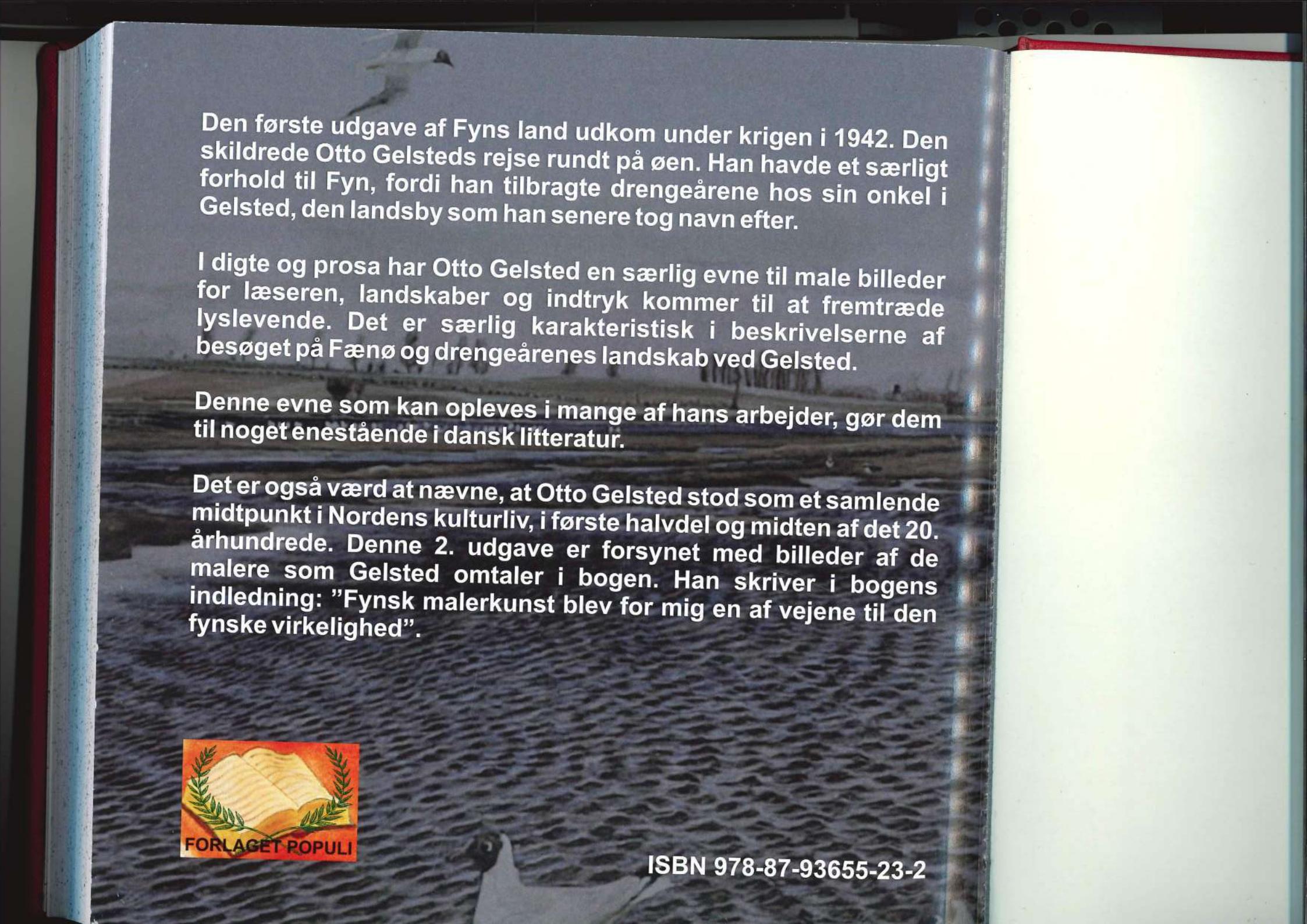
Luk lyset ind! Lars U. Thomsen, Forlaget Populi, 2015.

Jomfru Gloriant, Otto Gelsted, Gyldendals Spættebøger, 1968.

Poesi og politik, Otto Gelsted, DKP Valby Distrikt, 1982.

Trækfuglene – naturkoncert, Steen Steensen Blicher, Gyldendals Tranebøger, 1978.

I den store digters land, A.V. Kokorin, Gyldendal, 1991,

Den første udgave af Fyns land udkom under krigen i 1942. Den skildrede Otto Gelstseds rejse rundt på øen. Han havde et særligt forhold til Fyn, fordi han tilbragte drengeårene hos sin onkel i Gelsted, den landsby som han senere tog navn efter.

I digte og prosa har Otto Gelsted en særlig evne til male billede for læseren, landskaber og indtryk kommer til at fremtræde lyslevende. Det er særlig karakteristisk i beskrivelserne af besøget på Fænø og drengeårenes landskab ved Gelsted.

Denne evne som kan opleves i mange af hans arbejder, gør dem til noget énestående i dansk litteratur.

Det er også værd at nævne, at Otto Gelsted stod som et samlende midtpunkt i Nordens kulturliv, i første halvdel og midten af det 20. århundrede. Denne 2. udgave er forsynet med billede af de malere som Gelsted omtaler i bogen. Han skriver i bogens indledning: "Fynsk malerkunst blev for mig en af vejene til den fynske virkelighed".

ISBN 978-87-93655-23-2

